

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

Lib. IV. Quatuor potissima humilitatis exercitame[n]ta co[m]plectens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

LIBER QVARTVS,

Quatuor potissima humilitatis exercitamenta
complectens.

Quæ proximè diximus eò spectarunt, vt quam suo in vitæ instituto humili-
tatis formam exigeret, & à quo fonte peteret, quibus riuilis eam B. Igna-
tius deriuaret, videremus; eius autem ad perseuerandum necessitatem, initio
docuimus. Iam superest vt communiora quædam, alijsque omnibus institutis
necessaria proferamus. Quod vt clariùs & præceptionibus ad vsum magis op-
portunis fiat, quatuor hîc ponam sui aspernandi exercitamenta, vim singu-
lorum indicaturus, & quantum ad perseuerantiam valeant.

Primum est, præ Deo & coram diuinæ maiestatis oculis nihil sibi tribuere: Se-
cundum, nemini se præferre, postponere potiùs: Tertium, se in omnibus accu-
sare: Quartum, actiones viles & abiectas libenter frequentare.

CAPVT I.

*De primo humilitatis exercitamento, quod est, se ipsum
aspernari. & quid illud sit?*

Hoc primum humilitatis exercitium, præ ijs omnibus quæ ad per-
seuerantiam vel commendari, vel exigi possunt, non tantùm vti-
le, sed planè necessarium, ex ijs quæ dicentur videbimus, &
quidem eiusmodi, vt naturæ ratione præditæ necessarium, & à sui
ortu primo congenitum fuerit.

Nec enim hîc exquisitiùs aliquid aut elaboratiùs, quàm ipsam nudam rei
veritatem, nostrique in conspectu Dei, hoc est tenebrarum ad primam lucem
comparatarum, cognitionem & confessionem requiro. Quia profectò fiet, vt
cùm ea omnia, quæ propriè nostra, & à nobis, non autem Dei, & à Deo sunt,
seposuerimus, reperiamus id omne quod est bonum, sanctum, perfectum, Deo
esse tribuendum; nobis verò id vnum superesse quod malum, viciosum, pra-
uum, distortum fuerit: estque id promiscuè, in rebus planè omnibus, ad eò ve-
rum, vt nihil sit quantumcumque exile, nullæ rei vllius pars, consilium, susce-
ptio, progressio, sustentatio vel exitus, vbi sibi propriæ laudis portionem ali-
quam suam vindicare possit quisquam, nisi merè purèque referendo in Deum,

Y

sine

Apo. 4.

sine quo, non quidem hoc vel illud, sed planè nihil possumus facere, ideoque meritò Deo soli honor & gloria, qui si coronat hominum merita, quid aliud quam (vt loquuntur Sancti) dona sua præmiatur? atque inde in clarissima, qua perfunduntur æternitatis luce, beati spiritus, procidentes & adorantes mittunt suas coronas ante Dei thronum, verissimè concinentes, *Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Annon cuncta, vel naturæ, vel gratiæ bona, vltro & prior nobis dedit? vt siue naturæ, siue gratiæ quidquam adfuerit, ab illo proficiatur, conseruetur, vigeat, eiusque laudibus, quantum quantum est, meritò seruiat. Nobis igitur, qui nihil ex nobis habemus, nec in totum, nec in partem gloriæ veniendum est, cauenda omnino, ex cuiuscumque rei benè gestæ occasione omnis elatio, dumque quod alienum & Dei est non suffurabimur, intra nostrum nos modulum continentis, agnoscemus, nudos, imbelles, imbecillos, omnium rerum indigos, in mala quæuis pronos & præcipites, nihil nisi vanissimam boni omnis inanitatem, putidamque vitiorum omnium esse sentinam: hinc à nobis nihil boni effici, & fermè id omne infici, quod per nos fieri bonus decreuerit Deus.

Dan. 4.

Hæc autem, vt verissima, ita animo nostro contestatissima & præsentissima sint oportet, tantumque apud nos possint, vt mendaci superbiæ, fallis blanditiis illudenti, aditum obstruant, iustumque, vt mox dicemus, timorè incutiant, ne simul, & bono, quod concessum fuerat, excidamus, & superbiæ grande crimen incurramus. Dixit rex quidam, ei similis qui super omnes filios superbiæ rex est: Nonne hæc est vrbs magna, quam ego ædificauit in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Audiuit quidam assentatores dicentes, Vox Dei & non hominis; & non repressæ laudis placuit falsitas. At hic cælitus percussus, vlcere fædo interiit: ille verò, dum sibi celsior hominibus ingredi, ipsumque propè cælum vertice tangere videretur, infra ipsos quinetiam homines, ad bestias, & ferarum pabula, depulsus amandatur, donec malis eruditus, exclamauit, *Laudo, magnifico, glorifico regem cæli, quia omnia opera eius vera, & via eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.* Sequamur eum veriora & sanctiora sentientem, semperque dicamus, Dominus ipse fecit nos, & non ipsi nos, Dominus ipse Deus virtutum, in Domino laudabitur anima mea, non in gladio meo, non in arcu meo, sed in Domino sperans non infirmabor, omnia opera nostra operatus est in nobis, ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, illi honor & gloria, ab omnibus, & in omnibus in æternum.

CAPVT II.

Cur adeò in nostri existimationem propendemus: & quàm id veritati atque rationi repugnet.

Cum nemo sit qui humanæ conditionis inopiam & egestatem summam suo ipsius experimento non sentiat, non immeritò queri potest, quid causæ sit, unde plerique omnes vsque adeò ad hoc propendemus, vt ipsi nobis multa tribuamus, gloriam rerum benè gestarum nobis arrogemus, & inani superbiæ tumore distendamus:

Sed hoc, vt in rem quamprimùm veniamus, præclarissimè nos docuit B. Augustinus, id ipsum altius, atque, vt opinor, à primo principio reperens. Quodam Tom. 7. l. 4. c. 3. enim loco, aduersus loquacem quemdã Iulianum Pelagianum scribens, verissimè docet, in hac tota nobis adspèctabili & à Deo creata machina, nihil esse rationali mente præstantius: unde consequens est, vt quoniam omnè bonũ est expetibile, illudque magis expetibile, quod melius est; nihil homini sit in rebus creatis magis expetendum, quàm suæ ipsius mentis bonũ: ex quo id etiam efficitur, vt mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quàm qualibet alia creatura. Et ita quoniam nihil ipsi seipsa propius est, ideo eam sua ipsius bona quàm maximè afficiunt: quoniã se quàm maximè amat, ideo sibi somnia fingit, procliuis vt aliena mentiatur esse sua, vt mala dissimulet quasi non sua, vt parua & mediocria in immensum extollat, vt diuinitus accepta, quasi suo iure sibi comparata vendicet. Cumque in rebus humanis nihil virtute præstabilius esse videat, præ ceteris omnibus vnusquisque exambit vt illa instructus esse censeatur, nec tantùm, sed quia vix eam laudem iustam credimus, quæ ex alieno prouenit, eam sibi suæque industriæ, quantum potest, acceptam ferre nititur.

Atque vt videas quò impieratis istæ gloriæ cupiditas, & seipsum extollendi ambitio nos impellat, audi quemdam è philosophorum, sapientum scilicet virorum, placitis dissertantem: *Iudicium hoc omnium mortalium est, inquit, Gic. 3. de Nat. Deor. fortunam à Deo petendam, à se ipso sumendam esse sapientiam.* ideoque ait, numquam quemquam Herculi decumam vouisse vt esset sapiens. Panè contestari liberet, vt quid ergo laudatur ille philosophus, qui problematis Mathematici demonstratione inuenta, bouem diis, gratias acturus, sacrificauit. At nihilominus prætractè affirmat; *Virtutem nemo vnquam acceptam Deo retulit. Nimirum rectè: propter virtutem enim iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur: quod non contingeret, nisi id donum à nobis, & non à Deo haberemus. At verdò, aut honoribus aucti, aut re familiari, aut si aliud quippiam nacti sumus fortuiti boni, aut depulimus mali, cum dijs gratias agimus, tum nihil nostra laudi assumtum arbitramur. Num quis, quòd bonus vir esset, gratias dijs egit vnquam?* Hæc & plura id genus iste impiè & insipienter sapiens euomit: quid, malum!

itid est: hanc à nobis mentem procul amoue, Domine Deus noster. fortunam, diuitias, huiusque peritura vitæ quisquilias, à te deposcemus, & angusto contemnuendarum rerum sine, liberalitas diuina concludetur: diuinarum, & ad immortalitatem conducentium virtutum, quibus tua summa perfectio exundat, partem nullam, in indigentissimos homines deriuabis? quàm peruersè de te sentit, qui ita sentit Domine Deus meus! quàm insanus laudis amor, qui sic insanire cogit! quid enim, ô acutissime virorum, cur virtutem acceptam Deo referre non vis? quia, inquis, propter illam iure laudamur, in illa rectè gloriamur. Heu, quàm verè illud tibi ex nostris regero, *Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, & quaritis mendacium?* Hoc enim concupiscere vanissima vanitas, hoc sentire mendax falsitas, hoc eloqui impudentissima blasphemia est. Huc tamen, ecce nos adducit immodica & inconsiderata laudis cupiditas, à qua (si sapimus) tantò recedemus longiùs, quantò fœdiores, magisque in atheismum præcipites eius progressus vidimus.

Quid magis gratitudinem debet parere, quàm gratia? & quæ maior, quàm quæ bonum donat maximum, gratia? bonum autem, quamdiu mortalem vitam viuimus, quod maius esse potest, quàm virtus, qua æternam gloriam, & diuinam meremur adoptionem? vnde igitur, nisi ob virtutem, magis in Deum grati esse debemus? quam tamen si nobis arrogamus, nõne (qui summus ingrati animi gradus est) à nobis esse beneficium acceptum negamus? nõne ex ipsis datis, contra donatorem impudentiùs an arrogantius assurgimus? si grande nimis peccatum filiorum Heli dicitur, quia sacrificij Deo offerendi, partè sibi capiebant: si Simon ille in perditione amandatur, quia donum Dei credidit pecunia possideri posse: quantum erit peccatum illud, quo non sacrificij pars, sed totum ipsum diuinissimum donum, non pecunia, sed inanis auræ populari iactantia interuertitur, & à iustissimo Domino subductum sacrilegè usurpatur?

1. Cor. 6.

*Urgebat sanctus Apostolus quosdam: An nescitis quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. Nõne idem & verissimè dixero? Glorificate & portate Deum in animis vestris. An nescitis, quoniam * animæ vestræ, templum sunt Spiritus sancti, qui in*

Apud Apost. legitur, membra, nõ anima.

vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Quid ergo? Spiritum sanctum, quem dono Dei, & quâsi pronuba virtutum gratia possides, adulterinæ ab hominibus captandæ gloriæ causa, superbiæ tuæ segetem & administrum facies? Absit: non est donum Dei, imò Deus inhabitans, tam contemptim, tam abiectè habendus, vt vel pecunia, vel gloriola æstimetur. Ita est planè: at nihilominus, est cur acriùs nobis indignemur, aut etiam sortem nostram miseremur, quos perfacile in eandem voraginem incurans aliquis vani honoris æstus absorbet: vnde verissimè

Orat. 7.

Gregorius ille Theologus dixit, Sæpè gratia ipsa, (quod omnium malorum misererrimum est) factum nobis & elationem parit, sicq; à Deo, ad quem non vt decuit accessimus, exturbat & deiecit, atque ita dum extollimur corruimus: vt fiat supra modum peccans peccatum,

catum, nimirum, per id quod bonum est, mihi necem asserens. Quod postremum latè & pulchrè alter Gregorius, Sape reprobis accidit, vt, si quando vnum quodlibet bonum, vel minimum faciant, à malis suis omnibus respectum mentis protinus auertant, atq; hoc quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione semper inspiciant, & ex eo sese iam quasi sanctos aspiciant, obliuiscuntur malorum omnium quae commiserunt, vnius sui tantum modo boni memores, quod fortasse facere, nec perfectè potuerunt. Sicut euenire contra electis solet, vt cum multarum virtutum gratia polleant, vnum eos vel tenuissimū vitium valdè defatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte sese infirmari considerant, de his virtutibus in quibus praevalent, se minime extollant: dumq; de infirmitate trepidant, hoc quoque vbi fortes sunt, humiliter seruant. Sape ergo reprobi, per quod vnum vel minimum bonum suum, incautè conspiciunt, mala multa & grauiora, in quibus demersi sunt, non agnoscunt. Et sape electi, per hoc quod ad tenuissimum malum suum infirmari trepidant, mira dispensatione agitur, vt magna bona, ad quae prouecti sunt, non amittant. Iusti itaque, & oculi examinis mensura disponitur, vt & istos mala adiuuent, & illos bona grauent, dum & isti ad prouectum boni vtuntur leuibus malis, & illi ad augmentum mali vtuntur minimis bonis. Isti quippe, inde perfectius in bono proficiunt, vnde de malo tentantur: illi autem, inde ad maius malum deficiunt, vnde de bono gloriuntur. Sic itaque malè bono vtitur reprobis, & bonè malo vtitur probis: sicut saepe contingit, vt alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat; alius veneno serpentis, in medicamine ordinatè confectionis adhibito, languoris molestiam vincat. Ille ergo, qui cibo salutifero vti rectè noluit, inde perniciosè moritur, vnde alij salubriter viuunt; iste autem qui veneno serpentis cautè vti studuit, inde salubriter viuunt, vnde alij perniciosè moriuntur. Venenum ergo serpentis, non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitiae dicimus, qua volentes sape venientesq; tentamur. Quod tunc in medicamen vertitur, cum mens virtutibus erecta, conspectis contra se tentationibus, humiliatur. Iniqui igitur, atque ab approbatione interni examinis reprobi, qualibet opera faciant, in quibuslibet virtutibus enitescant, humilitatis sensum penitus ignorant; quia videlicet Leuiathan huius membra sunt, de quo superna voce dicitur, Omne sublime videt.

Hinc igitur videmus quam præter rationem & à natura sit alienum, quando ipsa virtute, qua nihil hæc est homini melius, ad vitium, quod extremum est malorum, abutimur, & ex radice vitali fructus mortiferos carpinus: quod semper euenit, quoties virtutum nostrarum laudem ipsi nobis arrogamus, vnde sapienter factam vt id vitium arrogantia diceretur: estque, vt ait idem sanctus Pater, à veritate semper aliena, iniusta, præuaricatrix, diuini iuris usurpatrix impudens. Veritas hominem humiliat, exultat vanitas, vt docet B. Bernardus; grauis est curatio pro humilitationem, sed grauior superbiae morbus: si candens ferrum, ne peste pereamus admittimus, salubrem humilitationis amaritiam, ne superbiae veneno corripiamur, epotemus. Sed ab eodem Bernardo nondum recedamus, audiamus quam delipiunt & errant quicumque superbiunt. Ad se humiliandum, inquit, nihil anima inuenire viuacius, seu accommodatius in Cant.

Lib. 34.
Moral. c. 17.

Iob 41.

Lib. Mor.
24. v. 10.
Ieru 24.
Serm. 20.
de diuer.

Homil. 36.

potest, quàm si se in veritate inuenerit: tantùm, non disimulet, non sit in spiritu eius dolus, statuat se ante faciem suam, nec se à se auertere abducatur. Nõne se ita intuens clara luce veritatis, inueniet se in regione dissimilitudinis, & suspirans misera, quam iam latere non poterit quod verè misera sit, nõne cum Propheta clamabit ad Dominum, In veritate tua humiliasti me? Nam quomodo non verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cum se perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggravatam, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum face infectam, cacam, curuam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus arummosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? Vnde huic iara extollentia oculorum, vnde leuare caput? Nõne magis conuertetur in arumna sua, dum configitur spina? Conuertetur inquam ad lacrymas, conuertetur ad planctus & gemitus, conuertetur ad Dominum, & in humilitate clamabit, Sana animam meam, quia peccaui tibi. Sed de hac veritate agnoscenda, suo loco dicemus: nunc id allatum sit vt mendacem esse superbiam, veritati que atque rationi repugnare fateamur: audiamusque quàm verè, & ad virtutis naturam consonè, dixerit B. Nilus: Fructuum multitudo ramos arboris insteclit, & virtutum copia sensum hominis humilem reddit. Fructus putris ingratus est agricola, & virtus superba displicet Deo. Ramum fructibus onustum palus sustentat, & animum virtutibus ornatum timor Dei. Ecce quàm à fiducia sui & arroganti cogitatu diuersa sunt ista.

*B. Nilus de
superbia.*

*Serm. de al-
titudine,
& bassit.
cordis.*

Audiamus etiam quod nos verè monet & docet D. Bernardus, vt à nostri estimatione longiùs recedamus. Laudat eos qui multa cum præstet se minus omnibus facere conqueruntur: & addit, Quantum putas, illos admiro, quantum veneror in corde meo, quantum amplector caritatis affectu, qui velut nescientes eos, quos tepidiores aut infirmiores secum quotidie vident; vnum fortè, aut duos, seu etiam plures, quos in maiore feruore spiritus viderint, sibi ex omnibus eligunt; & cum ipsi fortè meliores sunt, semper tamen illorum sibi preponunt & proponunt in Domino sancta studia, & exercitia corporalia, seu etiam spiritualia. Memini me altera quoque iam vice dixisse, sed iterum repetere non grauabor, quàm sublimi aliquando meditationi monachus quidam laicus, toto intendit spatio vigiliarum. Etenim summo mane, apprehensum me in auditorium trahit, & prostratus pedibus, Va mihi, inquit, quia monachum in vigilijs vnum consideravi, in quo triginta virtutes numeravi: quarum ne vnam quidem in me inuenio. Et fortasse nullam ille tantam habebat, quanta hac ipsa erat, religiose amulationis humilitas. & mox: Quid enim tota die super id quod vidèris habere, insipienti cogitatione versaris? Ekko magis sollicitus quid desit tibi. Hoc enim melius. Vtinam, fratres, sic nos essemus cupidi gratia spiritualis, quemadmodum seculares homines pecunia temporalis. Debuius certè, & multum debuimus vincere in bono malum, & tanto amplius desiderare, quanto pretiosius est quod desideramus: sed vtinam vel æquales esse possimus. Magna enim est confusio, magna valdè, quod ardentius illi perniciose desiderant, quàm nos vtilia: citius illi ad mortem properant, quàm nos ad vitam. Quanto

ENIM

enim pecunia desiderio crucietur auarus, quanto gloria appetitu ambitiosus exastuet, quam violenter denique sua trahat queniue voluptas, quis explicet? Videas certe eos, quidquid adepti sunt parumpendere, non attendere, quanto labore & desiderio, ea vix tandem consequi potuerunt; quoniam vilescunt eis omnia, praeter desiderio, minoris forte rei, quam alteri ceperint inuidere. Et tu ergo non magnopere cogites, quae tibi videris habere, nisi forte interdum ut gratias agere possis, & te noueris debitorem ei qui dedit. — De cetero, ea semper magis attende, quae alius habet, tu non habes: quod haec cogitatio in humilitate te custodiat, & a descensu tepiditatis elonget, magis autem & accendat desiderio proficiendi. — Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Haec D. Bernardus: quae secundo etiam humilitatis modo, & apprimè seruiunt, huic verò eatenus, ut ne nostris bonis intuentis assuescamus, nisi si penitus in Deum illa retulerimus: & simul agnouerimus exile admodum esse id omne quod nobis adest, multiplex autem & plurimum esse quod deest. quam in rem fusè admodum Magnum Gregorium legere est Moralium libro 24. cap. 6.

Iam verò, si vel immane superbire vel desipere, pannosus ille pauper putaretur, qui ad propendentem laciniam assuto purpuræ panniculo fastosus incederet, quid de nobis existimari par est, si maximarum indigi virtutum, vitiorum plurimorum inolita tabe confecti, in ista nostrae inopiae immemores, minima virtutis umbra protinus extollimur; continuoque, quasi si vel tantillum bonos esse taderet, corruimus? Etenim superbi, ipsa sua, qua eleuantur, superbia deprimuntur, & magis ad ima corruunt, dum ab excelsis, superbiendo recedunt: vnde Psalmista, Deiecisti eos, inquit, dum alleuarentur: non dixit, Postquam eleuati sunt: mora nulla fuit opus, ipse in sublime volatus ad infima deiectione erat, nec culpam sequitur poena, sed ipsa sibi poena est superbia. Ideoque & bene ab alio Propheta dicitur, Quo pulciores, descende, & dormi cum incircumcis. Qui enim foeditatem infirmitatis suae considerare negligit, sed per elationis factum virtutis suae gloriam attendit, vnde pulcior est, inde descendit. At verò amator humilium Dominus Iesus, viri humilis miserebitur: & dicit, pro eo apud Patrem intercedens; Libera eum, & non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitius. hoc est, interpretante D. Gregorio; Quia cognoscendo infirmitatem suam, esse se corruptioni proximum non ignorat, idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionem enim iuste descenderet, si suis viribus longè se à corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari: ut eo contra impugnantia vitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmum. Sed ad alia pergamus.

Ezech. 32.

Greg. 24.

Mor. c. 3.

Iob 33.

CAPVT III.

*Damnorum ingentium & ruinae causam ex eo esse, quòd
bona nostra nobis arrogamus.*

Diuus Basilius ad extremum orationis de abdicatione rerum, grauissimam sententiam profert; *Animi in virtute progressus, in humilitate progressus est: contraq; in postremis relinquit, & inhonoratum esse, id non aliunde, quàm ex elatione progignitur.* Quæ verba si diligentius perpendantur, generatim summariq; tum fructus humilitatis mirabiles, tum incredibilia superbix damna demonstrant; ex illa enim bonum & felicitas, ex hac omne malum, & extrema perniciæ pullulat. Sed paulò propiùs ad rem accedendum, & quomodo id fiat ostendendum.

*Homil. 4. in
psalm. qui
habitat.*

*l. 2. de pro-
fec. Relig.
c. 33.*

Ac primò quidem id statuendum est, superbiam nostram efficere, vt patciùs in nos dona Dei deriuentur, & quasi angustiore alueo defluant, vt magno consensu docent viri Sancti. Quare diuus Bernardus monet: *Dicitur, Noli nimium iustus esse. Non quòd iustitia bona non sit, sed quia dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona, & munerum Dei copiam gratia temperari, ne fortè elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid est, quòd incessanter orantes & supplicantes, non possumus ad eam quam desideramus gratia abundantiam peruenire? Putatis quia auarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit: sed ipse cognouit figmentum nostrum, & scapulis suis obumbrat nobis.* Et hoc ipsum argumentum piè admodum tractans D. Bonauent. *Non est mirum, inquit, si inopes simus virtutum, cum matrem & custodem virtutum, scilicet humilitatem, tam alienam à nobis sentiamus. Quid enim causa est, quòd ille qui diues est in misericordia Pater celestis, qui etiam pro dilectione qua dilexit nos, proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illam; quid, inquam, cause est, quòd nos tam inopes gratiarum & virtutum reliquit, quasi non sit ei cura de nobis? Nimirum, aut desidia nostra in causa est, quòd non instanter querimus eum vt debemus, aut superbia, quia, etsi querimus instanter, videt tamen Deus, nos pronos esse, vt inde extollamur, & fieret nobis ipsa donorum eius sublimatio altioris causa ruina. Altiora adificia profundiori fundamento indigent, & arbor excelsa si radicata profunde non fuerit, faciliùs ventorum impulsu euertitur. Qui ergo citò desiderat virtutis culmen attingere, studeat se in humilitatis fundo solidare: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* En quomodo pià Dei misericordis prouidentia fieri dicat, vt copiosior gratia superbo negetur, ne grauiore inde ruina opprimatur, muteturque in venenum qui copiosior cibus esse debuerat: nam & frequens esse solet, vt qui vicioso febris calore aestuat, saluberrimo vini potu pereat, quo debiliores sanorum vires percommode firmarentur. Eadem etiam ratione virtur magister ille mortum Gregorius, iustiore in dispensanda gratiarum varietate

tate

tate causam non reperiens, quàm vt propterea quadam eximia dona non dentur, atque etiam inemendata nonnulla relinquuntur, quò certius & à superbia remoueamur, & in humilitate firmemur, nobisq̃ aliqua saltem certa, licet intra modum, bona perdurent, potiùs quàm pluribus onerati, tantoque ponderi impares, omnibus excidamus, diuitiis inopes, & elatione deiecti. *Lib. 24. Mor. c. 6. scilicet 10.* Quid est hoc? inquit vir ille sanctus, quod iste eo bono indiget, quo alius pollet: & ille cum multis polleat abunde, alijs bonum adesse considerat, quod sibi deesse suspirat: nisi quòd mira nobiscum dispensatione agitur, vt per hoc quod alter habet, & iste non habet, vnus altero melior ostendatur: quatenus tanto ardentius ad humilitatem quisque proficiat, quanto ex bonis, quæ non habet, inferiorem se habentibus pensat. Sicq̃ fit, vt dum ille in isto, atque hic in illo respicit quod admiretur, distincta bona, & ab altitudine elationis reprimant, & ad studium profectus accendant. Multa sæpè in eandem sententiam repetit Sanctus idem, quæ non in eum solum sensum accipi velim, ac si nos arcere tantùm à ceterorum contemptu velit, & commendare vt eos plurimi ducamus, sed etiam, vt hinc agnoscamus non esse nostri arbitrij, nostræque potestatis hanc omnem donorum virtutisque possessionem, idque totum, quod fortè permodicum nobis adest, aliò esse referendum, & laudem auctori suo reddendam. Quod ipsum disertè docens D. Augustinus, ait, *Lib. 2. de pec. mer. & remis. c. 19.* Nos autem, quantum concessum est sapiamus, & intelligamus si possumus, Dominum Deum bonum, ided, etiam sanctis suis, alicuius operis iustitiam non tribuere, vel certam scientiam, vel victtricem delectationem, vt cognoscant non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, qua illuminentur tenebra illorum, & suauitatem, qua det fructum suum terra eorum. Et non ita multis interiectis, pergit: Quis dicit illi, Quid fecisti: cui misericordia & iudicium pia sanctorum mente cantatur: Idcirco etiam sanctos & fideles suos, in aliquibus vitis tardius sanat, vt in his eos, minùs quàm implenda ex omni parte iustitia sufficit, delectet bonum, siue cum lateret, siue cum etiam manifestum est: vt quantum pertinet ad integerrimam regulam veritatis eius, non iustificetur in conspectu eius omnis viuens. Nec in eo ipso vult nos damnabiles esse, sed humiles, commendans nobis eandem gratiam suam; ne facilitatem in omnibus assecuti, nostrum putemus esse quod eius est. Qui error multum est religioni pietatisque contrarius. Nec ided rament in iisdem vitis nobis permanendum esse existimemus, sed aduersus ipsam maximè superbiam, propter quam in ijs humiliamur; & nos vigilanter conemur, & ipsum deprecemur ardentè, simul intelligentes, & quod sic conamur, & quod sic deprecemur, dono illius nos habere, vt in omnibus, non ad nos respicientes, sed sursum cor habentes, Domino Deo nostro gratias agamus, & cum gloriamur, in illo gloriemur. Etenim, vt ait D. Chrysostomus, Grati serui est argumentum, nihil suum putare, sed omnia domini; nihil proprium ducere, sed omnia domini. *Lib. de virg. to. 5.* Verùm hæc dixisse sit satis vt tenuiores diuinæ gratiæ riuulos per hunc superbiæ modum reddi fateamur, iam etiam inde grauissimos lapsus, & extremam miseriam erumpere solere videamus: vbi autem, vel de humilitate, vel de superbia sermo erit, quamuis nihil vetat generatim intelligi, proprie

piè tamen de hoc ipso, qui bonorum originem respicit, modò potest accipi.

- Gr. 21. & 22. *Cu* enim non de hac potissimè loqui putem Climacum cum ait: *Superbia, maior, am omnium dux, princeps & consummatio est, sterilitatis augmentum, diuini adiutorij expulsio, lapsuum ministra, casus materia, delictorum custos, Dei aduersatrix, vel, ut D. Bernardus, est subtile malum, radix iniquitatis, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hyprocrisis, luoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excacatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem, vel, ut idem alio loco; peccatum est diaboli, quo ceciderunt qui operantur iniquitatem. Hac est que non recipit disciplinam, curari renuit, medelam non sustinet; vlcus pessimum, quod nec summis saltem digitis patitur atrectari. Atqui est superbia, & delictum maximum, vti datus quasi innatis, & in acceptis beneficijs gloriam vsurpare benefici. Subtiliter & eleganter librum totum duodecimum de ea scripsit Cassianus, eamq; depopulatricem & virtutum omnium interemtricem vocat: Nullum est, inquit, vitium aliud, quod ita omnes virtutes exhauriat, cunctaq; iustitia & sanctitate hominem spoliet ac denudet, vt superbia malum, tamquam generalis quidam ac pestifer morbus, non vnum membrum, partemue eius debilitare contentus; sed solidum corpus letali corrumpit exitio, & in virtutum iam fastigio collocatos, grauissima ruina deicere ac trucidare conatur. Omne namque vitium, suis est terminis & sine contentum, & licet contristet alias quoq; virtutes, contra vnam tamen principaliter tendit, eamq; specialiter opprimit & impugnat.*
- Eadem Greg. Mag. l. 34. Mor. c. 18.* — — concupiscentia gula, temperantia rigorem corrumpit; castitatem, libido contaminat; ira, patientiam vastat: vt nonnumquam vni quis deditus vitio, alijs virtutibus penitus non destituatur, sed illa tantum virtute truncata, qua ediuerso emulo repugnante succumbit, reliquas possit vel ex parte retinere. hac verò cum infelicem possederit mentem, vt quidam seuisimus tyrannus, sublimissima capta arce virtutum, vniuersam funditus ciuitatem diruit atque subuertit: & excelsa quondam sanctitatis mœnia, vitiorum solo coequans atque permiscens, nullam deinceps imaginem libertatis, anima sibi subdita superesse concedit: quantoq; ceperit ditiores, tanto grauiori seruitutis iugo subditam, vniuersis virtutum facultatibus crudelissima depredatione nudabit. Vt verò hoc totum exemplo clariùs constet, tantæque ruinæ causis peruestigatis, morbo medelam afferat, ea docet quæ huic aptissima sunt instituto: Nempe grauissimæ huius tyrannidis tantam esse potentiam, vt supremus ille angelus, qui splendoris ac decoris eximiam prærogatiuam Lucifer nuncupatus est, non alio fuerit quàm hoc telo cælitus deiectus, & ab angelorum, tam sede, quàm sorte felici, ad tenebricosos, impietatiq; in æternum destinatos carceres, miserè detrusus. Tantum videlicet vna potuit cordis elatio. *Si sic actum est in angelo: quid me fiet, terra, & cinere: ille in calo intumuit, ego in sterquilinio, quis non tolerabiliorem in diuite superbiã, quàm in paupere ducat? Væ mihi: sitam durè in potentem illum animaduersum est, pro eo quod eleuatum est cor illius, nec ei profuit, quod cognata potentibus superbia esse cognoscitur; quid de me exigendum, & misero & superbo? Nec minùs acriter ab alio monent;*
- Ibid. c. 4.*
- Bern. hom. 54. in Cant.*

mur; Consideret homo, quid elatus in terra mereatur, si & praelatus angelis angelus, in Greg. l. 32. calo prosteritur. Vnde & bene per Prophetam dicitur; Inebriatus est in calo gladius Mor. c. 18. meus: ac si aperte diceret, Quia irasferiam superbos terra perpendite, si ipsos etiam quos in Ieru. 26. calo iuxta me condidi, pro elationis vitio percutere non peperci. Sed cuiusmodi fuit istud Iſa. 34. elationis vitium? Idem Cassianus verè & dilucidè id exponit, vestigiis & verbis eius insistatur. Vidit Lucifer, diuina se claritate indutum, atque præ cæteris angelis, splendore sapientiæ, virtutum pulcritudine, gratiæ largitate, naturæque perfectione præfulgentem; vidit, & se mirando suspexit, & nimium quantum amauit: exinde illa sibi, vt naturæ debita, arrogare; vt congenita & propria, vendicare, ac præcellum, à cæteris, honoris gradum postulare aggressus est: puduit, id tantum boni, conditoris gratiæ referre acceptum; puduit subditum esse Deo, cumque sibi vni cetera omnia concedere videret, ne quidem vni illi cedere voluit, ab illo sua omnia esse & conseruari oportere, non sustinuit fateri. Atque hinc (quod solius est Dei) quasi nullius, & ne quidem diuini auxiliij indigus, liberi sui arbitrij sola facultate confusus, à se sibi omnia ad beatam perennitatem conducentia suffectura credidit. Hinc desertus à Deo, quo egere se diffitebatur, instabilis repente & nutabundus effectus, & infirmitatem propriæ naturæ persensit, & beatitudinem qua Dei munere fruebatur amisit. Et quia dilexerat verba præcipationis, quibus dixerat, In cælum conscendam; Iſa. 14. vel linguâ dolosam, qua vel de se dixerat, Ero similis Altissimo; vel de Adam & Eua, Eritis sicut dii; propterea Deus destruet illum in finem, euellet eum, & emigrabit de tabernaculo suo, & radicem eius de terra viuentium. Tunc ruinam eius videntes iulti timebunt, & super eum ridebunt, dicentes (quod etiam ad hos qui se sine protectione auxilioque Dei summum bonum perficere posse confidunt, iustissimè dirigeretur) Ecce, qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua. O ruinam ruinarum omnium maximam, qua filius primogenitus ille, cuius operimentum lapis omnis pretiosus, qui veluti Sol inter stellas, ita propè inter angelos lucis emicabat, ecce vno superbiæ afflatu fulminatus, factus est princeps tenebrarum, execratio sæculorum! Verissimèque scriptum: Omnis peccati initium superbia. Per hanc enim Lucifer succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit: eoque Greg. l. 34. relo salutem nostræ immortalitatis impetijt, quo vitam suæ beatitudinis exstinxit. — Mor. c. 18. Nec vlla in publicum mala prodirent, nisi mentem in occulto superbia constringeret.

Angeli ruinam audiimus, addamus etiam homines angelis proximos. Magnus ille Ioannes, obedientiæ perfectæ typus, prophetiæ dono, & Theodosij Magni veneratione percelebris, multa in hanc rem præclare apud Palladium In Laus. disserit. Oportet, inquit, nos hic contemnere, cum paulò post eamus ad vitam æternam: & c. 43. nec oportet aliquem efferrî ob ea quæ rectè à se gesta sunt, sed semper esse humilem. Expectabam eum, psallit David, qui saluum me fecit à pusillanimitate & tempestate. Refert etiam Plures, qui propter arrogantiam, vt loquitur, exciderunt à scopis: atque ex

illorum numero quemdam, qui cum in orationis & virtutum perfectione plurimum profecisset, cepit paulatim sibi fidere; quo factum est ut humilitatis & diuini auxilij praesidio nudus, mox a daemone in fraudem non agere inductus, ita ut illecebroso luxuriae desiderio succubuerit: protinusque audita sit exultantium de scelerata victoria daemorum multitudo insultans, & incondite vociferans: Qui se exultat humiliabitur: exaltaberis ad caelos usque, humiliatus es usque ad abyssum. Quibus clamoribus, secus quam oportuit, effectum est, ut abiecta spe salutis, miser ille cupiditati frenos laxarit, omnemque de vita corrigenda cogitationem depoluerit. Refert & aliud, licet exitu minus lugendum, non tamen minus ad cauendam superbiae decipulam congruens. Monachus quidam erat, multos iam annos auia in solitudine, pie admodum, & ex virtute, Deo soli viuens, soli fidens, totamque suam cogitationem adeo in eum transferens, ut non aliunde, quam ab ipso cibum vel speraret vel sumeret: eum enim quoties opus esset, angelico delatum ministerio, post orationem in speluncam rediens reperiebat. Sic ergo omni cura solutus, propemodum somni expers, aeternorum contemplationi immersus, & sibi vacare pergebat & Deo. At ecce, quem plurimum annorum dura solitudo, vigiliae, tentationes, ieiunia non fregerant, emollire sensim cepit longa securitas, & ut ipse sibi fideret persuadere; atque hinc ad ruinam fit inclinatio, mox etiam prolapsio. Et quidem, ut nemo derepente fit improbus, primum aliquantula quaedam ei inserpit animi remissio, sic ut ne quidem remissio esse videretur. Maior deinde, & quae facile sentiretur, negligentia exoritur, tardius a somno surgit, oratio est otiosior & breuior: quietem ipse sibi suggerit, mens facilis vltro annuit, fluctuant & vagantur cogitationes, & turpuli nescio quid sese insinuat. verum prior assuefactio, velut quidam ex priore incitatione motus, exercitorem adhuc intra metas continet; ac etiam vespertino precum penso persoluto, panem diuinitus apponi solitum reperit. Benignitate hac creuit securitas, & cum securitate tentatio. iam non inuitas turpia suggerenti, praebet aures; paruique ducit praua cogitare auidius, dum ne perpetret; at mox lapsu lapsum prouocante, ad regionem incolis frequentem aspirat. Se tamen in diem sequentem cohibet, qua dilucente, vetus etiamnum consuetudo obtinuit, ut oraret, & consuetos hymnos diceret. quibus peractis, (o clementissimam Dei prouidentiam!) appositum sibi panem reperit, sed neque purum, neque diligenter de more confectum, verum sordidum & inquinatum: miratus est, & indoluit, sumit tamen, & se refecit. Proximaque nocte grauioribus in eum irruentibus tentationibus, grauius quoque lapsus est, sic ut peruersae voluntati sola deesset occasio: ac nihilominus tertia die postquam experxisset, institutum semel orandi cursum peregit, hymnodiam psalmosque concinuit; sed neque amplius ca oris modestia, & mente quaquaersum vagè aberrante, iamque pra caelestibus,

stibus, ad corporis delicias respectante. Ecce autem, etiam tunc ad vespertinam horam, paratum & appositum panem reperit, at sordidum illum, & velut à muribus & canibus corrosum, micis etiam, quasi in lacerationis indicium, sparsis foris. quàm seuera fuit illa, & simul amica monitio, quàm expressa deperditæ sanctimonie, animæque dilaceratæ imago! necdum tamen potuit, tam leni medicamine, superbie virus euomi. Quid enim? vidit, & intellexit; ingemuit, lacrymatus est, nondum tamen correctus; quin potius & proxima nocte cupiditati succubuit, & postquam se corripuisset à somno, non iam ad assuetas orationes confugit, sed sordidarum cogitationum volutabrum quærens, eremi transfuga, ad frequentem incolis regionem, quanta potest celeritate contendit. Sic ibat athleta nobilis, multos per annos plurimorum certaminum victoriis auctus, ibat impactis ad ipsam penè metam rotis miserè euerfus, hosteque iam propè deuicto, dum elationis vulnere nudum latus præbuit, mortem haaluit, à qua numquam ad vitam redire potuisset, nisi benignus & misericors Dominus, qui *patiens & multæ misericordiæ est, & præstabilis super malitia,* cadenti opitulatricem supposuisset manum, eumque aliorum opera ad se reduxisset lugentem, deflentem, humiliterque concinentem: *Nisi quia Dominus adiuuit me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea. Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem? Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.* Tenuit igitur quem cœperat redintegratum pietatis cursum, at ne sibi fideret, angelico pane multatus caruit, vt perpetua cibi indigentia, memorem egestatis gratiæ redderet.

Et ista quidem Ioannes: at verò Paphnutius apud eundem Palladium, interrogatus cur multi caderent, & præclara virtutis initia turpi fine concluderent, negat id aliunde fieri, quàm quòd arroganti cogitatione aggrediuntur ad virtutem, vnde ad eorum vtilitatem Deo illos deserente, labuntur & peccant, vt, cum se derelictos senserint, aut propositum, aut actionem corrigant. Fitque in multis, vt bona sua nò Deo largitori bonorum, sed sibi adscribãt: quare à diuina prouidentia derelicti, in facta turpia, turpes perpeffiones, probra & dedecora incurrunt; vnde cum iã sui ipsorù pudet, sensim ea arrogantia expellitur, quã opinata, & nimium adamata virtus procrearat. Quam Paphnati sententiã præclare confirmat Gregor. illud Iobi patientis ad mores trahens; *Et tonso capite corruens in terrã adorauit. Tonso capite, inquit, in terrã corruit, qui repressis præsumtionis sue cogitationibus, quã in seipso infirmus sit agnoscit. Difficile namq; est, quẽpiã magna agere, & apud semetipsum de magnis actibus, cogitationũ fiduciã non habere. Eo ipso enim quo contra vitia fortiter viuatur, cogitationũ præsumtio in corde generatur: & cum mēs foris culpas valèter cõterit, plerumq; apud semetipsam latèter intumescit: iamq; se esse magni alicuius meriti aestimat, nec se peccare in cogitatione sua aestimationis putat. Ante districti autẽ iudicis oculos rãto deteriorius delinquitur, quãto culpa occultius & penè incorrigibiliter perpetratur, & tanto ad vorandum latius patet fovea, quanto de semetipsa elatius gloriatur vita.* &

mox: At auditis aduersis caput detondetur, cum tentationibus vehementer irruentibus, à
 presumptionis sua cogitationibus mens nudatur: nihil sibi virtutis tribuit, bona quæ agit,
 esse de misericordia conditoris agnoscit. Vnde & competenter dicit, Nudus egressus sum
 de utero matris mee: nudus reuertar illuc. Nudum me in fide, prima gratia genuit, nu-
 dum eadem gratia in assumptione saluabit. Est namque magnum animi turbati solatium,
 vt pulsatus vitiis, cum se quasi nudari virtutibus conspiciat, ad solam misericordie spem
 recurrat: & eo se nudari non sinat, quo se à virtutibus humiliter nudum putat: qui etsi
 fortasse aliqua virtute in tentatione detegitur, infirmitatem tamen propriam agnoscens,
 ipsa melius humilitate vestitur, & valde robustius, quàm steterat, iacet, cum sibi sine di-
 uino adiutorio cessat tribuere quod habet. In præcedentibus autem, de hoc, vt
 nuncupat, intimandæ humilitatis magisterio dixerat, Nonnumquam, dum mens
 nostra tanti, quanti sunt multiplicia spiritus dona, muneris plenitudine atque ver-
 bertate fulcitur, si continua in his securitate perfruitur, à quo hæc sint obliuiscitur: seque
 à se habere putat, quod numquam sibi abesse considerat. Vnde fit vt aliquando se hæc
 eadem gratia vtiliter subtrahat, & presumendi menti, quantum in se infirmetur osten-
 dat. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vnde sunt, quando hæc quasi amittendo,
 sentimus quia à nobis seruari non possunt. Sed omitti nequaquam possunt, quæ
 idem sanctus Pater diuine scripsit: Docet nos Deus, inquit, super iumenta terra,
 & super volucres cæli erudit nos, quia dum hoc quod sumus agnoscimus, nec carnis nos
 infirmitas deiecit, nec superbia spiritus eleuat; nec defluendo inuis subijcitur, nec super-
 biendo de sublimibus inflamur. — — Sic, sic, elati fuerant iusta retributione fe-
 riendi, vt, quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando vsque ad iumento-
 rum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cum in honore esset, non intellexit, com-
 paratus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. & mox: Omni custodia
 mens est à superbia tumore seruanda: non enim ante oculos Dei vacua transuolant
 cogitationes nostre, & nulla momenta temporis per animum transeunt, sine statu retri-
 butionis. Intus videt Deus quod mentem eleuat, & idcirco permittit foris inualescere
 quod deponat. Intus prius extollitur, quod foris postmodum luxurie corruptione serua-
 tur. Hinc per Oseam contra Israelitas dicitur, Spiritus fornicationis in medio eorum,
 & Dominum non cognouerunt. Qui vt ostenderet, quod causa libidinis ex culpa pro-
 rumperet elationis, mox subdidit dicens; Et respondebit arrogantia Israel in faciem
 eius. Proinde per humilitatis custodiam, seruanda est munditia castitatis. Si enim pie
 spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritum non leuatur. Habet quippe spiri-
 tus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Deo recognoscit iura legitima serui-
 tutis. — — Nullus ergo, qui postquam superna appetere cœperit, carnis voluptate pro-
 sternitur, tunc se victum iudicet, cum aperte superatur. Si enim plerumque virus libidi-
 nis de radice nascitur elationis, tunc caro vicit, cum spiritus latenter intumuit: iam tunc
 anima per originem culpe, impetulantiam iumentorum cecidit, cum effrendo se mari
 volucrum, vltra quàm debuit euolauit. Hinc enim est quoddam longa continentia repente
 soluitur, hinc quoddam plerumque, & vsque ad senium virginitas seruata vitiat. Quia enim

Lib. 26. c.
 13. scilicet 11.
 & 12.

Psal. 48.

Cap. 5.

neg.

negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis: & quandoque per apertum malum reprobos renunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subito perdidit, apud semetipsum inuis aliud malum tenuit, ex quo aliud subito erupit. Sed exemplorum & auctoritatum sit satis, ne prolixitas fastidium gignat: & quoniam lapsus ac ruinae causam ex eo esse cognouimus, quod nostris arundineis & cadiuis viribus nitimur, dicamus etiam qua ratione id fiat.

CAPVT IV.

*Qua ratione arrogantia lapsum procreet D. Augustino
auctore?*

PRæclarus diuinæ gratiæ propugnator Augustinus, hoc totum, quo de agimus, egregia sententia concludere viderur: vbi cum docuisset ex ignorantia & infirmitate impediti voluntatem, ne vel moueatur ad faciendum opus bonum, vel à malo abstineat: vtrique verò incommodo gratiam Dei opitulatricem esse, faciendo vt innotescat quod ignorabatur, & id roboratam voluntatem delectet quod timebatur: Asserit, causam cur homines gratiâ Dei non adiuuentur, non in Deo, sed in ipsis esse hominibus; qui vel propter suam superbiam nimiam damnandi, atque omni ad extremum gratia priuandi præuidentur, vel summa Dei misericordia, contra ipsam suam superbiam hinc iudicandi, & hinc erudiendi, variâ gratiarum dispensatione sanantur. Vnde Ieremias cum dixisset, Scio Domine, quia non est in homine via eius, nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos; continuo subiunxit, Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo. Tamquam diceret, Scio ad correptionem meam pertinere, quod minùs abs te adiuuor, vt perfectè dirigantur gressus mei: verumtamen hoc ipsum noli mecum sic agere, tamquam in furore, quo iniquos damnare statuisti; sed tamquam in iudicio, quo doctes tuos non superbire. Vnde alibi dicitur, Et iudicia tua adiuuabunt me. Nullius proinde culpa humana in Deam referas causam. Vitiatorum namque omnium humanorum causa superbia est. & paucis interiectis; Hoc ergo præcipue commendatur, hoc in sapientia & scientia thesauris in Christo absconditis, quantum existimare audeo, præcipue docetur & discitur. Ideo quisque nostrum, bonum opus suscipere, agere, implere nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, vt nouerit non suæ facultatis, sed diuini muneris esse, vel quod scit, vel quod delectatur: ac sic ab elationis vanitate sanatur; & sciat quàm verè, non de terra ista, sed spiritualiter dictum sit, Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Tanto autem magis delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus, summum atque incommutabile bonum, & auctor qualiumcumque bonorum omnium. Vt autem diligatur Deus, charitas eius diffusa est in

COR-

cordibus nostris, non per nos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Ita sanctus ille Pater: qui idem libro de Nat. & gratia c. 32. ait, *Superbia, quod toties dixi & sæpe dicendum est, etiam in ipsis rectè factis cauenda est, id est, in ipsa via iusta, ne homo dum quod Dei est, deputat suum, amittat quod Dei est, & redeat ad suum.*

Equibus verbis constat, quàm omnium omnino malorum causam faciat esse superbiam: statuit enim, quod verissimum est, nullum homini bonum sine Dei gratia esse, omne homini bonum per diuinam gratiam adesse posse, nec aliunde deesse quàm quia deest diuina gratia, seu (vt generatim hîc loquimur) quia diuina liberalitas id non largitur. Cur autem non largiatur Deus, causam ab ipso Deo, liberalissimo bonorum largitore, peti non vult, sed à nostra sola superbia, cui retundendæ, omnis illa donorum vel parsimonia vel denegatio subordinatur. O doctrinam, tanto Doctore dignissimam, veritatis consolationisquæ plenissimam! quàm vtinam sanctis eius precibus, paulò plenius explanare, & diligenter obseruandam commendare possimus!

Hoc igitur mihi veriùs perfectiusquæ contemplari cupienti, occurrit quoddam insigne eiusdem Doctore pronunciatum è lib. 14. de Ciuit. c. 12. vbi in hæc verba loquitur; *Quæ virtus, nempe obedientia, in creatura rationali, mater quodammodo est omnium custosq; virtutum: quandoquidem sic natura rationalis facta est, vt ei subditam esse sit vtile; perniciosum autem, suam, non eius à quo creata est, facere voluntatem.* Quibus in verbis dum obseruo, bonum esse naturæ ratione præditæ, vt sit subdita, idquæ ei proprium atque congenitum esse, propterea quòd vtile est, subditum esse Deo; dum quæ huius rei causam peruestigo, eam reperio quæ me doceat, cur qui sibi nimium arrogat, cunctorum à se bonorum spem procul amouet.

Fixerunt olim Manichæi, duo quædam summa esse rerum principia, è quorum vno, vtpote bono, bona omnia, ex altero mala omnia profluere: sed hoc planè imperitè. Non enim, vt Magnus ait Basilius, *subsistit, velut animal, prauitas: neque essentiam eius substantem producere possumus: priuatio enim boni est malum.* Vel, vt Anatolius ad Euagrium, *Quod proprie malum est, substantia non est, sed boni priuatio, quemadmodum etiam caligo nihil aliud est, quàm lucis absentia.* Sed latissimum, & re vera non satis nostrum, campum hunc declinemus, id quæ sit dictum ad iritandam cupiditatem quaerendi, vnde bona, vnde nobis mala contingant: quod non aliud est quàm nosse, vel qua bonorum scaturigine effossa, vitæ tuæ alueos, partemquæ omnem felicitate compleas; vel qua mephiti seu sentina resecta, omne in te vitiorum teterrimorum ac miseriarum genus cæteruatim euoces. Sic igitur habendum.

*Orat. quædam
Deus non sit
aut mal.*

C A P V T V.

Eadem veritas è conditione nature probatur.

OMnium rerum vnum summum est principium Deus ; ipse principio carens , à se sua omnia , hoc est , se ipsum habens , infinitus , interminus , absque tempore , tempora omnia sua æternitate complectens : sic autem à se ipso , & non aliunde est , vt solus ipse à se ipso sit , nec esse res vlla possit , quæ vel se totum , vel sui partem vllam à se habere possit ; sed id omne quod sunt , pars omnis , & facultates singulæ , id quæ ipsum quod perseverant & permanent , non tantum à Deo est , sed à sustentante Deo perpetuò continenterque conseruatur , & in suum protinus redibit nihilum , vbi Dei ope conseruante priuabitur . Hinc fit , vt ipsis etiam inanimis rebus , nihil magis necessarium esse possit , quam vt Deum præsentem & conseruantem habeant : nihil illis infelicius fingere vel optare possumus , quam si eas à Deo , vel Deum ab illis recedere fingamus , quippe illicò ab illis omne bonum & perfectum recedet , penitusque esse desinent . Etenim summum id bonum , quo sensu carentia perfici possunt , non aliud est , quam hoc ipsum quod sunt ; hoc ipsum autem nisi Deo dante habere , conseruante conseruare non possunt , ideoque si se ab eis sustentatrix manus illa diuina subduxerit , omnia illis bona vno momento pereunt , simulque & esse & bene esse desinunt , cum non alium boni sensum quam ipsum esse habeant .

Iam , vt ad hominem cognitione & ratione præditum gradum faciam , ea sorte , tamque felici conditione eum condidit , vt animum hinc quidem immortalē esse voluerit , inde verò summæ beatitatis , ipsiusque diuinitatis capacem , qui ad ipsum vsque Deum , si velit , prouehi possit : hic beatæ perennitatis iucundissima est & certa possessio , quando bonis omnibus mens cumulata , fit vnus cum Deo spiritus ; si quid inest tenebriofum , instabile , imperfectum , à luce , immutabilitate , perfectione diuina absorptum , in ipsum quodammodo Deum transmutatur , illo viuut , gaudet , fruatur , nihilque sui sentiens , se toto in illum transijt . O beatam nascendi conditionem , si qua liberalitate datur , eadem cautione seruatur ! nunc autem ad beatitudinem apti , nati ; ad sempiternas miseras manus , pedibus , nitimur . Quid enim ? omne bonum , perfectum , conueniens , ita continenter à Deo est , vt vnde recesserit Deus , ibi nihil istorum reperiat : ad eum ergo accedendum , vt ab eo id quod perfectum est hauriatur : & quidem rebus cognitione carentibus , non alia est ad Deum accessio , quam naturaliter subesse ; nec enim aliud est illis bene esse , quam ex natura esse . ac cognitione præditis ; cum ea sit proposita beatitudo , quæ voluntate & cognitione perficitur , erit etiam ad Deum voluntate & cognitione accedendum ; & non nisi voluntate ac cognitione recedetur .

Aa

Ac-

Accedimus autem cognitione & voluntate, quando cognitione & voluntate subsumus: eo que viciniùs accedimus, & copiosiora ex vicinitate bona haurimus, quo perfectiore cognitione, propensiore voluntate accedimus & subsumus. Veritas in cognitione, obedientia in voluntate reperitur: in quibus si falsitas, si inobedientia dominaretur, quis non videt, non posse id, nisi à summa veritate, summa potestate esse alienissimum?

Quæ autem est ista, qua subsumus, qua ad Deum accedimus veritas: nisi qua verè, sincerè clarèque cognoscimus, nec initium, nec motionem, nec permanentiam, nec ullius boni partem ullam à nobis esse posse; omnia verò, vsque ad eò à Deo bono esse nobis expectanda, ut nusquam aliò respectemus, de alijs omnibus diffidamus, illi soli nos totos, nostra omnia, ingenti cum fiducia committamus, omnium rerum, conatum, consiliorum felicem, & æternitati prosperum exitum ab eo expectemus, in eumque referamus: quo fiet, ut in eum solum spes nostra respectet, in eum solum noster totus amor adspiret, desideria suspirent, actiones, cogitata, consilia omnia ferantur? Inde sanctissimus rerum omnium procreatorum, sui; etiam ipsius, & amor simul & contemptus; amor ut Dei sunt, ut Deus in illis est, vel per illas ad se perueniri vult, aut etiam in illis, diuinæ illucenti maiestati, mandatis sue seruitur: simul etiam contemptus maximus, quoties illæ seorsim à Deo solitariæque, ex eo solo quòd sua vi illis competit spectatæ, agnoscuntur, vnde cum que omni bono, pulcritudine, viribus, efficaciam, perfectione, potestate, laudisque materia destitutæ; in ruinam, miseriam, & malorum extrema proruentes; nec sibi, nec aliorum cuiquam opem ullam, oblectationem, commodum, honorem, aliudque optabile quidquam sufficere valentes. Vnde fit ut nihil propriè ab illis timendum, sperandum nihil, nihil amandum illi hominibus, qui suas omnes in vnum Deum cogitationes transtulerit, clarissimaque veritate peruiderit, Dei solius & esse & permanere omnia; & quantumcumque aliquid alicui dederit, donum esse, quod quadam quasi transfusione in alium extenditur, attamen ita semper & summo iure Dei est, ut nullam eius partem quasi suam sibi vendicare, nihil sibi proprium ullibi designare, nullas, nisi dante Deo, ad agendum vires explicare vlla creatura possit. Hinc Dei solius potentiam, honorem & gloriam, solum illum timendum, amandum, colendum, soli illi fidendum, maledictum qui sperat in homine, & alia id genus toties oracula sacra commendant.

Iam verò cum natura sua summè bonus, summè sit liberalis Deus, & occasionem causamque bene faciendi non forinsecus mutuetur, sed à sua infinita bonitate desumat, hæc autem, quantum quidem in ipsa est, latissimè in omnes homines diffundatur; consequens est, ut (quod voluit D. Augustinus) gratiæ diuinæ denegandæ causa, ab homine, non à Deo; concedendæ verò, à Deo, non ab homine petatur. Etenim liberalis, verax & iustus est Deus; liberalitatemque veritas & iustitia comitantur: atqui veritatem deseris, o quisquis tuum aliquid

puras

putas & dicis, quod Dei tamen est: aduersus iustitiam peccas, qui quasi tuum tibi arrogas, quod est Domini Dei tui. iniustum igitur & mendacem, in donis inquam Dei, acceptisque beneficijs iniustum & mendacem te, nonne iustum est diuina liberalitate priuari, ijs ipsius multatum donis quibus abusus es? diuina verò liberalitate recedente, in quam extremam rerum omnium inopiam, in quantas miseriarum voragines prolabi necesse est? At si exundanti diuinæ liberalitatis flumini te, omni obice remoto, veracem iustumque obuiam dederis, si donorum & bonorum omnium datorem & conseruatorem Deum agnoueris, laudaueris, nec vllam tibi laudis partem clam surripere tentaueris, si hac in verissima cognitione, purissimaque Dei laude perseueraueris; tum demum omnem animum tuum, sensus, facultates tuas omnes, perenniter & abundè circumfluat, occupabit, diuinisque replebit muneribus copiosa Dei gratia, nec desinet in maius perfectiusque prouehere, donec ad extrema perductum beato sine coronarit.

Et hoc verè est quod in medio montium per decliue conuallium fecundantes aquæ defluunt; hoc, quod misericordia & veritas obuiauere sibi: protinus enim vt tuam miseriam, bonorum omnium penuriam, & exundantem in Deo bonitatis fontem agnoueris, veritas misericordiam inuocat, misericordia liberalitatem ciet, liberalitas totis alucis affluit. At si te ipsum quasi diuitem iam & beatum aliquem demirari & suspectare, si quid tibi tribuere cœperis; en tua valis inani tumore turgescens, in superbiæ caliginosum montem subito mutatur, fluentia gratiæ vel siccantur, vel aliò deriuata transferuntur, fentes, vrticæ, infelix lolium, solique & æterno igni nati frutices, arescentem melioribus frugibus mentis agrum occupant, tamque densis spinis horridum, vtili omni humore exsuccum, venenatis radicibus penitissimè consitum reddunt, vt melioris vniquam securitæ culturæ, sanctioris hinc frugis spem omnem videantur prorsus euellere. adè pestiferum est huius pessimæ arrogantiae venenum. Quid ergo summus agricola, & humanæ salutis amator Deus? ò mirabilem bonitatem! medicinam facit è vulnere. *Quid enim est virtus nisi medicamentum, & quid est vitium nisi vulnus? quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit Deus de vulnere medicamentum; vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namque virtutum dona retorquemus in vsum vitiorum: ille vitiorum illecebras assumit in artem virtutum, & salutis statim percutit vt seruet: vt qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus, vt nos his ijsdem verbis optimè docuit S. Gregorius.*

En boni mali que scaturigines effossæ patent: quid procliuius & optabilius nobis esse potest, quam vt hac vel declinata, vel magis obstructa, nos totos fonti bonorum cupidè & sitienter applicemus, auidè hauriamus, sobria que ebrietate bibentes, id vnum à cogitatione non recedat, ex alieno sitim sedari nostram, egestatem ditari nostram, nihilque minùs esse nostrum, quam quod ita nostrum est, vt totum ipsum sit alienum. Quid enim nostrum est, nisi peccatum?

tum? vnum hoc (ô possessionem in opem! ô infecundam fecunditatem!) à nobis solis est propagatum. Si virtutem, si bonum aliquod habemus, ita nostrum est, vt totum Dei sit, à Deo, in Deum referendum sit: imò verò adeò voluntariè à Deo sit, suamque totam originem à Deo trahat, vt priùs ab eius voluntate cupiatur, quam cuiquam hominum de illo cogitatio incidat; non est qui sine Deo, accessionem vllam boni promereri valeat, non est qui dare initium, occasionem, progressionem vllam possit: quinimò cùm initia, progressum, perfectionem ipsam, si fieri posset, adepti fuerimus, si solis nostris acquisiti q; viribus nitimur, protinus inanescunt omnia, & in euanosos abeuntia fumos originarie nos nuditati relinquunt.

Quid enim? si ipse nihil sis aliud quam tenebræ, optésq; luce compleri, ad lucem accedas oportet: vbi si quando te vndiq; aliena luce fulgentem demiratus fueris, precariūque splendorem illum ipse tibi arrogaueris, nonne clarissimè tuum deprehendes errorem, cùm recessu ab aliena luce tentato, pristinis mōtō vno tenebris te correptum exhorresces? ô si tam essent nobis animi, quam corporis oculi, ad hanc veritatem contuendam aperti? quàm dilucidè, in hoc ipso argumento nostro, illud idem videremus? etenim vt Deus natura sua est summum esse, summa virtus, summa & illimitata perfectio, boni omnis fons, origo, permanens: ita nos natura nostra, origine, virtute propria, & non aliunde hausta, præter nihil, nihil sumus, mera inanitas, bonorum omnium plusquam vacuitas, in malum & miseriam procliuitas, summa infirmitas, illimitata quædam imperfectio, quæ à malo in malum, à miseria in miseriam sine limite, sine termino rueret. iam, cùm ad participanda sanctissimi Dei nostri bona, eximio eius favore assurgimus, in quamdam eius similitudinem tam diu trāsformamur, quam diu eius liberalissimæ bonitati, veritate & iustitia comite adhærescimus; at vbi primū à summo & incommutabili splendore, ad tenuem nostrum fragilēmq; radium oculos detorsimus, sibi quidem semper idem perseuerat Deus, arnos ad nostra conuertimur, tenebrescimus, & dum nostra complectimur, nostra reperimus, peccatum, defectum, omne miseriarum genus.

Heu infelicem, inquis, conditionem! ego verò, ô beatam, si modò bene vitimur, cognitionem! ô sanctam, si penitiùs intuemur, consolationem! Bonum enim mihi Domine, quia humiliasti me, mihiq; reuelasti oculos, vt videns penuriam & infirmitatem meam, veras in simul diuitias & certum robur, indefinenter à diuinæ liberalitatis fontibus hauriam. Quod iustus præbere solatium egēti queas, quàm (cùm suis sibi viribus opitulari nequeat) si ostenderis vbi largè omnia inopiæ subleuandæ dabuntur? quid igitur? cùm fieri non possit, vt ipse à me tantillum habeam, & hoc ita sit soli Deo proprium, vt in alium quemquam quadrate non possit, qui enim aliquid à se solo habet, supremo iure, & vi sua sic illud habet, vt neque cuiquam id debeat, nec à quoquam id illi eripi possit; imò si à se, & vi sua id obtinet, non est vnde id certo limite coerceri poterit, infinitum

erit,

erit, vno verbo, Deus erit: at quoniam Deus vnus est, creatura Deus esse non potest, sed vel debet velle esse creatura, vel si aliud vult, id vult quod esse non potest; & cum definit velle id esse quod vnum esse potest, in defectum, & in nihilum labitur.

Cum igitur hæc ita sint, & ex horum tamē vel ignoracione vel obliuione fiat, vt passim suis arūdinis viribus innixi homines, eo grauiore, quo inexpectacione lapsu corruant; nōne maximo mihi solacio fuerit, si & infirmitatem meam adeo nouerim, vt illā decipi non queam, & aliunde intellexero ingentem auxiliorum copiam mihi diuinitus apparari; tunc tantū de futuram, cum ipse mihi confusus fuero; affuturam semper, cum ipse mihi diffusus fuero, cum spes, cum cogitatus meos in Dei bonitatem integre summisseq; transfudero? o magnam Dei largitatem! tanta bona, tam certō profundit, tam facili hac conditione, si id norim quod sum, id velim quod possum. At si supra quā sum & possum mihi tribuo, præ foribus infirmitas mea est, mihi relinquor, impingo, offendo & decido, cadensq; corrigor, supponente Domino manum suam, vt ipse me cognoscam, & ad sustentatorem meum redeam. Er numquid ista quoque mihi consolatio est, dū sola mea superbia, & non illiberalitate tua, Deus meus, fauores tuos impediri audio: & per lapsus meos superbiam meam, quasi minore malo grandius malum, prouidentissima tua bonitate sanari? Memini equidem, Domine, *D. Augustinus sup.* quod dixit seruus tuus, nimia superbia damnari quosdam; at neq; peccatoris damnatione delectaris, & superbiam sanari quā nimiam esse maus, ideoque id, te donante conabor, vt neq; nimia sit mea superbia, & misericordia tua & veritas tua in conspectu meo sint semper: veritate semper gaudebo, & hæc est veritas; Natura miser & omnium sum indigus, nec me ipso alius esse possum: qui à se cupit ditescere, diuinitatis ambitione stulta laborat. mea ergo paupertate, tuis dititjs, Deus meus labor, tuisq; ditescam & meæ fient, quamdiu non meas, sed tuas esse cognoscam, quamdiu in te refundam, mihiq; nihil arrogabo.

CAPVT VI.

Quam frequenter ista superbia labe adspergamur.

Videoe quidem, tantam adhuc dictorum esse veritatem, nemo vt sit lecturus, quin vt facilem assensum præbiturus, ita protinus obiecturus sit, in confesso esse omnia, creaturam à creatore secretam, nihil posse, nec esse, aut sanè rarissimos esse, qui quod Dei est id sibi arrogatum optent, quare nec operosa, nec longiore probatione fuisse opus; id facile daturum quemuis, quamuis breuiter postulatum, aut positum esset.

Ita fateor prima specie iudicandum à non paucis; fallor tamen plurimū, si quid est, quod magis seria commēdatione, accuratioe explanatione, crebriore repetitione indigeat; cum nihil sit, quod verbis fateamur promptius, factis negemus pertinaciū, crebrius labefactemus, audaciū conuellamus. quid enim? vt

hoc vniuersè generatimque dicamus, si, vt antè Sanctorum auctoritate probatum est, omnis lapsus & peccati, hæc sola arrogantia, est origo; cum toties quotidie labamur & peccemus, quoties in eam impigisse nos credendum est? Certè vel ex ijs, quos è D. Augustino attulimus, locis patet, quàm soleat & humilitatè commendare, & detestari superbiam, eamque intelligere quæ Deo spectato in hominibus reperiatur, eoque censet esse referenda, tam exempla, quàm præcepta Christi Domini, imò propemodum omnia quæ diligentius in sacris Literis commendantur: quod non ita sedulò fieret, nisi ad superbiam nimium quantum proclives essemus, in eiusque declinatione esset ad beatam æternitatem consequendam certa securitas. *Quid superbit terra & cinis? odibilis coram Deo est superbia: nec habitabit in medio domus eius qui facit superbiam: etenim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

*Ecclesi 10.
Psal. 100.
Iac. 4.*

l. 12. c. 23.

c. 19.

cap. 24.

*l. 2. de prof.
Relig. 6. 29.*

Ija. 42.

Sed quid censet Cassianus, & verissimè hac de re pronunciet, verbis eius audiamus: *Evidenter itaque monstratur, ait, non posse quemquam perfectionis sinem ac puritatis attingere, nisi per humilitatem veram, quam Deo in penetralibus cordis exhibeat, credens sine protectione eius atque auxilio per singula sibi momenta delato, perfectionem, quam cupit, & ad quam magnopere currit, se penitus obtinere non posse. Hæc est proprie erga Deum humilitas, in qua perfectionis inesse naturam, oculatis indicijs deprehenderunt antiquissimi Patrum: sine qua nec pietas in Deum, nec purgatio vitiorum, nec emendatio morum, nec virtutum consummatio poterit apprehendi. De superbia verò quæ huic humilitatis modo contraria est, & quam spiritalem vocat, ait non multum cognitam, nec expertam esse: quia nec plures student perfectam cordis apprehendere puritatem, vt ad hos prætorum gradus valeant peruenire. quod quàm verum sit, ex ijs quæ mox dicentur, patebit. Clarissimè verò S. Bonauentura loquitur; *Quod sumus, non habemus à nobis, nec ex meritis nostris: & ideo non oportet nos inde extolli, quia aliena est potestatis & bonitatis, quidquid boni sumus & habemus, & inde solus ille extollendus est, cuius gratia sumus id quod sumus. Hæc est humilitas sanctorum & magnorum, qui quanto maiores se vident, tanto magis humiliant se in omnibus quæ habent, totum reddentes illi, à quo totum habent: quia furti reus est, qui inuito domino sibi aliquid retinet de his, quæ sibi commodata sunt, cum ipse dicat, *Gloriam meam alteri non dabo. Profectum nobis libenter communicat in donis suis, sed gloriam sibi seruat. Hanc ecce, Sanctorum & magnorum humilitatem vocat, quam tanto minus nobis arrogabimus, quo longius à Sanctis & magnis nos abesse cognoscimus.***

Certè ipse mihi persuadeo, ab hominibus in quadam virtutis mediocritate positis, vix aliquando, vel vnam actionem bonam fieri, quin eam alicunde hæc subtilissima superbix lepra, & afflet, & inficiat: ita vt iure meritissimo, vel ob hoc solum inquinamentum, potuerit Propheta lugere; *Facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruat omnes iustitias nostras.* etenim tum quoque, cum suam Deo laudem reddimus, ex ea ipsa obiter aliquid rapimus, in nostros fortune vsus vertimus, nec profus integrè id quidquid est in Deum refundimus, inde laudari

laudari cupimus, inde nobis aliqui videmur. Quod vt agnoscamus quàm sit frequens, videamus quàm sit propè perpetuum, vt Meo, Tuo, Alieno variè moueamur, totaque hominum vita per hæc multipliciter decurrat: vbi cumque verò hæc sese intinuarint, aliquid creaturæ tribuitur, quod Creatoris non mediocriter summa iura conuellar.

Meminerimus quid facundus ille quidem, at mirum in modum gloriolæ cupidus dixerit, iure nos in virtute gloriari non posse, si id donum non à nobis, sed à Deo haberemus: quo in iudicio nequaquam fallitur, dummodo à Deo eam esse fateatur. At numquid eadem ex ratione conficitur, te vera non esse vnde gloriari iure possimus, cum neque virtutem, neque rem vllam à nobis habere valeamus: imò cum à Deo solo sint bona omnia, illi soli iustam deberi gloriam; cumque nihil à nobis crebrius fiat, quàm vt hinc inde partem aliquam gloriæ captemus, quid illud est, nisi nobis vindicare quod nostrum non est, Deoque tollere, aut vt minimum non reddere, quod eius solius est, quodque cum alteri reddis, rem alterius alieno domino reddis: ergo omnis nostra laus, alieni boni arrogantia & rapina; omne laudis desiderium, rapinæ & arrogantie dicendum erit desiderium. Quid amor laudis? quid ipsa (vt clarissime dicam) omnium propè rectè factorum, cogitatorum, susceptorum comes indiuidua, nostri complacentia: quid hanc delectat, nisi suum quiddam in visceribus latens, & quædam de nobis ipsis elatior opinatio? Cum ingenio, fauori, arti, scientiæ, peritiæ, consilio, iudicio, nobilitati, diuitijs, prudentiæ, industriæ, robori, solertiæ, seu nostræ, seu alienæ, quasi nostræ vel quasi alterius aliquid tribuimus, eaque in nostri vel alterius cogitatione sistimus, an non creaturæ, bonum aliquod aut proprium, aut aliqua ratione debitum, aut saltem non vt aliunde pendens occultè facemur? & verò, quàm frequens istud est? consule quæso te ipsum, & vide quàm perpetuò in ijs quæ aggredieris, tuis innitaris consilijs, intercessionibus, artibus, fauoribus, ac non rarò ijs vtaris vijs, quas aut malas, aut imperfectas, aut certè non perfectissime ad Deum dirigi nolti: & vnde hoc, amabo, nisi quia, non tantum harumce rerum nimium memor, Dei tui es immemor; sed etiam interdum, quantumcumque Dei tui memineris, iudicijs eius, prouidentiæque minus acquiescens, vel tuæ maius prouidentiæ, vel aliorum auxilio fidere? id verò annon est creaturæ immensum tribuere? Vtinam vel hoc vnum satis capere possimus, nempe quantopere stultis nostris consilijs, incertaque prouidentia, sapientis & suauissimæ prouidentiæ vim eneruamus! profectò tum demum verè caperemus, quid hæc Domini nostri verba sibi velint, eorumque in omnibus vitæ nostræ partibus veritatem experiremur: *Scit pater vester, quia his omnibus indigetis. Mat. 6.*

Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis.

Iam, quoties bellè & ex voto nobis aliquid cesserit, seu in vitæ negotijs, seu in scientijs, seu in ipsa etiam virtutum aut exercitatione, aut consecratione: an non protinus causam felicitis huius exitus quærimus? & verò, quam, nisi quæ nobis maximè

maximè arriserit, facimus? modò diligentiae, modò industriae, modò præclaro inuento, fauori cuiusdam percommode captato, virtuti quinetiam nostrae, & nostris in Deum, si Superis placet, benè meritis acceptum reponemus. Vt merè, vt verè, non voce & verbis, sed animo & corde, id nobis immeritis diuini numinis liberalitate prouenisse fateamur, vt cum omnia (quod hïc omnino verissimum est) quantum in nobis erat fecerimus, verè & ex animo dicamus, Serui inutiles sumus, quod debueramus facere fecimus, neque volentis, neque vigilantis, neque currentis, sed solius miserentis est & opitulantis Dei. ô quàm rarus est, qui hoc perfectè agnoscat, & sentiat! Vis periculum facere? excute te ipsum, & vide annon negotio aliquo tibi commissò & feliciter cedete, paululum quid tibi blandiaris, gaudeas, efferaris; quæ tamen & doleres, & contraheris animo si contrà cessisset? nõnne id ex eo fit, quòd tuum aliquid in isto vtroque facis, aut bonum quo tibi gaudeas, aut quo tibi doleas malum? Nequaquam, inquis, at doleo, meis me peccatis diuinam opem auertisse, gaudeo eandem ab ijs non potuisse impediri. Sed, ô fallax, id si credis, fallensque iudicium! quis vñquam ab euentu, non dico facta, sed ipsos facientes iudicandos, de que virtute vel peccato coniecturam capiendam putauit? ergòne tot malis exercito Dauidi, incubantem partis filium; aut fugienti & latitanti Athanasio, imperantem Constantium præferes? Verùm age, quid si bellè, sed humanis, & aliquanto minùs probis artibus, omnia processerint; an dolebis? gaudebis verò, si quando in exitu aduerso, nusquam tamen à te peccatum senties? id enim necesse est, si solo peccato doles; sin autem secus est, profectò ipsa sibi mentitur iniquitas, nec aliunde vel doles vel gaudes, quàm quòd tua ipsius quæris, & vt variè obtigerint, variè afficeris: tibi prudentiam, tibi felicem exitum tribuendum gaudes; at imprudentiæ, quam exhortes, nota malè te torquet: cur nisi quia te velut aliquem circumspicis, cuius proprijs, vel bonis lateris, vel tristeris malis, illud que Tuum, illud Proprium, à te semper ambitur?

Quod vt clarùs pateat, faciamus esse quemdam, qui omni sui ipsius cura profus deposita, nihil penitus vlla in te spectet præter Deum, in illo, & propter illum omnia & agat & suscipiat: iam, eiusmodi viro si quæ calamitas, aut casus aduersus inciderit, an se aliquid detrimenti passum putabit? hoc si fecerit, ecce oculos à Deo tantillum auerterit, & suum aliquid putabit. quid ergo? Iusta sunt, inquiet, iudicia tua Domine, non sicut dignus eram recepi; si speratis rebus excidi, nihil mihi debebatur, cum nihil ego sim; nihil possum conqueri, cum nullam in partem mihi quidquam iuris vendicem: hoc vnum dolebo, si sua praua voluntate, à tua gratia quisquam excidat, hoc lætabor, si tuum Dei mei honorem, regnum & imperium efflorescere apud homines videro: de his verò, vel illis reum euentibus, prosperis, aduersis, iucundis, iniucundis, laudatis, illaudatis, quid ad me? quandoquidem Deus meus, cuius omnia sunt, quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, nec est qui dicat, Quare fecisti sic? nec est quod ipsi, quouis modo,

modo, vel accedat vel decedat; ius illi suum manet illibatum: ego si de hoc vel illo euentu queror, quo iure queror? si hoc aut istud postulo, nullo iure postulo; vt quid ergo ex postulem?

Hoc verò cum in rebus omnibus, tum verò vel maximè in ijs obseruandú que ad diuinam gratiam, & spiritum Dei conferunt: cum enim & longè præstantiora sint, & minùs nobis debeantur, & maiore largitate communicentur, plane que alterius & supra naturam ordinis sunt; tanto maioris ingratitude, arrogantia & impudentia fuerit, sibi in rebus eis partem aliquam sumere, nec illas totas plenissimo iure in Deum referre. Quare, hic intentissima opus est vigilia, vt quicumque in orationis, humilitatis, & cuiusuis virtutis perfectione procedere longius & securius desiderat; caueat in primis, ne, si quando vel pietatis leniorem sensum, vel robustiorem ad virtutem affectum infuderit Deus, inde sibi aliquid occultè suffuretur, gaudeat ostentare, eloqui gestiat, suæ animi præparationi, huic illiue de se victoria, patientia, perseuerantia, diligentia acceptum ferat, sibi intus gratuletur, iam demum bene operam locatam putet, aliquem se esse credat, iam sibi fidencior nihil expauere incipiat, forsassis & alios despiciat, non ijs donis abundare, non ad eam sanctorum rerum cognitionem gustationemque eos peruenisse miretur. In horum verò nonnulla, imò in pleraque, & quinetiam in similia plura creberrimè & facillimè inciditur: subitoque inani hociactantia turbine longissimè à prouectu disijcimur, & nonnisi labore permagno, vix aliquando ad anteriora regredi datur, iactura longè maxima, tantoque lugenda magis, quo solet ex inanissimo vanæ gloriolæ amore exoriri. Hoc est quod, vt antè retulimus, D. Bernardus & D. Bonaventura mœrebant; hæc ieiunioris gratia causa; hæc in constantia, mutabilitatis, lapsu & defectuum omnium radix: cumque gratia gratiam parere debeat, hinc tamen fit, vt, quoniam ex alieno superbimus, manum contrahere quodammodo cogatur Deus, & sterilitate adstrictiore liberiùs effluentis superbia cohibere luxuriam, ac infecundos ramorumque vitium succum ex fugentes stolones amputare.

Durus est hic sermo, dicit quispiam: ad eone inexorable bellum amoris nostro, existimationi nostri ipsorum indicere, vt numquam nostra nobis placere, numquam in nobis ipsis conuiescere possimus? Certè si tuum aliquid compereris quod amore, quod laude dignum fuerit, per me licet, latere, gloriare, triumphos age, quamdiu & quantum liber: sed si nihil, nisi putris es vomica, è qua solus putor, fœtor, sanies erumpunt, qua fronte, postquam tabum defluens aliena pulcriore tænia emendicata contexeris, tua te sanitate, tua formositate efferes? si detrahetur quod assutum, si repetetur quod alienum, tua iterum infirmitate, tua fœditate inuoluèris; ridendus in tuis, qui superbis in alienis. At, inquis, nūquidnam mea sunt, quæ mihi data sunt? semel igitur datis, quidni gloriari vt
Ioan. 7.
Aug. tr. 29.
 meis? Tam subtili argutori quid dicam? certè quidam olim, in illa Christi Domini verba, *Mea doctrina, non est mea; non dissimiliter dicebat, Si non tua, quomodo in Ioan.*

tua? sit tua, quomodo non tua? actandem quod nobis seruiat addit; Quid enim tam tuum quam tu: & quid tam non tuum quam tu, si alicuius es quodes? si quia seruus est domini, quodcumque est serui, est etiam domini; tu cum non sis tuus, totusq; mancipio & vsu ita sis Dei, vt nihil sis si Dei non es, putasne tuum esse aliquid, cum tu ipse tuus esse non possis?

Quod vt exemplo non omnino dissimili declarem: Crystallum aliquam animatam esse faciamus, quæ lucis auida, Solis radijs opportunè se subiiciat, his autem commo dè susceptis, & circumquaque limpidè us expanis, si lucis eius repercussu, ista se luce beatam, & non mediocri laudatione dignam putet, annon subducente se sole, risum alijs moueat, tenebris obuoluta, nihilq; iuris in lucem præteritam vendicans; sed, inquit, id saltem laudi erit, quod & accesserit ad solem, & natura sua sit pellucida, & repercutiendi vi polleat. Fateor equidè; verum quid si illum ipsum accessum, illud pellucidum, illum repercutiendi vim à sole totam acciperet, nec esse nisi per solem posset, annon tota lucis illius laus in solem meritissimo iure redundaret? Idem penitus in bonis tibi datis existima; sic enim à Deo dantur vt Dei sint, Deiq; sit quòd illa habeas, quòd habere velis & possis; idq; totum quod ipse es, vel illa sunt, Dei solius est, & vrenda tradit, grande olim fenus exactarus. en vbi tandem nostra nobis gloriandi seges desinit; in timores, in seuera iudicia, vt cui plura data sunt, ab eo plura repetantur. Quamuis autem id non certius, quam notius sit apud omnes, sit tamen nescio quo pacto, vt, dum illa ipsa non esse nostra, dum nos propterea rationi seuerius reddenda obnoxios profiteamur, si boni aliquid in nobis animaduerrimus, confestim videamur nobis esse aliqui, tumor occultus inferpat, nostra præ ceteris quasi propria diligamus, doleamus impugnari; laudari, promoueri, suspici gaudeamus: denique vbicumque, etiam in minimis, rem benè gesserimus, nonne illico ipse sibi laudator & blanditor adest animus? & hoc est quod non nemo vocat, *se probantis conscientia secretum*; alter, *theatrum, quo maius virtuti nullum est*: cum tamen non qui se ipsum probat, ille sit probatus, sed quem Deus probat; & qui solo Deo spectatore decertat, ille in amplissimi theatri arenam nobilè descēdat.

*Boët. l. i.
con. pr. 4.
Cic. Tuscul.
2.
Bas. orat.
de humil.*

Verum vt hoc totum dilucidius intelligatur, sic habendum est; raros quidè esse, qui Christiani & cognitione veri Dei præditi, disertè & scientes, sibi solis & non Deo, aliquid acceptum ferri velint; quis enim eò impietatis, contra veritatē testatissimam, deflexisse auditus est? At permulti sunt, qui per frequenter, eorum quæ Dei solius sunt, partem aliquam ad se pertrahunt, dum vel sibi aliquid honoris, gloriæ, gaudij, efficaciam tribui volunt, vel non satis tribui, aut aliter tribui, aut negari, aut contra quam putabant tribui dolent. Exempli gratia; Imperator, Consul, Magistratus, Præles, Rector, Dux, Cõcionator, Doctor, Miles, Auctor, Artifex, & cuiuscumque ei curator, rem illam suam animo bellè prouideat, oratione apud alios eleganter exornet, re ipsa quod sui muneris est egregiè exquatur, præclaris alijs dotibus sit instructus; inde se vult honorari, sibi placet, se ipse

ipse circumspicit, dignum se credit cui hæc & illa committantur; si non fiat, indignatur. Quem si interrogauero, cur nisi quia tibi aliquid inde tribuis? ita quidem, inquiet, at tamquam à Deo id habens. fateor equidem, à Deo esse, sed tua tamen, & ad te spectare credis. at non satis est à Deo esse credere; Dei esse, Dei permanere credendum est: & hoc ipsum, inquis, exploratum habeo, neque abhorret à vero, vt Dei permaneant, & mea tamen esse possint. id verò quò fieri potest? nam aut tua tota sunt & tota Dei, aut pars tua, pars Dei: si tota tua dicis, at inferiore quodam iure, Dei verò supremo; quæro, inferius illud ius, Dei est, annon? fatearis necesse est. quidquid enim Dei non est, nihil est: si igitur Dei est, annon omni ex parte Dei est? & hoc quoque fateri cogimur, cum nec vlla tora res, aut pars, aut ius aliquod absque Deo esse possit: nullo igitur iure, aut iuris parte rem illam, aut industriam, aut auctoritatem, aut quamuis energiam vendicare potes: si rem non potes, profectò nec fructus eius, vt laudem, & eiusmodi. Itaque in omni bono quod tibi adnexum, aut à te profectum videris, non tantum agnosce, sed & intimis animi medullis persentiscere satage, illud à solo Deo esse, Dei esse: nectantum hoc, sed etiam tuum non esse, cum ipse toto tuo iure, non aliud à te ipso sis quam nihil, nihil autem nihil sibi vendicare possit, & à nihilo, iuxta philosophorum verum placitum, nihil effici possit: ergo, nihil es, nihil habes, nihil ex te potes.

Nihil ex me possum, inquis, at cum Deo possum, & cum eo omnia possum; possum igitur. hinc sanè mysterium est: dicam enim, Ergone es omnipotens, quia cum Deo potes omnia? an potius, aliud est, cum Deo posse, quam posse? quæ est enim illa, nisi Dei potentia? tolle Deum, quid potes? tolle te ipsum, quid minus potest Deus? quid habes quod non accepisti? si accepisti, quid gloriaris? posse cum Deo, quid aliud est, quam accipere potestatem à Deo, quam quamdiu accipis Dei est; & ita Dei est, vt tua propriè non sit, cum semper aliena, semper gratis & indebitè donata sit? At nostram dicimus. Quid potius respondeam nescio: malè loquendo, malè sentire, an malè sentiendo, malè loqui consueuisse homines? non ita summa Veritas, quæ dixit, *Ego sum, qui sum*: cui dicitur, *Nonne tu qui solus es? Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius. Qui solus es bonus Rex, solus praestans, solus iustus. Nemo bonus, nisi solus Deus. Soli sapienti Deo honor & gloria in secula seculorum Amen.* Qua eadem veritate, & sermonis proprietate diceremus, Nihil possum, nihil efficio, nihil prouideo, nihil sapio, si quid istorum aliorumque bonorum in me videretur esse, Dei est: quod alienum, & maximè quod est Dei, absit vt vsurpem. Atque vtinam etiam familiari sermone affluesceremus, nihil nostri um dicere, nihil nobis, qua fas esset, tribuere, vt vel sic animum etiam nostri inopia egestatisque suæ frequentiùs memorem redderemus. Verùm hac de re seorsim nunc nobis agendum est.

Exod. 3.
Iob 14. 25.
2. Mach. 7.
Luc. 18.
Rom. 16.

CAPVT VII.

Quam humilitatis comparanda viam quidam veterum tradiderint.

Dorotheus doctrina 2. quæ tota de humilitate est: *Sancti omnes, inquit, humilitatem hanc possederunt. Nemo autem omnium explicare queat quo pacto ea in mentem veniat, nisi prius illam experientia didicerit.* refertque Abbatem Zosimam, de humilitate disserentem, seque ipsum despectantem, interpellatum à quodam, qui se peccatorem profiteri posset, cum & piè viueret, & peccata nulla sua proferre posset: non aliud respondere potuisse, quam quòd ita se rem habere sciret. Et re vera, intus in sensibus later aliquid, quod verbis explicare non fuerit facile: nam quod adiunxit Dorotheus, id fieri vt in scientijs, quæ frequentato actu comparatæ promtius exercentur; non videtur satis esse verum: latet enim maius aliquid in humilitatis virtute, quod non reperiretur in actione frequentata. vnde & idem paulò post, humilitatem dicit esse *Magnum opus, ac diuinum nescio quid, & incomprehensibile.* Diadochus verò ait, *Res est difficilis ad comparandum humilitas: quo enim maior est, eo est eius vsus laboriosior.* Duos tamen, & eos optimos, eius comparandæ, modos tradit; Primum experientiam rerum humilium, veluti morborum, contradictionum, tentationum, contumeliarum, falsarum delationum, & quarumcumque rerum aduersarum. Alterum vt faciliorem, ita certiore, at non in nostra potestate, sed in vnus Dei liberalitate positum, quando diuinæ gratiæ copiosior in hominem affluxus, multa eum luce complens, efficit vt suam ipse vilitatem, non magis iudicio agnoscat, quam voluntate penitus sentiat. Multa multi, quæ referre longum esset: pauca seligam quæ sequentur: & quibus illud Gersonis præire cupio. *Ad hæc alia, inquit, & longè diuiniora vera humilitatis monita capiendâ, plus proficit vnctio quam lectio, oratio quam peroratio, alta spirita quam acuta ingenia, & super omnia frequens, fidelis & pia commemoratio Passionis Christi.*

Sed aptissimè, & doctrinæ quam tradidimus conuenientissimè scripsit Cassianus, quapropter illum referte, & patienter audire oportet. Ait enim sanctos Patres experimentis proprijs tradidisse, non posse ad purum quempiam emundari, nisi vniuersum laborem suum atque conatum, ad tantæ perfectionis finem intellexerit non posse sufficere, nec eam nisi Dei miseratione & adiutorio posse cõprehendi: id verò non tam tradentis institutione, quam experimētis proprijs agnoscat. Etenim assentimur facildè dicēti, nihil nos sine Deo posse, at non continuo in animum penetrat, idque non sentimus nisi varijs lapsibus & infirmitatibus, vbi minus vellemus, oppressi. Vt igitur nequissimi spiritus laqueum possimus

eua

cap. 95.

20. 2. serm.
de humil.
confid. 1.

2. 12 c. 13.

cap. 9.

euadere, quodcumque in aliqua nos virtute profecisse senserimus, illud Apostolicum dicamus, Nō ego, sed gratia Dei mecū: & Gratia Dei sum id quod sum: & Deum esse qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate: dicente etiam ipso auctore salutis nostræ, Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere: & Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custoditeam. Et, Vanum est vobis ante lucem surgere. Quia non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Nullius namque, quamuis volentis & currentis, tam idonea potest esse voluntas vel cursus, vt carne spiritui repugnante circumdatus valeat tantum perfectionis præmium, & palmam integritatis ac puritatis attingere, nisi fuerit diuina miseratione protectus, vt ad illud quod magnopere vult & quod currit, peruenire mereatur. Omne enim datum bonum, & omne donum perfectum, deforsum est descendens à Patre luminum. Quid enim habes quod non accepisti, quodd si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Nec hoc dico, vt humanos conatus euacuans, ab industria & laboris intentione quemquam reuocare contendam; sine quibus perfectio quidem nullo modo capi potest, at solis illis absque Dei gratia, pariter consummari nequit: sed vtrorumque consensus, & quasi conspiratio necessaria est. Vt enim dicimus, conatus humanos, per se ipsos, sine Dei adiutorio, perfectionem apprehendere non posse; ita pronunciamus, laborantibus tantum ac desudantibus, misericordiam Dei gratiamque conferri: & vt verbis Apostoli loquar, volentibus & currentibus impertiri, secundum illud quod etiam in psalmo octogesimo octauo, ex persona Dei cantatur, Posui adiutorium in potente, & exaltavi electum de plebe mea. Dicimus enim secundum Saluatoris sententiam dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à quærentibus inueniri; sed petitionem, & inquisitionem, & pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei, id quod petimus dederit, vel aperuerit quod pulsamus, vel illud quod quærimus fecerit inueniri. Præstò est namque, occasione sibi tantummodo à nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia conferenda. Imò verò, ipsam etiam bonæ voluntatis occasionem donat Deus: donat pulsare, donat quærare. Amplius enim ille quam nos, perfectionem salutemque nostram desiderat & expectat. Et in tantum B. Dauid prouentum sui operis ac laboris, propria tantum industria non posse nouerat obtineri, vt à Domino promereri directionem suorum operum, iterata prece deposceret, dicens, Et opera manuum nostrarum dirige super nos, & opus manuum nostrarum dirige. Et rursus: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.

Sed quomodo id ipsum frequentare, ac in singulis quæ ad votum cesserint Dei donum agnoscere debeamus, præclare docet idem auctor, & omitti

non possunt. Reuocat nos ad nostræ salutis auctorem Iesum, qui nos instruens, quid nos oporteat in singulis quibusque quæ gerimus, non modò sentire, sed etiam confiteri: Non possum ego, inquit, à me ipso facere quidquam, Pater autem in me manens ipse facit opera. Ille ex persona hominis assumti dicit, nihil à semetipso posse se facere; & nos, cinis & terra, in his quæ ad nostram salutem pertinent, arbitramur adiutorio Domini non egere? Discamus itaq; & nos, per singula, nostram simul infirmitatem, & illius adiutoria sentientes, quotidie proclamare cum Sanctis: Impulsus, versatus sum vt caderem, & Dominus suscepit me. Fortitudo mea, & laudatio mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Et; Nisi quia Dominus adiuuit me, paulo minùs habitauerat in inferno anima mea. Si dicebam, Motus est pes meus, misericordia tua Domine adiuuabat me. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue lætificauerunt animam meam.

Videntes etiam, cor nostrum in timore Domini & patientia roborari, dicamus: Et factus est Dominus firmamentum meum, & eduxit me in latitudine.

Scientiam quoque profectu operum sentientes nobis augeti, dicamus: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas; quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

Dein sentientes etiam nosmetiplos fortitudinem tolerantia conquiuisse, & in semita virtutum faciliùs ac sine labore dirigere, dicamus: Deus qui præcingis me virtute, & posuisti immaculatam viam meam. Qui perficis pedes meos tamquam cerui, & super excelsa statuis me. Qui doces manus meas ad prælium.

Consecuti etiam discretionem, qua roborati, possumus aduersarios nostros elidere, proclamemus ad Deum: Disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit. Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea.

Et quia taliter sum roboratus scientia tua atque virtute, inferam confidenter ea que sequuntur, & dicam. Persequar inimicos meos, & comprehendam eos, & non conuertar donec deficiant. Conteram illos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos.

Rursum, infirmitatis nostræ memores, ob quam tam acerbos hostes absque eius adiutorio superare non possumus, dicamus: In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus saluabit me. Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confundisti. Sed & præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti omnes insurgentes in me subtus me. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti.

Sed nec armis nostris posse nos vincere cogitantes, dicamus: Apprehēde arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi. Effunde frameam, & cōclude aduersus eos qui persequuntur me, dic animæ meæ, Salus tua ego sum. Et: Posuisti

vt arcum æreum brachia mea, & dedisti mihi protectionē salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. Quia nec patres nostri in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos: sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. *Psal. 43.*

Postremò, vniuersa beneficia eius, cum gratiarum actione, mente sollicita perlustrantes, super his omnibus; quòd, vel pugnauimus, vel illuminationē scientiæ, vel disciplinam discretionis ab eo consecuti sumus, vel quòd suis nos armis instruxit, & virtutis cingulo communjuit, vel quòd inimicorum nostrorum nobis præbuit dorsum, & tribuit virtutem comminuendi eos sicut puluerem ante faciem venti, intimo mentis affectu clamemus ad eum: Diligam te Domine, virtus mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus: Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero. *Psal. 17.*

Atque hæc è Cassiano, cuius monitu excitamur, vt cum perpetuò in nos noua beneficia diuinitus depluant, mentem nostram variè ad gratiarum actionem, & omnia in Deum referenda excitemus. Quod statuens Magnus ille Basiliius ait: *In omnibus quæ à nobis rectè fiunt, anima rectè faciendi causas ad Dominum conferat: talis enim affectus humilitatem nobis inducere solet. Humilitas vero virtutum thesauro phylacium est.* Sed vt pressius in rem nostram veniamus, certissimaque, quid sumus, veritate videamus, idque quod articulo primo commendauimus, nobis familiare reddatur, clariùs hoc & altiore principio commonstremus. *Confit. monast. c. 16.*

C A P V T VIII.

Nullis suis bonis gloriari, sed magis aspernari se quemque debere.

FRequenter mentis oculos in id conuertamus quod abhinc ducentis annis fuimus, quodque tunc erat Deus. Profectò eramus nihil, & nulla nos cuiusquam rei cura tangebatur, nihil nobis erat iuris, nulla fieri iniuria poterat, merum eramus nihil. Deus verò idem erat, qui semper fuit, est, & futurus est, immensus, infinitus, immutatus, cuius vi enascuntur, continentur, vigescunt cuncta, sæcula voluntur, rerumque omnium vicissitudines existunt: Rex summus & potēs, qui vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt, subitoque facit vt emergant; sed & ea, vbi placuerit, diffilabit, disijciet, & ad nihilum rediget. Est enim rerum & virium omnium fons indeficiēs, à quo omne esse, posse, vigere, perdurare, vsque

vsque eò continenter defluit, vt, si vel momento vigorem instillare desinat, illico id totum inanescat. Me igitur, ex eo quod non eram, ad id quod sum vocauit; cumque antea nihil essem, neque ad id quod sum aspirarem, neque vllto vel iure, vel iuris specie id postulare possem; sua me voluntate sola, adeoque libero decreto esse fecit, vt non aliunde sum, quàm quia me esse voluit. Ergo id totum quod sum, merè ab illo sum, & à me non sum.

Galat. 6.

Adhæc, id vnaquæque res esse dicenda est, quod natura sua, & vi sibi propria est: quid igitur esse dicendus sum, qui natura mea, & vi mihi propria nihil sum; sed quidquid sum, aliunde deriuo, & semper alterius sum? Quàm verè dictum est, *Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit!* Natura mea, mea que potestate nihil sum, quid me ipse decipio, vt quid aliquem esse me puto? originem meam si intueor, ecce nihil sum; imò verò, si dum sum verè perpendo quid meo iure, meis viribus sum, ecce nihil sum; vt vnde quæque à me ipso, non aliud mihi insonet, nisi, Inanissimum nihil. Et tanta istæ cinanitate instabitur, indignabitur, magna dese & elata cogitabit? Audiat loquentem Climacum;

gr. 22.

Pudor est alienis ornamentis gloriari, extremaq; dementia de donis extolli. Quæcumque tibi ante natiuitatem fuisse virtutum bona, eis solis gloriare. nam, quæ post generationem, tibi Deus largitus est, vt ipsam quoque natiuitatem. Quas ergo virtutes extra mentem acquisisti, illa sola tua sunt: mentem enim tibi largitus est Deus: & quæ extra corpus exegisti

hom. 84. in
Cant.

certamina, ex tuo solo studio fuerunt; corpus quippe, non tuum est opificium, sed Dei. Nec longè hinc abit Bernard. dicens, Verè & absque dubio, eo quisque pessimus, quo optimus, si hoc ipsum quo optimus adscribit sibi, nempe pessimum hoc. Quid nequius seruo vsurpante sibi gloriam demini sui?

Sed etia hæc ipsa donata videamus; quantula illa sunt, quàm vix in aliquo numero reponeda, quàm angusto limite concluduntur! Orbis ipse terrarum cælorumq; vniuersus, angelorum hominumq; tota congeries, si cum Dei vnus imensitate componatur, vix, ac ne vix quidè, puncti aut stillæ roris antelucani instar habere possunt: tu igitur tantilla vniuersi pars, & qui tibi quam vendices atomum, in tali puncto non reperias, si te magnum aliquem esse putas, satisne mète constas? Fateor, in quies, Deo cõparari non possum, at hominibus possum, & præ multis excellere. Accipio, quod vltro concedis, Deo comparari non potes; ergo præ Deo nihil es, vnde consequens est, vt, cum vbiq; præfenti Deo adstes, vbi que corâ immensa illa maiestate, te nihil esse profitearis, tuaq; te inanitate inuolvens totus humilitate contraharis, teq; ipsum (quod vnū vrgemus) aspèrari nō desinas. De ceteris hominū, quid ad te? an si paulò magis egètes aut miseri sunt, idè tu copiosus & beatus? Sume quæ volueris, dic te præ illo abũdare: ergone aliena egestate ditescis? ò ridiculâ iactantiam! ego verò ad veriorè te calculum reuoco:

Quæ tibi virtutis, gratiæ, scientiæ, naturæ ornamenta insunt, quantumuis amplificè voles enumera, nihil oblectabor; at vnum hoc postulabo, nunquid non longè plura virtutum, gratiarum, scientiarum & naturæ ornamenta tibi deesse quàm

quàm adesse perentiscis? etenim sunt plurima, quæ ne quidem primoribus labris attigimus, vel in quibus minùs accuratè ipsi nos exercuimus; quàm multa, in reum diuinarum & humanarum, præteritarum atque præsentium cognitione nescimus! in tot linguarum, nationum, artium, scientiarum, exercitiorum varietate quàm multa, ne tenui quidem suspitione percepimus: ea verò, in quibus plus aliquid peritiæ nobis arrogamus, magna tamen mediocritate, & definito limite possidemus, cum tamen accessio & profectus nullo certo termino concludi posse videatur. Cum igitur tibi longè, imò quodammodo infinitè, plura desint, quàm adsint, cur plurimarum earumque vtilissimarum rerum defectu, paucarum mediocritate, diuitem te potiùs mentieris, quàm fateberis inopem?

Sed neque tam temerarius ero vt facillè credam, te tot alios excellere, procliue est, vt quæ vult sibi somnia fingat amans, & maximè sui amans; aliena deprimis, tua extollis; tuis in malis cæcuris, si quid minimi boni adest, acutum cernis, in immensum auges, tuique mirator ineptus à te nusquam oculos auertis, dicis que quod olim quidam, *Diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Certè sancti viri aliena opera, etiã parua mirantur, sua verò etiam magna despiciunt. At contrà, arrogantes, aliena etiam magna despiciunt, sua vel quæ parua sunt admirantur. Vide igitur, annon arrogantem & superbum te iudicari par sit, meritòque, pro appetitione gloriæ, iustam ignominiam demetes, quoties præclaris tuis dotibus, præ ceteris eminere voles. Ita est in rebus omnibus; eloquentiæ, scientiæ, gratiæ, peritiæ cuiusvis exiguissimâ portionem habemus, multis partibus alij plurimi nos vel superauère, vel superant, & præ illis id tantillum quod habemus vix est in aliquo pretio habendum, nostræque nos exiguitatis puderet si oculos potiùs ad præstantiora quàm ad inferiora conuertere liberet. Esset que in donis animi & virtute (cuius est perniciosior elatio) diligentius hoc obseruandum, familiarius vsurpandum.

Isidorum sapiens ille Pastor laudabat, quòd se præ ceteris cognouisset, hoc est, quòd præ ceteris nihil sibi de suo profectu arrogaret, sed nosset semper quàm curta sibi supellexesset. Id verò sic obseruabat, vt quoties ei, se iam aliquem esse, cogitanti occurreret, toties ipse sibi diceret, Numquid tantus es, quantus Antonius, quantus Pambo, quanti Patres illi magni, qui Deo tantopere placuerunt? Idem fuit B. Climaci præceptum, dicentis: *Augiter probatissimorum Patrum, qui ante nos luminarium in modum splenduerunt, vitam & mores intueamur, nosq; ad illorum comparationem studiosius examinemus; tunc sanè, tunc nos ipsos, ne vestigium quidem diligentioris cõuersationis attigisse inuenimus, sed adhuc seculari seu peccatrice consuetudine obligari.* Idem B. Gregorius, qui sanctū lobum cõpellans, ait: *lib 31. Mor. Extremo. Etsi non habes iam quod corrigas, habes tamè adhuc quod crescas. — Ipse considerabas tuã, sed aliorum celsitudinè nesciebas. — Scimus autè quòd cordis sui oculū, per elationis tenebras extinguunt, qui cū recta agit, considerare meliorum merita negligit.* At contrà, magno humi-

litatis radio sua opera illustrat, qui aliorum bona subtiliter pensat: quia dum ea quae ipsa fecerit, facta foris & ab aliis conspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur, superbia rumore premit. Hinc est quod voce Dei ad Eliam, solum se estimantem dicitur: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua ante Baal: ut, dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriam, quae ei de singularitate surgere poterat, evitare possit.*

3. Reg. 19.

Iob 28.

Grad. 25.

Ita quidem ille, & pulchrè omnia: at istud opinione mea optimum, quod initio dixit, *etsi quod corrigas, non habes; habes, quod crescas.* Rarum, & verè magnorum esset, non habere quod corrigas: verù n talem te esse faciamus, quantum istud est, inquit Gregorius: quàm multis caes? in iis quae habes, quàm longè potes prouchi, in quantam celsitatem crescere: nihil est cur abundare te putes, cui plura desint quàm adint: perfectiois via longissima, finem & terminos eius quis inueniet? *Abcondita est ab oculis omnium videntium, volucres quoque caeli later. Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.* Nos verò, qui decurrendum spatium, ne quidem cogitando assecuti sumus, vix è carceribus emissi, iam ipsam metam praeuolasse nobis videmur. Ignorantiam, stuporem, teporem, superbiam, inconstantiam, quid potissimum querat nescio: & his tormalis oppressi, superbimus? Prudentius igitur, & consultissimè sanè apud Climacum, fortis virtutum athleta fecit, qui subinde renascentem suae existimationis opinatum vt contrario continuoque quasi conuictio retunderet, tugurioli sui parietinas, celsissimarum virtutum, vncialibus literis descriptarum, nominibus instrauit: Itaque circumquaque erat legere, PERFECTA CARITAS, ANGELICA HUMILITAS, MVNDISSIMA ORATIO, INCORRUPTA CASTITAS, & eiusmodi celsa nomina. Protinus igitur ad occursum de se ipso opinione respondebatur, An ita sit probemus, vera profitemes consulamus; oculisque ad parietem conuersis, tantarumque virtutum nominibus lectis, represso tumore clamabat, Hei misero mihi, quàm longè praeclaris rebus absum! quas cum aliquando fortassis obtinuerò, tum demum scire incipiam, quàm procul à Deo distem; quid enim nisi seruus inutilis ero, qui quod debuero fecerim? Haec sunt cogitata Sanctorum, haec benè decertantium stratagemata imitanda.

Multa igitur, partim omnino nobis desunt, partim in iis ipsis quae habemus deficiunt, & ecce in cumulum inopiae nostrae (vt è superioribus patet) neque ad noua comparanda, neque ad imperfecta rite consummanda vlla nobis facultas adest, nisi largissimo Dei munere immeritis & indignis detur; atque ita non tantum plurimorum egeni, sed quantum in nobis est, perpetuae damnati egestati sumus, nec est vnde spes à nobis vlla melior affulgeat. Sed tamen, vt etiam donemus aliquid, concedamus, à Deo accepisse te plurima, praeclearisque vel naturae, vel ingenij dotibus instructum esse, hileamus non à te, sed à Deo esse omnia: illud verò an dissimulare licet, quod in eis quae tua sunt, ne vnum quidem mihi dederis temporis momentum, quo à tua potestate dependant.

deant, quo precaria, plane que tibi incerta non sint, quo denique illa, ne tibi pereant, conseruare possis?

Tuas igitur, tot & tantis ornâmentis abundantis, diuitias vt exploremus: Finge tibi animo Cræsum, aut Imperatorem quemuis ditissimum, auro, gemmis, thesauris instructissimū, sed qui ad eum necessitatis articulū deuenerit, vt nulla sua, vel auctoritate, vel potestate, vel industria, nulla etiam quorumcumq; hominū ope, efficere possit, quin omnia funditus pereant, & Iro pauperior fiat. Amabo te, quod sentis loquere, cū me, extremo illo tempore, quò abiturientes diuitias retinere non potest, diuitem potiùs, quàm pauperē nuncupabis? senties profectò vt uoles: ego verò tanto dolentiùs pauperem dixerò, quòd & eis uti nō potest, & non dicendus est habere, quod in sua potestate nō habet. Iam igitur uide te ipsum; annon eiusmodi es: eorū omnium, quæ siue tibi donata sunt, siue per te acquisita putas, estne pars vlla, quæ uel ad momentum tuis uiribus conseruare queas: nōne de subito in nihilum reditura sunt, non sustentante Deo: cū autē à Deo sit, ut ne in nihilum redeant; idq; totum quod sunt, à Deo perpetuò accipiant, (nec enim aliud conseruatio, quàm continua quædā rei effectio est) nōne continenter id totum à Deo accipis, & aliunde tibi accedit? sic inquam accipis, & sic accedit, ut nullo momento id in tua potestate habeas, tibi statim, non conseruante Deo, periturū sit? igitur omni temporis momento pauper es, inops es, qui nullo temporis momento tuū aliquid tua in potestate habes. *Quid enim sumus, exclamat uir sanctus, si à conditoris nostri protectione deseramur? — Nemo ergo se alicuius uirtutis estimer, etiam cū quid fortiter potest: quia si diuina protectio deserat, ibi repente eneruiter obruitur, ubi se ualenter stare gloriabatur. Et alio loco: Sancti uiri cū de quibusdam se uitiis ereptos hilarescunt, magno se metu, etiam in ipsa exultatione concutunt: quia etsi iam de cunctislibet procella tempestatis erepti sunt, esse tamen se adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt, & sic spe exultant, ut pauore trepidant; sic pauore trepidant, ut spei fiducia exultent. Vnde per Psalmistam dicitur, Seruite Domino in timore, & exultate eicum tremore. At contra hi qui de specie sanctitatis intumescunt, cū unum quodlibet uitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de uire suæ perfectione gloriantur: & pro eo quòd fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, iam quia in mari nauigent obliuiscuntur: magnos se in omnibus aestimant, & uicisse se antiquum hostem funditus putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Nauigamus igitur, & quidem mare procellosum, linte fatiscente, per vada, per lyres & scopulos, adnatantibus & insidiantibus plurimis demonum monstris; si nobis fidimus, mergimur, nec in ullū certioris periculi scopulum impingere possumus, quàm si nostris uiribus remigare, vel fluctus arte nostra secare cœperimus. Agnoscamus igitur, id modicum quod in nobis est, ut aliunde uenisse, sic aliunde seruari, uigere, nobis que perdurare, ac idcirco non nobis, sed soli Deo, gloriam omnem & honorem deberi.*

Ne tamen demantur omnia, id etiam uideamus, An, si in quopiam multa præ-

clara perdurent, de se iure possit sentire sublimem? nemo certe id non fecerit, si diuinorum iudiciorum est immemoratus, eorum si meminerit, quis non trepidet? Cui plura data sunt, ab eo nonne plura reposcentur? Qui talentum, non quidem perdidit, sed defodit, nonne damnationem pertulit, quia lucrum nullum retulit? ipsa etiam ficus, quæ fructum non dedit, maledicente Domino exaruit. Ego verò sterilem radici meæ, quæ vix pauculos ferre fructus valet, si varios multos ramos inseri, ipsaque onerari magis, quàm ornari expeto, quid aliud, quàm ligna igni preparo, quibus æternum ardeam? Quanto verius est, ut quo maioribus à Deo donis augeor, tanto me insolabiliter tugeam, ac tamquam rei familiaris æstimator prudens, fenestras auctus eò grauius tūneam, quo plura & pretiosiora in fenus accepero? Quid respondebo, cum olim ad iudicandum venerit Deus? prima bona, pauciora, & minora, qui non rectè administravi; qui incogitantia, ingratitude, locordia, multa ociosè mihi perire neglexi: annon trepidabo, si curæ meæ plura committantur, si de pluribus rationem exigar? Profectò, quicumque sapiet, seridè id æstimabit, & adulatorum laude contempta, suæ salutis timebit: quis enim cum dati & accepti rationes accuratè subduxerit, non se in multo ære alieno esse comperiet, in diesque & horas ita debiti debita aggerare, ut in æternum soluendo esse non possit, nec aliud reitet, quàm ut ad misericordem liberalemque Patrem conuersus postulet, *Et dimitte nobis debita nostra*, quod quotidie rogare docuit, & quotidie donare consuevit. Quod nisi faceret, quis in iudicio diuino saluus esset? *Cui multum datum est, multum queretur ab eo*, inquit; *cui commendauerunt multum, plus reperent ab eo*. Quid gloriaris qui multum accepisti? alienum est, & quam non speras, hora veniet, quæ id ipsum reperetur, & vsuras exigèris? Exciderat cuidam ferrum è securi, & dolens clamabat, *Heu, heu, heu Domine mi, & hoc ipsum mutuum acceperam!* tantillum id erat, & sic lugebatur, quia durus exactor, cui reddendum erat, timebatur. quàm multa, quàm præclara, toties nobis in irritum abeunt, pereunt; nec saltem eorum tactura dolemus: nempe dum in præsens aliqui esse videamur, id satis est nobis; solutionis, & fructuum exigendorum tempus, quasi molestum, à cogitatione remouemus.

Lucæ 12.

4. Reg. 6.

Greg. 1. 12.

Mor. 6. 3.

vel 5.

* Id est mo-

deratior

redditur.

Cap. 31.

Verè tamen quidam, *Stultus est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit.* * *Moderatur autem letitia accipiendi, quando solerti prouidentia, etiam constitutum tempus reddendi cogitatur.* Quapropter sanctus ille Iob, cum de se dixisset, *Quid faciam, cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo ei? Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* non est, ob beneficiorum in se à Deo collatorum multitudinem elatus, sed apertè profiteri audeat, *Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, Fiducia mea. Si letatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus meae.* Quid enim in illis diuitiarum, honorum & sapientiæ donis magni beatique reperiemus, quando sui pondere, nisi cauerimus, ad æternam

nam

nam nos miseriam depriment? Vnde piè pariter & humiliter exclamat Gerlon, *In pref. ad Theolog. myst.*
Quis abscurabitur homo uiuens super terram, etiamsi supra astra cali posuerit nidum suum, etiamsi in lecto contemplationis dormierit, etiamsi manna deuotionis absconditum gustauerit? Quid hac omnia? Quis non expauescat horrore uehementi, quando à cali palatio detractus est Lucifer, à medio lapidum ignitorum, in sterquilinum damnationis? Quando in illa die duobus existentibus in lecto, vnus assumetur, & alius relinquetur? Quando demum filij Israel prostrati sunt in deserto, qui pane cali uescebantur, & inimicos suos, eos qui mentiti sunt ei, cibauit Dominus ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos? Vae mihi si gloriam meam quaesero, illa prorsus nihil est, ille nihilominus condemnabit me. Vae si glorius fuero in damnatione mea, & in nihilo terre at Apostolica tuba; Si, inquit, habuero prophetiam, & nouero mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. Quis autem certus est, sine miraculo se caritatem habere? Quid scis, pauper homuncio, & si lumen aliquod intelligentiæ, aut aliquis tepor tenuis deuotionis uideatur datus tibi seruo nequam, & hoc ad utilitatem aliorum, ut illuminentur & caleant, tu uero instar cerei accensi redigaris in cinerem? Aduerte hoc misericordissime Deus, & si de te loquendum, si in te exultandum, exultemus cum tremore, & doceamus cum humilitate, querendo unicam gloriam nominis tui, per seruos tuos dominos & fratres meos.

Ita quidem ille, ubi uerissimè notat, & gloriam nostram nihil esse, & per frequenter gloriari nos damnatione nostra, dum illis ipsis quæ in speciem lucent, at uirtutum succam exsugunt, & ad extremum nos perdent, interim tamen gloriamur: ab illis longè distitit qui, ut testatur Climacus, *Grad. 25.*
occultam dissipationem adicere se arbitrantur: & copiam diuinitus indulgentium munerum, quasi prater meritum acceptam, amplioris cruciatus additionem fore suspiciunt. Quare, ex ipsis Dei muneribus, quantumlibet in eis profecerint, se ipsos humiliant, seq. eiusmodi diuitijs indignos existimant, nec secus afficiuntur, quàm ij qui quotidie debitis debita adijciunt.

Sed iam perspicuè prolixèque demonstrari, quàm nihil sumus, quàm nihil nostrum sit, quàm illa ipsa mediocria sint, quæ aliunde nobis data sunt, & ex illis timoris potius quàm tumoris nobis materia præbeatur. Ut uero non tantum agnoscamus, sed frequenter, familiariter, iucundè quietiam & auidè id usurpemus, omni que tempore & negotio, nos ipsos quasi rem nihil habeamus, amor tantæ uirtutis, & desiderium Christam Dominaum nostram imitandi nos inflammer: & in hoc proposito mixtus timori amor confirmet, serio perpendendo mirabilem D. Gregorij sententiam; *Lib. 34. Mor. in fine.*
Euidētissimam reproborum signum superbia est; at contra, humilitas electorum. Quod uel unicum, si pro dignitate suis momentis æstimaretur, ingentem superbiæ execrationem, mirabiles humilitatis amores pareret.

CAPV T IX.

*Quid sit quod facilem & crebram eiusce humilitatis
exercitationem faciat.*

VT facile, vt crebrò quod diximus vsurpemus, Primò omnium id nobis certum esse debet, nec arduam, nec laboriosam, imò nec admodù operosam, eam exercitationem esse debere. Quamuis enim paucorum, & maximorùm viroium sit, numquam vllam re vel tantillum sibi tribuere, tantam tamen virtutis absolutionem ab nostro exercitatore non exigo; sensim longo vsu eò perreptandum est. Interea, forti sit animo: animo enim res hæc tota conficitur: oratione vires cælitus impetrantur; intimo sinu mentis hæc vniuersa exercitatio cõcluditur: sudore, fatigatione, agitatione, vel robore corporis, parum promouetur. Neque verò conclamatum esse credendum est, cum subinde vitioso nostri amore furtim irrepente, aliquantulum nobis arrogauerimus; vix, ac ne vix quidem, post feros annos natura vitia exuuntur: acriores à lapsu oportet exurgere, nec fragili nostra conditione terreri, sicubi forsã impingitur, cursus instaurandus, ad metam corona non deerit.

Faciendum autem est, vt facile, vt frequenter, vt spontè animum nostrum ea incurserit, quæ inanitatis nostræ exiguitatem, quàm poterimus clarissimè demonstrant, & sapius memorent. Quare alluendū est, vt omne bonum, iucundum, pulcrum, delectabile, nobile, amabile, honestum, aut perfectum, vim omnem, omnem efficientiam, motionem, conuenientiam, concursum complexumque causarum, variarumque rerum euentus, ab iis rebus quæ in oculos incurrunt remoueamus, quo purius & perfectius omnis laus & gloria Deo vni, cuius vnus proprie sunt, & in quo melius perfectiusque sunt, semper & vbique reddatur. Hoc verò fiet, si quoties sensum atque cogitationem nostram aliquid tangianimaduertimus, in ipsis nihilominus rebus procreatis numquam resistimus; at eas, vel imperfectioris vestigij, vel riuui, vel lucis aliunde manantis, instar habere credentes, ad nobiliorem, in quem digitum quodammodo intendunt, earum fontem & principium, qui Deus est, tendimus.

Vt enim tenebricoso loco conclusus, irrumpente per aliquam rimam limpidissimo lucis radio, amice quidem iucundum illum radium contueretur, at maiore longè cupiditate flagraret, videndi illius illustris & luminosi corporis, vnde lux tanta manauit: ita si benè perspectum nobis fuerit quàm tenebricosum, informe, & omnium indigum sit illud (quod solum sibi res omnes vendicare possunt) Nihilum & inane, vnde sunt diuina voluntate & potestate sola educta: quouiscumque eas μεταδ. αχ. θεϊσας ἀπὸ τούτου, ἔμὴ ὄντ', σκίτας

εις τοσούτο & ἄντος, & ὡσαύτως ἐνεργῶν μετὰ χρόνου, φέυλος ἰδμεῖο: quoties, inquam, eas à tam densis prisci sui nihili tenebris, ad eam videndum lucem euocatas, ut & sint, & multa possint; quid possemus aliud, quàm ut vehementius cogitationem transferremus in admirationem tam nobilis præcellique principij, à quo omnia, quæ nihil erant, abundè & indefinenter omne esse, omne posse hauriunt, conseruant atque perficiunt: Inde que aliter versus delati, non sine singulari mentis oblectatione spectaremus, suam iam illam, & nullius rei indigam naturam, hæc tam multa, tam varia, tam nunata, solisque rebus procreatis vtilia vel iucunda, tam constantes, multipliciter, indefensè & benignissimè impetiri: Atque ita perpetuò duo ista nobis occurrerent, nempe, inania, & nihil esse, seipsum nihil habere omnia; Deumque per magnum istud inane peruagari, euocare ut sint, ordinare ut variè & aptè sint; exornare non pauca, ut pulchrè, ut etiam beatè sint, alia sibi ipsis relinquere ut miserè sint, quia sibi superbè quàm auctori humiliter esse maluit.

Iam, si vsu & re ipsa, hæc ipsa pauca peragimus, id quidquid commendauimus perfectum est: addam tamen exempla nonnulla, ut facilius id constet; plura verò, his similia, sibi quisque nullo negotio effinget.

C A P V T X.

Id ipsum plurimarum rerum enumeratione monstratur.

EQuidem in hominibus vis huius exercitationis propè tota spectatur, nihilominus longius traducenda est: vix enim fit, ut quæ necessaria essent tanta tecta seruentur, nisi aliquanto pluribus quàm necessitas exigit, abundes. Primum igitur de rebus alijs ab hominè; de ipso deinceps homine dicemus.

Et illis quidem omnino nihil, at illarum omnia Deo, tribuere consueamus: quod erit eo procliuus, quod laudis illa deriuatio adeò non exteret, ut blandiatur & alliciat magis, quippe nulla re nobis detracta, creatori potiùs, quàm creaturæ fauere quis non malit? Hoc verò ita faciemus. Cælum si intueor, solem, lunam, stellas, tanta luce, varietate, formositate, mirabilitate dispunctas; mirabor, vnde ista acceperint, cum se ipsis nihil sint? vnde istiusmodi esse pergant, cum vi sua se conseruare non possint? vnde splendor, vnde volubilitas, vnde in concitatissimo motu tantus ordo? vnde in hac inferiora, tamque disticta, potestas tanta ad tempestates, alternationes, generationes & mutationes plurimas ciendas? nempe qui dedit illis ut sint, formam etiam, ordinem, vires, & quidquid illis inest, pariter dedit, & perpetuò dat atque conseruat. Tu verò lucidissime Sol, in tenebras ibis, cæli orbis amplissimi in nihilum conuolueris, protinus ut conseruatricem manum subducere voluerit Deus.

De

De terra, elementis, fluminibus, lapidibus, metallis, gemmis, arboribus, rebusque omnibus, quæ in usum, sermonem, cogitationem inciderint, idem esto iudicium: contemnantur, nihili fiant, ut suapte natura & efficacitate propria nihil sunt, è nihilo sunt, moxque, recedente Deo, id ipsum quod esse videntur, esse desinent. In cibum, potum, medicinam, vestitum, & usum quemlibet si assumantur, nihil esse, nihil nisi per Deum posse credamus; idque omne quod possunt, absque illis Deum solum posse, non credamus tantum, sed etiam speremus futurum ut faciat, quoties facta melius fore iudicauerit. Quoties verò ex illis aliquod commodi, delectationis, ornatus, aut solatij haurimus, id ipsum Deo referamus acceptum, qui vim pani, cibo, vino, rebus aliis, nos alendi, reficiendi, regendi, sanandi, oblectandi, dedit & conseruat, & se illis quodammodo admiscet & adiungit.

Iam, animantes omnes non dissimili modo spectandæ sunt, ut neque leonis fortitudo, neque tigridis velocitas, neque elephanti docilitas, neque canum sagacitas, nec aquilæ volatus, nec lusciniæ cantus, nec aliarum animantium vlla vis aut proprietas, in ipsarum laudem reponatur: assuescamus magis, ut cum eiusmodi varia de illis narrantur, experimur, videmus, aut cogitamus, mentis aciem confestim in istud, vnde sunteductæ, nihilum defigamus: diuinamque bonitatem laudemus, quæ tot rebus, tanta varietate esse, & sic esse, sic sentire, sic vigere, sic dedit viuere: & sæpe in minimis animalculis, ut apibus, formicis, aranea, mirabilem quandam industriae vim, in seuisse dignoscitur.

Præterea, insecta, & vermiculos ab illo esse & conseruari, quomodo satis mirabimur? nos etenim, qui in cetera dominatu gloriamur, liberrimè illa proterimus, contentimque delemus; quæ tamen si nobis componantur, longè potiori loco sint, quàm ipsi nos si componamur Deo: & ecce summus ille Deus, tantopere ista insecta & vermiculos esse voluit, ut infinitam suam potentiam non sit dedignatus adhibere, quæ ex nihilo quasi eriperentur, & iam essent, dumque sunt conseruentur, ne in suum nihilum reuertantur. Sed hinc videmus, quàm nihili facienda sunt omnia, quæ omnipotenti Deo tam sunt exigua: etenim quæ iam sunt, antequam sint cogitemus, leones, elephantos, virtuos: quid plus sunt, quàm qui nondum est vermis? & quando sunt, quo iure, qua vi, propria an aliena, à se an aliunde pendente, plus aliquid sunt? nõne pari facilitate leonem, qua vermem progignet Deus? nõne vtrumque, vbi volet, patriam facilitate disperdet? quid? quòd si culicem vnum, contra leones, elephantes, animantes omnes, ipsosque adeò homines, instigare & roburare voluerit Deus, quàm euadet potens? vnoque culice, animantes omnes, omnes homines, terrebuntur, fugabuntur, interibunt. Vsq; adeò scilicet, ab vno Deo, non tantum esse, sed vires, & vigor, & virium dispensatio emanat.

Sed hæc de istis vniuersè dicta sufficiant, vniuscuiusque erit id ipsum sapius
vltur-

vsurpando frequentare. Quod ad homines verò attinet, iam sapiùs offensus est, aliunde esse id omne quod sunt & habent, esse que permodica, & oneri magis quam honori. Id etiam præ ceteris animantibus est illis maximè proprium, quòd viciniore cum ipso nihilo cognatione iunguntur: quamuis enim seminaria facultate, corpus è corpore progignatur; at, pars melior hominis, animus, ex eo quod merè pureque nihil erat, diuina potestate iuberetur esse, & sic esse, vt sit immortalis, ratione & cognitione præditus, Deo similis, Dei capax: quæ, & alia dona, momento vno, sola diuina liberalitate (nec enim eius quidquam præcessit) simul conferuntur, & (si modò adnitimur) ipso temporis tractu sensim miris ausibus ad sancta & æterna, Deo adspirante, procedunt. Verùm quo longiùs processerit, eo conuenit esse magis originis suæ memorem, & grata recordatione beneficium auctoris agnoscere, qui vel alios nos, vel etiam omnino nunquam condere, liberrimè poterat. quare frequenter ipse sibi dicat animus, Ecce sexaginta, octoginta, centum ab hinc annis, quid eras? quis te inde euocauit? quis conseruauit, ornauit, quis à morte blandiente ad vitam, sed seueriorem & non amatam conuertit: nihil eram, absque Deo nihil essem; ex quo fui, absque eo, me ipsum milles perdidissem.

Aliorum bona, & ornamenta, seu corporis seu animi, nullo inuidiæ sensu libenter spectemus, prolixèque laudemus; at semper in principium, fontemque suum illa referentes. Doctrinam, eloquentiam, ingenium, gratiam, virtutem, auctoritatem, vel aliud cuiusuis bonum, non secus quam tenuem abs æterno lucis fonte radium contemplemur, perpetuò emanantem, perpetuò conseruationis & augmenti indigum, & quidem eum cuius animo sese insinuat illustrantem, at in sua tamen origine longè puriorem. Hinc quæcumque peritos, potentes, doctos, aut sanctos homines viderimus, eos quidem veneratione idèd dignos credamus, quòd eos exornandos ipse sibi sumissee videatur Deus: attamen caueamus, ne in illis nimium reponamus, quæcumque fuerint, nihil Deo per illos accedet, nihil deficientibus illis deceder: imò non tantùm Deo, sed neque nobis deceder, si Deo perfectè fidimus & nitimur. estne in re quapiam vis vlla, quæ ab illo non sit, cuius ipse egeat, quam non possit cuiusque libuerit alteri rei parem, vel etiam maiorem dare, sine qua etiam eandem euentuum seriem procreate non possit: annon fortissimo Rege demortuo, imbellem quemuis excitare, vel nemine excitato, eodem in vigore regnum conseruare potest: sunt eiusmodi infinita quibus enumerandis superfedeo.

Longiùs progredior. Iuuat, non solos ipsos terris adhuc affixos, mortalesque homines, sed ipsos etiam cælites, & æterna sua beatitate secutos, modò solitariè seorsimque spectatos bonis exuere, modò suæ felicitatis copia instructos, & Deo adplicitos videre: & quamuis in illis exuendis, nonnullus amato-

ri Sanctorum horror inserpat; nihil tamen est quod attentius propiusque spectatam, non ad maiorem honoris illorum cumulum, & clariorem veritatis cognitionem faciat. Quemlibet igitur Beatorum numero sumamus, S. Cæciliam, S. Martinum, Laurentium, Petrum aut Paulum, mirabili gloria fulgidos, multa virtutum luce splendentem, non tantum hominibus, sed ipsis etiam angelis admirandos: castitatem, pietatem, fortitudinem, plurima præclare gesta atque tolerata miremur, æternæ gloriæ tantam coronam, iure à iusto iudice accessit latemur. at è quibus initiis tot & tanta ista fluxere? ad illam immensitatem gloriæ, & beatitudinis perpetuam æternitatem, ab incerta mutabilitate, à peccante, & miseris ac flagitiis omnibus obnoxia vita, & denique, si altius à primo repetendum est primordio, abs eo quod nihil erant, ad tantam prouecti sunt celsitatem: quam obtinent, æternamque obtinebunt, æternam, quæque illos antequam essent, præuenit, & in excelsum illum gloriæ thronum prælegit, singulari Dei gratia.

Quid? quod & ipsam Dei & Domini nostri Iesu Christi matrem beatissimam, in id mirabilitatis euectam contemplari, eique medullitis gratulari, tanto iucundiùs mihi videor, quo purius à Deo in immerentem illam torrentis diuinæ liberalitatis effusus intueor? immò etiam, dum vndique & gloria & gratiis, in immenso illo suo decore circumfuit, dum ipsi etiam Deo materna sua auctoritate veneranda spectatur, si super ea, tali & tanta, penitus ad vltimum exquiri; vnde tantum splendoris & gratiæ, vnde virtutum, sanctimoniam, maternæ & virginæ dignitatis prærogatiua manauit? illudne ipsa à se, suo sibi iure asseruit, conseruauit, auxit? numquid communi hominum natura, imbecillitate, mortalitate, miseris se ipsam eximere poterat? nonne ex vno & eodem, quo ceteri principio, ex eoque quod omnino nihil esset, nihil iuris, dignitatis aut prærogatiuæ haberet, ad summum meræ creaturæ fastigium, sola Dei boni voluntate perducta est? Iam autem perducta, & æterni securi, vnde tamen securi cogitemus: istudne suæ solius potestatis est? an aliunde, semperque & in æternum aliunde mutuandum? quod enim numquam futurum est, si tamen fieret, qualenam esset, cogitemus: Abs illa, tot diuinis dotibus, tantaque felicitate cumulata, tolle quidquid Dei est, subito nihil est: aut si maius non omnia tollere, locum, & beatitudinem, & lumen gloriæ, quæ à Deo sunt, auferat Deus; ecce in terris obnoxia miseris deget; vbi si omne diuinæ gratiæ priuilegium sustuleris, & improba fieri (horret dicto animus) & peccatorum sordibus immergi, & damnari poterit. adeo sine Deo nihil certum, nihil probum est. At illa ipsa, quæ se solâ, in tantum miserie non solum cadere posset, sed re verâ caderet, indeque se educere non posset; illa inquam, diuino firmata præsidio, aduersantia cuncta despectat, Deo læta perfruitur, nec eam gratitudinis ac lætitiæ suæ minimam partem putat, quod ab æterno in æternum *ancilla suæ humilitatem respexerit Deus, pauperemque, in-*

nem, bonis vacuum, & quæ nihil erat, plenam gratia ornauit, vt collocaret cum principibus populi sui, cunctisque præpositam, singulari diademate gloria coronaret. Certè nescio an alia beatissimæ Virgini iucundior exoriri memoria possit, quàm quando mente peruoluit, aliquando se non fuisse, tam multa mala & misera, miserè esse potuisse, suisque viribus etiam nunc nihil esse; at Dei optimi maximi potestate & liberalitate conspirante, esse id sublimè quod est, omnibusque malis liberam, in summa beatitudine esse, futuramque semper; nec alium sibi quàm ipsimet Deo, benè beateque viuendi terminum esse possum; æternum quidem illum, & nulla vquam mutatione temerandum, at sola, sed certa, fixa & inuiolabili Dei voluntate decretum atque perdurans. ô quanto hæc distant interuallo, id nihil quod fuit, quod se sola est, & istud præcellsum quod Dei gratia est! ex illo priore, ad hoc pòsterius deuenisse, quantum exigit mirationis, quantum gratitudinis, diuinarumque laudum!

Sed illa summa relinquo, & ab aliis ad me venio; sed ita venio, vt nihil inexpectati futurum videam, si, postquam summa illa nihil esse comperi, me quoque in eandem nihili classeni referendum, ibique accensendum comperero. Ita est, occulti nihil habet hæc veritas: nihil eram, ex eoque quod non eram, nec ipse me, nec me alius quàm Deus eduxit, eductumque nemo alius conferuat: meum, nihil mihi est; illius, mea omnia, summo & optimo iure sunt. Itaque mea singula, quomodocumque ad me attinebunt, vt aliena spectabo, caueboque ne diuinæ gloriae interuersor, aut bonorum Dei iniquus infessor, vlla ex re mihi quidquam decerptum velim. Sed veniamus ad singula, & aliquorum enumeratione viam ad reliqua præmonstremus.

Certè quidquid in membris, in sensibus, in toto corpore, in singulorum ordine, vsu, vigore, symmetria, partibus, egone à me habere possum, quod neque quale sit, neque quomodo compaginatam, neque quanta arte solidatum satis intelligo: Deus est, qui summè prouidè dedit singula; ossa, vt sustentarer; sanguinem, vt nutriter; cutem, vt integerer; nervos, vt vigerem; pedes, vt mouerer; manus, vt operarer; oculos, vt viderem & cauerem; aures, vt docerer, & saperem; linguam, vt sermone sociarer. hæc & alia à Domino Deo meo accepi, accipio, &, vt non mea, sed eius esse cognoscam, nec ea conseruare possum, & sunt qui his vel illis carent, nec ylla medicina vel hominum arte sibi opitulari queunt: nempe solius bonorum omnium datoris ista sunt. Qui sit tantummodo voluerit naturam meam sibi relinquere, permittendo vt naturalis concordia stabilita iura soluatur, & contraria humorum inter se pugnantium vis in mutuam interitum concitetur; nihil erit cur extrinsecus quidquam ad ruinam meam aduocetur, ipse mihi tortor acerbissimus, ipse mei crudelis interemptor ero: quippe vndique diuissimi totum corpus peruadent morbi, humorum fluxiones, viscerum tortiones, putidi

abscessus, vermium & fœtoris scaturigines, monstruosus faciei tumor, membrorum omnium tremor & horror, alijque plurimi dolores imparibiles miserum depascunt. quid verò? comperitumne mihi est, fore ut tot istis torminibus, vel saltem eorum nonnullis nunquam sim laboraturus? Verè, non est qui sibi de se certò spondere possit. usque eò parum, aut potius nihil nostri, in potestate nostra est. Erit igitur optimum, si non rarò ad me cogitatione conuersa, ipse me (quantum quidem ad me attinet) modò cæcum, modò surdum, modò gibbosum, distortum, languentem, amentem quoque & furem, variisque angoribus confectum intueor, meaque imbecillitatis ac impotentiae memorem reddo.

Sed hæc ipsa, in moribus & animo, longè clariùs elucet impotentia: nec enim perditissimorum scelerum, aut execrandorum flagitiorum modus ullus esset, nisi & Satanæ tentationibus, & nostris cupiditatibus moderaretur Deus: sed & optimus quisque, iamque longo plurimorum annorum vsu virtuti obfirmatus, in omne vitium præceps rueret, si vel solam cupiditatum insolentiam insurgere, vel quibus pollet viribus, abuti dæmonem, ad pellicendum in malum, sineret Deus. Præterea nisi me gratis ad se vocatum, excitaret, roboraret, & in iustitia conseruaret, nec ad eam venire potuissem, neque modò aliquid Deo gratum operari, nec perseverantiam consequi possem: atque ita quod ad me ipsum spectat, nihil sum nisi mali sentina, nisi omnium peccatorum fomes, virtutis & gratiæ omnis extinctio, terrarum & cæli odium, dignum æternorum ignium pabulum.

Quid sapius, imò quid propè aliud in me comperio, Deus meus, quàm quod bonitati & gratiæ tuæ me perpetuum aduersarium statuo, ei que vel fœcordiæ, vel ingrati tudinis, vel cupiditatum varios obices pono? semperque id fit, quia stultè superbiens, vano timore distendor, neque merissimam inanitatem meam satis agnosco. Ecce enim veritatem tibi profitebor, Deo meo & iudici meo, nonne sæpè cum solucior exstitero, imparatior ad orationem accessero, religiosæ perfectionis minùs obseruans, & ut verbo dicam, tuis donis tuaque maiestate indignior fuero; præter consuetum iustitiæ tuæ morem; me benigniùs excitas, foues blandiùs, consolatione mulces, torpentique & cessanti tribuis quæ incitatiùs laboranti negares? Quod ubi perpendo diligentius, quid possum aliud, quàm nimiam tuam laudare bonitatem, nimiam meam accusare superbiam, quam toties repetito suæ impotentiae sensu, ita sanare dignaris? Cur enim conantem destituis, nisi quod occultam superbiamque in suos conatus fiduciam, merito auersaris? Cur cessanti; improuisus excitator & exhilarator occurris, nisi quod & huiusmodi fulcimentis imbecillum egère nosti, & tunc temporis illa sufficis, quando largitionis tantæ nullam in me causam reperire, ideoque nullam superbiendi ansam captare valeo? Et cum ista, singulari bonitatis lege mecum

cum

eum agis, quid restat, quam ut me, non solum inftar ceterorum inanem, sed præ ceteris inaniter tumidum agnoscam, & cuius peculiari inanitati peculiare remedium à tua sit bonitate constitutum; hanc verò bonitatem, quæ eiusmodi pertinax malum, & curationis genus non abhorreat, quibus præconijs, quæ digna admiratione persequi possim. Verè summè bonus es Deus meus, ego verò vel summè malus, vel ad summa mala sponte mea, meaque inicitatione procliuis. Cùm verò sic feror in malum, numquid non deficio, & ad illud, unde sum eductus, nihilum sensum reuoluor?

Sed nihil est cur pluribus immoretur, satis mihi constat, corpori meo animoque & plurima deesse, & nihil inesse, quod à me vel sit, vel conseruari possit, nihil item à me illi conferri posse quo melius aliquid accedat. *Quis Math. 6. vestram, inquit barabai quando is qui solus potest omnia, sed, quis vestram, cogitans potest ad discere ad staturam suam cubitum vnum? sed magnum id forsan videbitur; audi quam parum possis; Non potes, ait, vnum capillum album facere Ibid. 5. aut nigrum.* Exigua ista sunt, nec tanti faciendum, aut certe ferendum leuius, si in rebus eiusmodi minus aliquid possumus: at verò quis non ab omni fastu deiiciatur, quando sibi ad æternam vitam (in qua nostra omnis felicitas est sita) consecutionem, omnia proflus deesse, extra fide perpendit, nullum se ad eam conatum, qualem oporteret, adhibere posse, non aspirare, non assurgere, non denique suis vllis viribus, dignè de illa cogitare, multoque minus, benè faciendam illam promereri? Quis enim ad Iesum venire potest, nisi Pater celestis traxerit eum? Quis, nisi in Spiritu sancto, dicere potest, Dominus Iesus? Certè sufficientia nostra omnis ex Deo est, nec sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis tamquam ex nobis, sensusque & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Me igitur ipse conturbor, inde quidem ad sempiterna & summa bona procreatum, hinc verò vsque eò debilitatum, ut non tantum ad illa non suspiciam, sed vltro intus, vniuersum iniquitatis virus, miseriarum & cruciatuum æternorum seminarium foueam, ipseque me indefinenter ad extremam ruinam urgeam, adeoque volens & videns peream, ut non tantum me ipse inde non liberem, sed semper penitius, profundius & inextricabilius me malis omnibus immergam. Potestne homine isto miserius aliquid fingi, at re verà, istiusmodi sumus omnes: addam etiam infirmitatis genus aliud, quod in me semper agnoscam.

Eripiat me tot meis malis bonus & potens Deus, conuertat ad se, ad virtutes inflammet, vitia retundat, desiderium vitæ sanctioris adspiret: certè nec illa mea sunt, nec me alieno gloriari decet; aliunde verò vel maxime deiici, quòd semper in me, non tantum ea inest infirmitas, quæ nihil ex me possum, & ea ipsa bona tueri non possum, sed pestiferum quiddam intus delitet, quo ad deteriora sum pronior, cum ipsa morte federa paciscor, ad su-

perbiam, ad iniquitatem, ad bona euertenda, Dei que dona perdenda, ardore cupiditatis inflammor; vsque adeo, & bonum nullum meum est, & si aliquid mihi bonum aliunde aduenit, implacabiles cum eo, ipseque mecum inimicitias gero, Deo ipsi repugno, tantoque in perniciem meam auidius incumbo, quo benignius & salutarius ad saniora consilia me pronocat.

En ergo qualem ipse me contemplantor; hominem nihili, bonorum omnium egentissimum, iacentem, languentem, erigere se non valentem, qui si erigatur & sanctur, alieno beneficio, in se & in eum qui beneficus exstitit, insurgat, superbia efferatur, elatus corruat, & illidatur & grauius vulneretur, & quoties medicinam feceris, toties sanationem in agrotationem, remedia in venena mutabit: quid enim aliud facio cum vndique e donis Dei omnibus arrogantia segetem capto? meque videns, tam peruicaciter veris bonis oblectari, semper ad me qui nihil sum conuerti, ab eoque qui summè & solus est, & omne bonum est, naturam meam peruersitate discedere; quæ mihi de me ipso opinatio, quæ non formido esse debet, ne procul à summo bono in summa omnia mala præcipiter, & qui summè beato non adhæresco, summis miseris inextricabiliter aliquando inuoluatur? Sic bonis auersum, sic malis immersum, à caelesti beatitate recedentem, ad inferorum calles toties accedentem, suamque ipsis in visceribus perniciem vltro fouentem, & sæpè miserabor, & me ipse, mortis aternæ pabulum, Dei hostem, mali & eius quod non est amicum, inanem tenebrionem, sectatorem vanitatis, veritatis osorem, & aliis eiusmodi titulis ornabo: miraborque, si quando vel bonum aliquod desiderium, vel sancta cogitatio cordi meo affulserit, si quando per me, vel in me, vel in aliis boni aliquid effectum, malum quodpiam depulsum fuerit: totiesque & ex animo dicam; Non à me id profectum, sed, ô incredibilem tuam Deus meus bonitatem, qui meam summam improbitatem non auersaris, & in eius rei, quam solus poteras, rectè faciendæ participationem me vocare dignaris! Domine mi, tuum est id totum, quod istic rectè gestum est, tibi gratiarum actio, tibi honor debetur & gloria: si quid à te sperare, à te flagitare audeo, istud est, vt mihi semper cum dones spiritum, qui tibi se semper agnoscat obnoxium, nihil sibi, tibi omnia tribuat, penitusque à se ipso desiscens, integrè perfecteque se tibi subiungat.

CAPVT XI.

*Eius rei frequentatio, & nonnulla cauenda
commendantur.*

EX iis quæ proximè dicta sunt, iam constat, & facilè, & in rebus omnibus, omnium rerum procreatarum, atque exinde nostram inanitatem deprehendi posse, si (quod de auicula quadam alienis plumis induta fabulantur) à nobis, & ab aliis, quidquid aliunde mutuatum, & quidquid alienæ potestatis, alienique iuris est secernere, auctoriq; & vero Domino suo, tribuere consuefcimus. quod vt fiat, erit animus ab his infimis, & in oculos incurrentibus, ad supremam & omnia gubernantem, perq; omnia peruagantem causam euocandus, idq; quàm fieri poterit crebrius: harum enim cogitationum vsurpatione frequentata, & facilior ipso vsu, & gratior redditur.

Illud tamen creberrimum & propè perpetuum sit, vt nos nihil esse, nihil posse, nobis cuncta confirmet: qua certè veritate, si modò animum aduertere voluerimus, & nihil esse testatius, & nihil magis obuium reperiemus. Erenim, cum non simus verè dicendi posse, quod non nisi alterius ope possumus, quamcumque nos in partè verterimus, nihil nos posse deprehendemus, nò molestias, morbos, culices, pulices, æstum, frigus, ventos, imbres, angores, dolores, ignorantiam, mala denique vlla depellere; non iucunda, exoptata, aut bona vlla pro voluntate euocare, firmare, retinere: vndique aliis, & quidem vilissimarum etiam & egentissimarum rerum fouemur auxiliis, nostraq; inopia sustentandæ corroganda vndique & emendicanda sunt adiumenta. Cibum, quando esuris; aurum, quando indiges; sanitatem, cum ægrotas; gaudium, cum tristaris; honorem, cum infamaris; & quid pluribus est opus, vllamne etiam rem minimam, vlli hominum datum est, cum voluerit, & solius voluntatis imperio excitare? O impotentissimam, si quod res est fateri voluerimus, hominum impotentiam? quid enim iustius, quàm vt qui nihil sumus, nihil possumus? eodemq; in nobis nexu coniugata perseuerent, nihil esse, nihil posse: nobisq; tunc quoque cum minùs volumus, id nobis ipsa nostra desideria exprobrent. quid enim vanissime hominum, cum tibi de te multa sperata promittis, cum eruditionis, prudentiæ, sanctitatis, multipliciq; gratiæ opinionem, cum honores, munia, dignitates aut deferendas, aut comparandas concupiscis, dum te hæc tua cogitatio magnam aliquem mentitur; non intelligis, quàm verè, te nihil posse, tuorum tibi desideriorum potestatem esse negatam loquatur? & ecce ita desipis, vt te potius in certa & sperata vanitas inflet, quàm certa & præsens impotentia intra veritatis limites teneat?

Verè

Verè etenim, vt clariùs enunciemus, hoc tibi tua ista cogitatio loquitur, & re ipsa ostendit; & in hac tua desideratione qua mentitua obicit, Honores, gloriam, diuitias, potentiam ambio, illasque mihi spero non indigno deferendas; euidentissimè proferis, credere te, multum in illis boni latere, plurimumque felicitati tuae deesse, quamdiu illis cares: vnde sic consequens, vt inuitus careas, & quoniam inuitus cares, id quoque simul videas, non tua sed alienæ potestatis eas esse, ac proinde inopiam impotentiamque agnoscas tuam, qui quæ maximè concupiscis, ea omnium minime pro tuo arbitrio comparare possis. ex quo id quoque efficitur, vt quantumuis illa compararis, inde tamen bonis tuis certum aliquem accessum factum esse affirmare non possis: cum enim id ab aliena potestate ita proficiscatur, vt à tua esse non possit, facillè animaduertis, esse mille casibus obnoxium, fermeque vt perseveret, ab aliena voluntate pendere, ac pro rerum humanarum inconstantia, nihil admodum noui futurum, si vel incursum hostium, vel incendio, ruina, calamitate improuisa è diuite pauper euadis, si aueris hominum animis, honore, gloria, opinione spoliatus; ijs omnibus ad quæ tantopere aspiraueras excidis. Ex quibus id certissimè efficitur, vt ad desideria explenda, ad bona retinenda, ad felicitatem fructandam, tibi omnem facultatem ademptam esse, tuas solius vites si spectes, necessariò fatendum sit.

Inuat autem considerare, quàm, ad hoc ipsam nobis commendandum, ipsa sit opportuna desiderandi vis, qua cum frequentissimè tangamur, semper tamen in res absentes & nondum in nostra potestate sitas, fertur: inde verò gradus fiat, vt, quemadmodum desideriorum consecutionem, ita etiam eorum quæ iam consecuti sumus conseruationem, non in nostra, sed in aliena semper esse potestate videamus, vnde donique nihil nos posse, nihil esse verissima ratiocinatione colligamus. Et quoniam è dictis hæc patent, ad alia veniamus.

Cumque adeò multa, ne dicam omnia, nostræ nos inanitatis, impotentia, miseria, infirmitatis, humilitatis commonefaciant; cauendum tamen, ne inani nescio cuius complacenta vanissima afflatu, id quidquid nobis inditum fuerit boni infectum pereat: sic enim omnem eius vndecumque affulgentis speciem, intimis haurimus medullis, vt statim speretis ceteris ad eam toti conuertamur, & conditionis infelicissima sorte, illo omni bono excidamus, quod magno labore steterat. Sed hoc monitum, ne oscitantibus & incuris elabatur, exemplis præstat illustrare: eo enim non satis animaduertis, primus (vt vidimus) corruit Angelus, fermeque fortissimus quisque hominum vulnere patuit, dum sensim inro serpens complacenta, libidinum in penetralia cordis aperit, ac mox eius arce occupata, totos aduentanti, sibi que cognatae superbiae, aditus pandit.

Finge igitur, frater carissime, bellè & pro votis aliquid cessisse, exempli causa; conciones ad populum, ad literatos, ad Religiosos, ad adolefcetes, aut quosuis alios habueris, multiq̄ue inde ad meliorem frugem traducti sint. Negotia, lites, res implexas, propeq̄ue desperatas, seu in iudicio, seu apud viros principes, summa prudentia, desiderato fine concluderis. Peccatoris obstinati animum, seu confessione excipienda, seu conuersatione, seu monitis, aliãve via emolliueris. Ad extrema iam & perniciofa respectantem, inde reuocatum, ad saluberrima & præstantissima, multo sudore conuerteris. Summis pariter, & imis, & vtilis admodum & gratus habearis. Denique, vt non sola priuata consecrer, faciamus te in publicũ, loeieratibus hominum, informationi morum, eruderãdã antiquitati, scientijs illustrandis, amplificandã religioni, vrbium & regnorum commodis mirè vtilem esse, totiusq̄ue generis humani bono, singulariter natum: Clarè tibi, vereq̄ue edico; quo plura per te bona perfecta conspicias, eo pluribus circumuallaris insidijs, eo grauiora & flebiliora damna, ni diligentius caueris, incurres; ecce enim, modò ipsa tibi res occurrent, suamq̄ue vtilitatem obtudent, modò lenes hominum iusturri blanda laude titillabunt, modò ipsa rectè facti conscientia, iam tibi aliquem te esse mentietur, modò (quod periculosissimum est) contra deprimentem, aut ingratum, aut æmulum quempiam, indignatio (mala defensorrix) insurget, tuaq̄ue præclarè facta enarrans, dum te tibi ea vendicare docet, factu subeunte, veris bonis profus exspoliatum nudabit.

Attende igitur tibi, mi frater, illudq̄ue pro certo habeas, præsentissimum omnis virtutis, rectèq̄; factorum venenum esse omnem, etiam leuissimam complacentiam, quotiescumque tibi in tuis places, tibi aliquid tribuis, teq̄; aliquem esse opinaris. Hæc, aut iam ruina est, aut ad ruinam, & ad id quidquid boni effeceris, subruendum, via certissima: quare id omne quod ei cognatum est, instar damnosissimã rei perhorresce, primo in sui ortu cogitationes eas obrue; sermonem omnem eò deuergentem totus auersare, & fac vt auribus ingratus insonet: Prædonem, animã tuã nequissimum prædonem in clama: Quid mihi blãdinini, incurstantia in oculos benefacta quasi mea? quid molesti estis insidiosi laudatores? itane, virtutem laudando, virtutem ereptumitis? mihi canitis, Annon istum & istum ad Deum reduxisti? ò insidias! vt scilicet, iram Dei mea prouocante superbia, retrorsum ferantur? Et quis bona facit, nisi tu Deus meus, qui solus bonus es? si me admouisti, nequam instrumentum, & bonum ipse fecisti, indene vt mihi aliquid tribuam, & te non magis admirer, cuius tanta fuit bonitas, vt à bene faciendo, nec per meam improbitatem retardari potuerit, & me quamuis improbissimum, ad alicuius boni effectiõnem adhibere dignata sit? Deus meus, quid est meum, quod non mihi displiceat: quid est tuum, quod non mihi summoperè placeat? Da mihi, ò veri & boni omnis auctor, da semper hunc sensum; expelle omnem à me rectè factorum complacẽtiam. Quamquam, quid à me rectè factorum dico, cum à me, nihil nisi prauè peruerseque fiat, à te solo

rectè fiat: verius vt fuerit, si petiero, vt me hoc intellectu dones, quo percipiam, quàm nihil à me rectè fiat? Hoc igitur, quàm possum obnixè postulo, ex quo id etiam sequatur, vt eorum quæ per me rectius forsan effeceris, nulla vanior in animum meum complacentia surrepat, sed purè & integrè, laudem omnem in te auctorem consummatoremque cunctorum refundam.

Sed de hoc monito plura non addam: vehementer tamen illud, non singulis tantùm Religiosis, sed totis ipsis cœtibus commendo: sic enim fiet, vt neque se familijs alijs præferant, magnique semper illas faciant, neque res suas, aut sapius, & importunius, aut in maius efferant, neque à priuatis, aut publicis, quidquam quasi suo iure, & ob rerum gestarum meritum postulent, & (quod consequens est) de nemine vniquam, quasi suis rectè factis ingrato expostulent, patientes semper & humiles, omniaque quæ in ipsos conferantur beneficia, ingratis & immerentibus conferri, re vera, & ex animo credentes. Verùm ad aliud accedamus.

Cumque in benè factis, ne quid nobis arrogemus cautum sit; id etiam caueamus, ne cuiuscumque quantumlibet leuissimæ molestiæ, depulsionem nobis acceptam feramus. Tanta enim naturæ nostræ, aduersus omnes incurfus, imbecillitas est, vt suis solius viribus fatiscat, nec stare possit, nisi diuino præsidio fulciatur; quo tamen destituitur, quoties illius se non indigam credit; at vbi egestatem agnoscit suam, præstò adest auxiliator Deus. Firmè igitur stabis, & (vt quod agimus, eloquar) infractus perseuerabis, si neque in benefactis tibi plaudas, omnemque molestiarum omnium victoriam soli Deo tribuas; quo sine te vincendum, te quouis pænè momento, ab omni recto vitæ proposito, in quæuis vitia, & summa mala deturbandum, ad eò pro comperto habeas, vt hanc ipsam veritatem passim, creberrimis in euentis, ipse tibi quodammodo palpare videaris.

Sed vide quomodo id in singulis euincam. Æstus aut frigoris, etiam leuis molestia occurrat, illa, si me Deus mihi reliquerit, me sensim ab omni calle recto dimouebit: quomodo, inquis? nempe primò erit molesta, tum sequetur indignatio, inde obmurmuratio, tum impatiens desiderium depellendi, fastidium eius vitæ instituti in quo non sibi liceat pro libito consulere: dumque impunè hæc in animum penetrant, nouæ res agitantur, veteribusque & melioribus consilijs pulsus, deteriora succedunt. Audi aliud; sit quispiam qui, vt sit, à mea narratione, vel opinione modicè modesteque dissentiat; hoc vnum, nisi Deus affuerit, euentendis vitæ meæ rationibus est satis: etenim durius id mihi incidet, acerbè compellabo, & quamuis moderatior alter conticescat, efferuescam, iritabo nolentem, arrogantem, mendacem, imperitè audacem nuncupabo, in odia, rixas, pugnam, vulnerationem erumpam, & abs illo in æternum implacabili simultate diuellar: ita planè fiet, neque me per abrupta præcipiti rotatu ruentem ipse poterò continere, ne ad

ima deuoluat. Attexamus & alia: Silentij legem quopiam sermone violari-
 rim, leuem aliquam iustamque pœnam infligat Præpositus: hîc, nisi fauerit
 Deus, omnino subruar: acerbiore primo vultu excipiam, tum verò animad-
 uertente id, leniterque admonente Superiore, quodd leuem iustamque pœ-
 nam, quæ vltro expetenda fuerat, nimum delicatus auerfer; acrior infur-
 gam, remurmurabo, potuisse id ferri, seuerius omnia exigi, nihil quod meum
 sit placere; inde imperium derectabo, & contumacia in crescente, obedi-
 tiæ suauē iugum superba ceruice excutiam. Pulsset animum inanissimæ cuius-
 piam gloriolæ cupido, non tantum illam sitientissimè exsorbebo, sed eius
 gustatione iritatus, eousque superbia ebriabor, donec omnes præ me fasti-
 diens, Deo & hominibus exosus euadam. Orationis tempus ingruat, oscitan-
 ter & cum tædio illam peragam, inde mox tepor, rerum quæ ad spiritum fa-
 ciunt neglectus, languor & remissio animi, eorum quæ sensus oblectent de-
 siderium, profusa mens ad externa & vana, vnde tandem, quasi negatis ho-
 nestioribus, ad spurcissimas oblectationes desciscatur. Et quidem ad has vs-
 que aded natura proni sunt homines, vt ab omni omnino castitatis amore,
 (non sustentante Dei gratia) sexcenties die vno, me deturbandum certò
 sciam: quauis enim occasione, imò cogitatione oblata, primò leniter admitte-
 tur, tum etiam blandiendo colludetur, placebit, iritabit ardentius, & denique
 quasi furiosa, cæco secum impetu rapiet omnia, omnemque honesti speciem
 funditus euellit. Quid exequar, quàm leui momento, diuinarum virtutum
 fidei, spei, caritatis, ceterarumque omnium fundamenta quatiantur? pau-
 ca ista sufficiant, vt Sapienti occasio detur, & sapientior euadas, ac vbi-
 que agnoscas, *quoniam creaturae Dei factæ sunt in tentationem animabus hominum, & in Sap. 14.*
muscipulam pedibus insipientium: quamque sit verum quod è S. Antonio retuli-
 mus; ab ipsis vsque cælis ad terras, omnia laqueis esse plenissima: nec esse
 præter humiles, qui effugere queat: horum enim adiutorium in nomine Do-
 mini, qui euellit è laqueo pedes eorum, & sub vmbra alarum suarum protegit
 eos, angelorumque, ne quid exterreat, ne quid lædat, amico exercitu circum-
 uallat.

CAPVT XII.

Clausula iam dictorum.

Multū de hoc humilitatis modo, vti nam pro dignitate, dicta sunt; tempus est vt orationis vela contrahantur, & imposito fine ad alia me accingam. Prius tamen, frater carissime, id à te vehementer etiam atque etiam postulo, ne hæc legendo, intelligendo, approbando, aliquid promouisse te putes, re ipsa conandum est vt ea præstes, tantūque à te ipso impetres, vt à te prorsus desciscens, tibi ipsi constanter & perpetuò nihil esse videaris, mentem tuam sensus iste peruadat, occupet, eique dominetur: veritatem hanc tanto amore completaris, vt ardentis gloriæ, vanæque existimationis omne mendacium exhorreas, & à te in tantum remotum cupias, vt ab omnibus nihili fieri, in postremis haberi, contemni, abijci, & (quod verè es) apud omnes nihil esse ardentè exoptes.

Et licet aliquando hîc sit aliquid forsan defuturum; id tamen necessariò tenendum, quod huius primi modi proprium est, nempe vt te ipsum omni bono exuas, nihil tibi tribuas, Deo soli omnia: quare, leni quadam seu contemplatione, seu præsentia mentis, continuò vel intuendus est fons bonorum in deficiens Deus, à quo perenniter cuncta fluunt, vel saltem ad omnem boni laudabilisque mentionem, memoriam, delectationem, complacentiam, consuefieri debes, vt purissimè & perfectissimè, nullam eius partem ad te deriuando, id omne auctori Deo adscribas. Hoc autem neque diu, neque in rebus omnibus assequeris, nisi diligenter, attentè & per diu te ipsum in agnoscenda, qualem descripsimus, tua boni omnis nuditate, ad mala omnia pronitate, & summa Dei tui bonitate exercueris: idque tam diu donec id tibi creaturæ omnes, omnes euentus, tua omnis actio, conatus atque cogitatus, loqui quodam modo atque exprobrare videantur. Sic videlicet vt in illis quæ vides, audis, miraris; continuò mentem pulset hæc recordatio, En, ex quo nihilo quàm pulchræ, sonoræ, viles, iucundæ, perfectæ, mirabiles res emergunt, & illas, in eisque, & ex eis quidquid est, facit Deus, qui solus est, quo sine nihil sunt omnia. Similiter, in omni actione, conatu, desiderio, mea me interpellabit cogitatio; Quid agis? bene quidem, si quod officij tui rationes exigunt id agis: verumtamen quid agis? ubi ne vires ad id quod aggredieris suppetere arbitraris? verè destitit me omnibus video, nec tantum ab inanitate mea inania omnia secutura, sed etiam peccatis & superbia mea exigentibus, futurum, vt contra quam cupiebam cedant, damnumque pro speratis commodis importent. Deus meus est qui pro sua immensa bonitate cæpta secundabit, & peccata mea dissimulans pro pœna gratiam,

gratiam, pro maledictione benedictionem reponet: ipse propter se omnia in melius dirigit, tanto que purius in eius laudem vergent, quo minus à quoquam ad eam absolutionem quidquam collatum fuerit.

Referam, quid me adolescentiorem, & literas humaniores apud Nervios profitentem, senior quidam, ac in palæstra pietatis apprimè exercitatus docuerit: Fili, inquit, quoties tibi pernicax, aut variè molestior & inobsequens discipulus fuerit; caue tuis artibus confidas, commenda illum & tuo, & ipsius, Angelo Custodi, & illos agere sine, ac patienter expecta: dum loqueris, mones, doces, reprehendis, & nihil proficis, non intelligis, non audis, in eadem vitia relabuntur, salubriora non sectantur; in sublime spem & cogitatum atrolle, commenda Angelo Custodi, diuinæ bonitati commenda; verè, & non fictè cogita; Ecce, Deus optime, mihi docenti, monenti, consulenti resistitur, non capior, non persuadeo, nempe video quàm nihil possim, & si quid efficiatur, tuum erit; tibi laudem omnino omnè referam, nihil inde decerpam: Domine mi, mea quæso peccata tuam in alios bonitatem & largitatem non impediant; nec propterea, ô suavissime Deus, res hæc minùs feliciter cedat, quia illi me peccatorem applicui; quod peccaui ego, non ferat alius; misericordiæ tuæ abyssus infinita, miseriam meam riuulis non exarescat. Ita bonus ille Pater, cuius verba, rectissime mente, summa veritate, summa ratione prolata, memoria equidem meque infixæ sunt, ut ex eo tempore non potuerim non frequenter obseruare, eorum quæ dicenda vel suadenda sumissem, in faustos exitus ex eo esse, quòd mihi stultè fidens, tam salubre præceptum minùs obseruassem; & si quando melius aliquid cessisset, id ex eo contigisse, quòd diuina gratia vberius adspirante, minùs à sancto isto monito recessissem.

Atque utinam, mi frater, ab eo recesseris numquam: tum enim senties huiusce humilitatis, quanti non in te solum, sed in alios quoque fructus redundent. Verum tamen ut id obserues, diuina est respectanda & impetranda gratia, qua sine nihil possumus, & per inane nostrum in præceptis voluimus, ruimus, summisque malis intricamur. Quod vnum si penitiùs memoriæ commendauerimus, mirum quanto compendio inopia nostra ditescet. Summus enim Deus qui in excelsis habitat, & humilia respicit, amplissima nos donorum suorum largitione cumulabit: mox enim ut huius minimè blandæ veritatis amor nostros animos occuparit, seueroque imperio, mendacem superbiam procul amouerit, ipsa se animæ nostræ sinibus prima Veritas implicabit, & quoniam non nisi abundantissimi bonorum omnium cornu copiam comitata procedit, cum ea pariter virtutum, & sanctorum charismatum multiplex copia pullulabit.

Ac in primis lenissimus: quidam nos mulcebit beneficiorum diuinorum sensus, verè agnoscendo nobis hominibus nihili, aded immeritis esse collata; & ea ipsa numero tam multa, singularitate tam eximia; conseruari etiam, prorogari que prouideri, ne quouis ea momento prodigamus; tanta benè nobis facien-

di quasi pertinacitate, ut cum ipsi sponte in perniciem ruamus, nos tamen indefessè ac iugiter diuina bonitas erigat, & ad feliciora propellat. Hinc verò illud omnino præclarum, maximi que faciendum consequitur, ut quoniam perpetuò, nos quidem ruimus, erigit verò Deus, perpetuò quoque præsentem & summè beneficium intueamur Deum, nec priùs eius, absque quo neque sumus, neque benè sumus, quàm nostri ipsius memoriam ponere possimus. Quis autem nescit, quanta, vel hæc vna Dei cogitatio perennis, menti nostræ bona parturiat?

Necessè pariter est ut miros caritatis ardores hæc cogitatio suscitet: quid enim sequeretur potius, contemplanti diuinum & præpotentem amorè illum, qui à se ipso benefaciendi occasione quaesita, non à stercore tantum, sed ab ipso inanissimo nihilo, ad tantam suæ similitudinis celsitatem, & æternam beatitatem, misellum hominicionem euocauit, mille que modis, vel naturæ conditione, vel voluntatis prauitate deficientem, reficit, erigit, paternæque prouidentie mira cura gubernat?

Quantam hinc etiam excitare in Deum fiduciam conuenit? scimus enim illum nostri curam gerere, & eo propius ac copiosius auxiliùm adfore, quo propiores ei fuerimus, magis que illo nitemur: numquam autem illo magis nitimur, quàm quando magis à nostri fiducia recedimus: tum verò vel maximè, & à nobis recedemus, & ad Deum accedemus, quando verè contuebimur, & sincerè sentiemus, quàm nihil sumus, nihil possumus; est, & potest omnia Deus, totque liberalitatis & amoris eius testimonia præstò habemus, quot & accepimus & in dies accipimus ab eo beneficia: longe que feliciùs nobiscum agitur, si bonum & beatitudo nostra omnis ab eo purè mere que nobis obtingat, quàm si seorsim abs eo, ex nostra inconstantissimorum voluntate decernatur.

Atque hinc magnam quoque animi, partim voluptatem, partim consolationem & spem haurio. Voluptatem quidem, quoniam non immeritò solet esse iucunda, tenuitatis, in copioso fortuna, recordatio. & quemdam è figulo regè factum, siglinis vasis abaco impositis, conditionis lætitiã iritasse, quin & renouasse, atque moderatum esse ferunt: quæ eadem quidni præstare poterò, cum à summa nihili inopia, ad tantas, vel naturæ, vel gratiæ opes, me contempleruectum? Vbi si quando, errore meo, iacturam aliquam fecero, vel grauius impugnabor: numquid non spei & solatio fuerit, in Deum auxiliatorem meum intueri, profiteri nihil esse cur mihi præfidam, agnoscere quanto Dei mei amore fiat ut & grauiores inimici insultus, & ipsi etiam lapsus, retundendæ meæ superbiæ, & ruinæ cauendæ inferuiant?

Denique ex hac exercitatione reddetur animus ad quoduis munus legitima auctoritate demandatum profus interritus, sit licet arduum, periculosum, laboris & sudoris plenum, anxium, honorificum, & eiusmodi ut sibi ad eius partes probè exequendas, virtutis & industriæ necessaria præsidia deesse videat. Quid enim? suorum Præsidum, quasi Dei vocantis imperia sequetur, sciensque se

qui.

Agatho-
cies.

quidem nihil esse, nihil posse; Deum verò vocare ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt; quiduis ex quouis posse; ac nonnumquam sapiētiam sapientum, consilium prudētum velle contemnere; suam ipse imperitiam, summo omnium artificii & emendatori Deo committere; se quæ non suum, sed totum Dei esse cognoscens, de se suo arbitratu quidquam statuere, oprare, declinare, nefas arbitrabitur; id verò omne, quod à Deo suo, Præsidium in suu, illi obtinget, summa humilissimæ mentis acclinatione, quasi denique salutare futurum, magno animo lætus excipiet.

Hi alij quæ; permulti sunt, qui ex hoc humilitatis exercitamento primo fructus propagantur, & per eos perseueratiæ gratia conciliatur, vt iam supra probatum est, iterum quæ; infra suo loco dicitur. Sed quoniam ad huius explanationem, clarissimo Doctore multum vsi sumus Augustino, liber hinc, quem sæpius relegas, ex eius operibus locum attexere. Ita igitur piè admodum loquitur Deo:

Si vis, potes me saluare, ego autem etsi vellem, non possem. Magna est multitudo miseriarum mearum mecum. Velle quippe mihi adiacet, perficere autem non inuenio: velle quod bonum est nõ possum, nisi tu velis; nec quod volo possum, nisi tua potentia me confortet; & quod possum, aliquando nolo, nisi tua voluntas fiat sicut in cælo & in terra. Et quod volo & possum ignoro, nisi tua sapientia me illustret: etsi etiam sciam quandoque volens, quandoque valens, imperfecta & vacua transit sapientia mea, nisi adiuuer à vera sapientia tua. — Et quis est homo natus de muliere, qui viuat & non videat mortem, & eripiat animam suam de manu inferi, nisi tu solus eripias, vita vitalis omnis vitæ, per quem omnia viuunt?

Etenim tibi iam iam confessus sum, laus vitæ meæ, Domine Deus meus, virtus salutis meæ: Sperabam aliquando in virtute mea, quæ tamen non erat virtus: & cum sic volui currere, vbi magis stare credebam, ibi magis cecidi, factusque sum magis retro, & non antè, & quod credebam consequi, magis elogatum est à me. Sic per multa similia vires meas probas. Cognosco nunc, quia illuminasti me, quoniam quod magis credidi posse per me, minus semper potui. Dicebam enim, Hoc faciam, illud perficiam; nec hoc, nec illud faciebam. Aderat volūtas, non erat facultas: aderat facultas, non erat voluntas, quoniam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi Domine Deus meus, pater cæli & terræ, quia non in fortitudine sua roborabitur vir, vt gloriatur ante te stulta præsumtio omnis carnis. Non enim est hominis, velle quod possit, aut posse quod velit & possit; sed potiùs à te gressus hominis diriguntur, illorum, inquam, qui non à se, sed à te dirigi se confitentur. Obsecramus itaque per viscera misericordiæ tuæ, vt velis Domine, saluare quod creasti, quoniam si vis, potes nos saluare, & in tua voluntate virtus est nostræ salutis. Ita ille.

C A P V T XIII.

De secundo humilitatis exercitio: quod est, nemini se præferre, posthabere potius.

Prius humilitatis exercitium, de quo proximè actum est, partes duas complexum est, quarum vna humilem docet, nihil sibi tribuere se posse, cum nihil boni à se, omnia illi foris adueniant; altera, bonum omne à Dei solius potestate manare, perque eandem perdurare proficetur: è quibus consequens est, ut quicumque memori hæc mente recondiderit, se tenebricosam, bonorum omnium indigum, Deo æternæ luci, & bonorum indeficienti fonti verecundè representet. Vnde statim animaduertis, posse aliquem in primo illo exercitio longè processisse, qui secundi huius aut parum aut nihil habuerit: ibi enim sola sui & Dei, hæc aliorum hominum ratio habetur; erit igitur etiam ad huius consecutionem animus adhibendus.

Quamquam ex illo priore, ad secundum hoc faciliore erit transitus: non tantum, quòd cognatæ sunt omnes implexæque virtutes, veritasque veritatem, humilitatem humilitas, & gratiam parit gratia: sed maximè, quòd nulla cenferi potest humilitatis actio ex vera virtute proficisci, nisi inde fiat quòd verissima sui cognitione sibi vilescit, ideoque veræ, atque rationi & Deo consentaneæ de se opinionationi se conformans, intra conuenientis modici limites, vel ipsa se continet, vel redigi exoptat: hoc autem vniuersum, illa denique, nostræ inauitatis, natiuæque egestatis, quam suprâ expressimus, cognitione metiendum est: quare & primum illud ceteris fundandis conuenit, & vix possunt aliunde, quam ex primi radice, propagari.

Facit equidem immodicus excellendi & imperitandi affectus, à primo parte nostro heu nimium congenitus; facit etiam nimio blandus nostri amor, cautusque dissimulator malorum, at bonorum amplificator ementiens, facit, inquam, vt alia longè quàm debueramus opinione, de nobis, deque alijs imbuiamur: siquidem alienas laudes liuido inuidentiæ dente arrodimus, minuimus, eludimus; at id omne quod à nobis proficiscitur, si laudabilis aliquid vel perparum habeat, speciosius adornamus, effertimus, in maius extollimus, ac etiam eius nos recordatione oblectamus, sermocinatione crebra, ad nauseamque repetita, vanissimæ laudis venatores ambitiosi sumus. *Habet, ait S. Gregor. humana infirmitas hoc proprium, vt plus ei intueri libeat, quod sibi in se placet, quàm quod sibi in se displicet. Quam tamen infirmitatem qui superauere viri perfecti, panè soli bona sua non vident, qua in se videnda, omnibus ad exemplum præbent: siue quod sequente capi-*

112. Mor.
c. 6.

capite dicit, bona quidem qua agunt vident, & tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos auertunt. cap. 7.

Etenim utroque modo res accidit: nam interdum præ contentione ad maiora, & quia desideriorum amplitudinem angustia operum nequeunt adæquare, nihil præclari se præstari putant: idque potissimè, quia, ut idem Sanctus docet, dum iudicis distinctionem vigilanter attendunt, plus de malis suis metuant, quam de imperfectis bonis exultent: plus inspiciunt, quæ de his, quæ adhuc eis agenda sunt, debitorum tenentur, quam quod operantes quedam, iam debiti partem soluant. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia; nec ad brauium victoria peruenit, qui in magna parte stadij velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc quod est reliquum deficit: nec ad qualibet destinata loca pergentibus, inchoando prodesse longum iter carpere, si non etiam valerent consummare. Merito igitur, sua rectè facta, quia etiamnum imperfecta, nec ad destinatum pertingentia, in rectè factis non adnuerant: addo etiam, vix ita rectè aliquid fieri, quin vel aliquid imperfecti sit admixtum, vel ne minus recti propositi, complacentiæ, appetentiæ laudem sese insinuauerit aliquid, merito timere vir etiam sanctissimus possit, ac fermè quoque non nihil à summa perfectione defuisse percipiat. Sed hæc licet ita se habeant, nonnumquam tamen eiusmodi sunt, ut rerum gestarum splendorem obruere prorsus nequeant, quin earum auctor quàm rectè à se factum sit agnoscat; at quoniam sibi ipsi blandiri distinet, semperque ad meliora atque maiora properanti similis est, quidquid à se iam factum est de memoria deponit, totaque animi vires ad mox faciendam conuertit: scit enim se sub oculos minimè obliuiosi agnochetæ decertare, nec aliunde grauius naufragij periculum onustæ suæ nauis imminere, quàm si superbis exultationis suæ flatibus, vanus sui mirator indulgeat. Sunt & alia pluri, quæ huic tumori comprimendo, vel ex antè dictis, vel è mox dicendis peti possunt.

Planeque istud solet viri humilis esse maximè proprium, suis ut in bonis, alienisque malis peruidendis cæcutiat, acutum verò & mala sua & aliena bona cernat: quod ipsum propterea fit, quia omnis quæ animum nostrum occupaue- rit virtus, eum solet ad ea quæ sibi maximè consentanea sunt deflectere, cuiusmodi ea sunt omnia, quæ virtuti cuidam exercendæ aptiorem materiam præbent: unde illos videas qui timore Dei plurimum aguntur, totos in severitate; at illos qui fiducia & amore, totos pariter in iudiciorum diuinorum contempnanda benignitate versari; hæc habitant, hæc vigent, at hebescit acies mentis ad opposita. cur? nisi quod menti insidens domina quædam virtus, suas in partes blandius iritat, & à sibi repugnantibus potenter auertit? Idem igitur, si cuius animum insederit, præstat humilitas; excogitari, observari, notari facit ea quæ deprimendæ elationi, superbiæque retundendæ conferant: cui rei non facile aptius aliud est, quàm si magni ceteros, te vnum parui feceris: hoc verò non alia via consequeris, quàm in ceteris bona multa, in te ipso mala multa; præclara

in ceteris, & laude digna, in te verò vilia, & vituperanda plurima viden-
do. Hoc ut videas, sola faciet humilitas, sola, ad hanc normam, tue
mentis oculos diriget. Quam in rem præclare sanè dicere solitum Abbatem
In Bibl. PP. Isaiam legimus, Humilitatem nec linguam habere, qua de aliquo tamquam negli-
to. 2. orat. 8. gence aut superbo loqueretur, neque oculos quibus aliorum errata perspiceret, neque au-
ex ipso. res quibus ea que anima sua non prodesse audiret, nihil denique habere negotij nisi
cum peccatis suis. Illi enim cum ceteris omnibus pacem esse, non amicitie gratia, sed pro-
pter mandatum Dei. Quod si quis sine humilitate, vel ieiunijs incumbat, vel sese vehi-
menter affligat, vel mandata conetur observare, eius esse labores inanes. Ita ex illo re-
ferunt.

Cuius sententiæ postremam partem edocendam & affirmandam, ipsa si-
bi sumit prima Veritas, in eos agens qui prædentes, aspernabantur cete-
ros; eleëmofynis que, ieiunijs, orationibus, (quibus quid melius esse po-
test?) decimis, ac mandatorum Dei observationi superba, vnicam peccato-
ris confessionem humilem prætulit. tantum scilicet est in superbia dispen-
dium, in humilitate compendium. Damnum iustitia, Magnus ait Basilus, per-
tulit arrogans, mercedem amisit confidens, imminutus est infra humilem & pecca-
torem, qui se magnificavit super illum, & non expectavit iudicium à Deo, sed summ
ipsum protulit. Tu verò, contra neminem te vniquam esferas, & ne contra eos quidem
qui magni sunt peccatores. Liberat sæpenumerò humilitas eum, qui multa & magna pec-
cata commisit. Ne igitur te ipsum supra alterum iustificaueris, nequando tuo suffra-
gio iustificatus, Dei suffragio condemneris. Ita ille, & verè, & acutè: sed argu-
mentatur Climachus; Si superbia, ex angelis quosdam demones fecit; humilitas
prorsus ex demonibus angelos efficere potest. Inde que conficit, Quocirca qui cecide-
runt, bono animo sint. Adiungam etiam, Quocirca qui lapsos videt, ne iudices,
quis nouit annon mox in angelos redituri sint, tu verò superbia tua in demo-
nem abiturus? Sed hoc totum, prolixius quidem, & præclare admodum è
D. Bernardo audire satius fuerit, quippe verissimè & doctissimè rem hanc om-
nem explanat.

Sicut initium sapientiæ timor Domini, ait, sic initium omnis peccati superbia; &
quomodo perfectionem sibi sapientia vendicat amor Dei, ita desperatio sibi omnem ma-
litiæ consummationem. Et quemadmodum ex noticia tui venit in te timor Dei, at-
que ex Dei noticia, Dei iidem amor: sic è contrario de ignorantia tui superbia, ac
de Dei ignorantia venit desperatio. Sic autem superbiæ parit tibi ignorantia tui,
cum meliorem quam sis, decepta & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hoc quip-
pe est superbia, hoc initium omnis peccati, cum maior es in tuis oculis, quam apud
Deum, quam in veritate. Et ideo qui primus peccauit hoc grande peccatum, (diabolum
loquor) de ipso dictum est, quia in veritate non stetit, sed mendax est ab initio: quoniam
quod in sua fuit cogitatione, non fuit in veritate. Sed quid si quis in eo discorda-
ret à veritate, ut minoram se inferioremque putaret, quam veritas haberet? Ex-
sur

Joan. 8.

hob. 37 in
Cant.

Orat. de
humil.

Luc. 18.

gr. 25.

cūfaret eum sua proculdubio ignorantia, & minimè reputaretur superbus, nec tam in-
 ueniretur iniquitas eius ad odium, quàm humilitas fortassis ad gratiam. Si enim in
 quonam statu vnūquemque nostrū habeat Deus, liquidò cognoscemus; nec su-
 prā sanè, nec infrā secedere deberemus, veritati in omnibus acquiescentes. Nunc au-
 tem quia consilium hoc posuit tenēbras latibulum suum, & sermō absconditus est à
 nobis, ita vt nemo sciat si dignus sit amore vel odio, iustius tutiusque profectò iuxta
 Veritatis ipsius consilium, nouissimum nobis locum eligimus, de quo postmodum cum
 honore superius educamur, quàm presūmimus altiore, vnde cedere mox oporteat
 cum rubore. Non est ergo periculum quantumcumque te humiliter, quantumcumque re-
 putes minorem quàm sis, hoc est quàm te veritas habeat. Est autem grande malum
 horrendūque periculum, si vel modicè plus vero te extollas, si vel vni videlicet in tua
 te cogitatione praeferas, quem forte parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem,
 Quemadmodam enim si per ostium transeas, cuius superluminare (vt ad intelligen-
 tiam loquar) nimirum bassum sit, non nocet quantumcumque te inclinaueris: nocet
 autem si vel transuersi digiti spatium plusquàm ostij patitur mensura erexeris, ita vt
 impingas, & capite quassato collidaris. sic in anima, non est planè timenda quan-
 taliber humiliatio; horrenda autem, uimūque pauenda, vel minima temere presūm-
 ta erectio. Quamobrem noli te homo, comparare maioribus, noli minoribus, noli a-
 liquibus, noli vni. Quid scis enim, o homo, si vnus ille, quem forte omnium vilissi-
 mum atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam, ac singulariter scedis-
 simam horres, & propterea illum putas spernendum, non modò pra te, qui forte iam
 sobriè, & iustè, & piè viuere te confidis, sed etiam pra ceteris omnibus sceleratis, tam-
 quam omnium sceleratissimum; quid scis, inquam, si melior, & te, & illis, mutatio-
 ne dextera Excelsi, in se quidem futurus sit, in Deo verd iam sit? Et propterea, non
 mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere locum nos
 voluit: sed, Recumbe, inquit, in nouissimo loco, vt solus videlicet omnium nouissi-
 mus sedeas, teque nemini non dico praeponas, sed nec comparare praesumas. En quan-
 tum malum venit de ignorantia nostri; vti que peccatum diaboli, & initium omnis
 peccati superbia. Et ista quidem S. Bernardus, quæ diligenter obseruata suffi-
 cient, vt autem diligentius obseruentur, restat vt nonnulla quæramus.

Luc. 14.

CAPVT XIV.

Posse hominem, se minoris quàm res alias estimare.

A Vdiuisti quàm piè de hac sancta humilitate, Spiritu Dei docente S. Bernardus philosophetur, atque obiter ea perstringat quæ vel vbertiorem explicationem, vel subtiliorem disquisitionem exigant: quare omiſſa moleſta conſeſtatione verborum, rem ipſam ſic explanabo, vt ſperem his perlectis, nihil admodum fore quòd delideres. Vt igitur ſeriatim, à primis inſitijs ad ſummum ordine perducatur:

Id ſanè primò omnium fatiſ perſpicuum eſt: nihil honoris, gloriæ, aut cuiuſquam prærogatiuæ eum ſibi vendicare poſſe, vel velle, qui ex primo humilitatis exercitio, ſuum nihil eſſe, imò ſibi omnia deeſſe, nihil ſe poſſe, ſemperque deficere ſe nouerit: ſumma enim bonorum omnium inanitas, cum præcipiti ad quaſuis miſerias procliuitate coniuncta, vllumne ſibi ad rem vllam, niſi fortè contentionem, repulſas, opprobria, ius arrogare audeat? Adhæc cum eius quod nihil eſt, cum eo quod nihil eſt, nulla poſſit iniri comparatio, facile dabitur neque præferri poſſe, quod conferri non poteſt: atque hinc iſtud etiam certiffimò conſequetur, vt quicumque ſibi nihil ſuum, imò ſe nihil eſſe crediderit, non modò nulli hominum, ſed ne vlli quidem animantium, aut inanimatorum ſe conferre, ne dum præferre audeat. *o* virum felicem! qui tam frequenter humilitatis recordatione feriatur! non vermiculis, non infectis, non pulueri, non ipſi, quod calcar, luto antecellere ſe exiſtimat: audeo dicere, poſtponit etiam; & hic eſt, quem ſuprà recensui, Siſoianæ humilitatis modus, vt ſe creaturis omnibus qui verè humilis eſt poſtponat. Sed hoc primum ſtabiliamus.

Nouum enim, & à ratione videtur alienum, ſi hominem, quem, vt cunctis rebus præeſſet, fecit Deus, commutato ordine vel exæquemus, vel (ſi ſuperis placeat) poſtponamus: quis in benè morata republica Regis cum priuatis æquationem probet? nos verò quibuſdam permoti ratiunculis, hunc quem tanto ſui ſanguinis pretio redemit Deus, rebus ad eius commoda conditis, non æquabimur tantum, ſed etiam poſthabebimus! Mouent hæc nonnullos, vt vel minùs capiant, vel probent minùs, ſic hominis exiſtinationem deiſei: neque interim perpendunt, aliud eſſe ſi naturæ, aliud ſi morum, virtutum, geſtarumque rerum ſpectatur dignitas. Hinc enim ad eò omnis rerum æſtimatio mutatur, vt quo præclariùs condite, & celliùs erectæ fuerant, eo turpiùs in ſummam degeneraſſe vilitatem cenſeantur, naturaque ita comparatum eſt, vt ſit optimarum & præſtantiffimarum rerum peſſima maximeque exoſa corruptio: muſcarum, & infectorum cadauera non exhorremus, ac vt in moribus

bus hæreamus, quid istis est tetrius, quos conditio angelos, ac fecit improbitas
dæmones? & nonne de homine à Spiritu veritatis est literis iraditum, *Cum in ho-* *Psal. 48.*
nore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis?
Dum autem insipientia sua se fecit illis similem, quibus tanto prelatas fuerat,
annon meritò deteriorem dicemus? quippe bonis, quæ habueras, tua culpa ex-
cidere, quàm numquam habuisse, miserius est.

Præterea, cum vniuscuiusque rei præstantia sit ex diuinæ naturæ maiori vel
minori similitudine æstimanda (quædam enim eam nobilius quàm cetera præ-
ferunt, omnisque veri boni & excellentiæ ratio ex eodem est fonte deriuanda)
quantopere se omni honestamento exuisse, turpitudine & vilitate dedeco-
rasse ille censendus est, qui quantum in se fuerit, sibi impressam Dei imaginem
abradit, & monstruosam turpissimorum vitiorum similitudinem inducit, ad
improbissimi dæmonis sese exemplar effingens? quid restat, quàm vt omnium
sceleratissimus, omni genere ignominia notatus, perduellionis diuino iudicio
reus, & diris omnibus deuouendus habeatur?

At, inquietes, perseuerat, ob quam præferri debeat, natura Deo similior, nec
habent cetera cur homini peccanti præcellant, quando vbi omnis deest volun-
tas, ibi peccatum virtusque, ac proinde laus & vituperatio desit necesse est.
Verùm (vt quod primo allatum est, primò diluatur) angeli quoque natura
perseuerat in dæmone, nec tamen est qui non illum hominibus longè postpo-
nat: quippe in rebus ratione præditis, cum ea sint conditione factæ, vt volun-
tate se regant, voluntate stabiliant, voluntate perficiant, potiores haberi so-
lent voluntatis partes, magisque ex eo quod voluntate, quàm ex eo quod natu-
ra sunt, æstimantur. nec immerito, cum aliunde, & nescientibus, natura; ac sci-
entibus, & vltro, id quod est voluntatis obtigerit: imò etiam in liberrimæ volun-
tatis arbitrio positam fuerit, vel ad infima & turpia, summa fœditate deuolui,
vel ad diuinæ similitudinis admirandam atque beatissimam perfectionem eue-
hi. Eorum enim quæ intelligentia polleant, ab ijs quæ carent, est longè diuersa ra-
tio: hæc quippe, prima sui conditione, eam omnem, quam consequi vniquam
possunt, perfectionem, aut consequuntur, aut consequendi vim obtinent: ac in-
telligentia prædita, suam extra se positam perfectionem in Deo esse contemplan-
tur, ad quam voluntatis imperijs, conatu perseuerante, sit nitendum; vnde si quo
suo errore exciderint, non tantum naturæ suæ bonum omne deperdant, sed in
summas etiam, numquamque desituras calamitates incidant, eo miseriore sorte
secutura, quib; felicitatem potuerant consequi.

En igitur quomodo hominibus perditis, nihil, nisi ad infelicitatis cumulum
naturæ dignitas conferat. Ad alterum venio; & quidem quando fœdaturum vitijs
hominem infra belluas, relique cunctas amando, non propterea sit vt has (pres-
sius loquendo) laudabiliores asseram, satis fuerit si integriores, si congenitæ per-
fectionis, & inditorum à Deo bonorum retinentiores fuerint. quod sanè est;

minùs esse vitiosum, minùs odio, minùs execrationi expositum, minùs denique sibi & ceteris noxium: hoc autem ipsum, licet eis eadem, quæ peccatum & virtutem negavit, natura concesserit, ideoque nulla sua laude compararint, habent tamen & seruant, nec infelicissima, qua subinde degenerant homines, vitiorum peruersitate scindantur. quid ergo veriùs dici potest, quàm eas, si minùs, esse meliores; at, minùs esse malas, hominemque quia peiorem, idèò factum esse viliozem; imò quia peccato nihil deterius, peccando quoque factum esse deterrimum. atque hinc id denique efficio quod in stio sumseram, vt quando quisque humilior est, eo se peccatorem veriùs agnoscit, tanto etiam se rebus omnibus ex animo quisque postponat, quanto penitiùs vera humilitas mentem eius infederit.

Nam, quòd nos Deus, aut cunctis præposuerit, aut in infinito sanguinis pretio redemerit, indignis & immeritis est collatum, nec aliena liberalitas nobis in cumulum dignitatis accrescit: nisi fortè nos vel angelis ipsis præferre, vel nostro Redemptori Deo, quasi rem pretio, impudenter æquare ausimus. quanto consultius est, vt iisdem de causis demissiùs de nobis sentiamus? ad excelsiora facti atque prouecti, ad ima præcipites ruimus; diuinique pretij prodigi contemtores, ad spurcissima vitiorum volutabra, iterumque iterumque, etiam post immaculati agni purissimum sanguinem haultum, impiè reuoluimur. Et hinc fit in nobis quædam improbitatis accessio, quam nec in ipsis demonibus reperimus, nempe vt sapius, tamque pretioso balneo loti, in sordes pristinas relabamur, ac detestabili ingratitude peccatis peccata cumulemus: atque hoc pacto rantopere nostris sceleribus deprimamur, nulla vt sit res procreata, præ qua non immeritò nos abijcere possimus.

Equidem clara sunt quæ diximus, vixque crediderim, reluctaturum quemquam, qui modò animum dictis attentius aduerterit. Sed hinc in quiet minima confici; debere se quemquam cuius hominum æquare, nedum postponere; quando quidem & natura saltem pares, & voluntate, quam facta produunt, multos videt abiectiores. annon se multi, neque luxuria disfluere, neque ebrietate madere, neque latrocinijs grassari, neque alijs plurimis quibus alios vident scaterere, flagitijs addictos probè norunt? & verò ferine poterit, vt perditio ganeo-ni homo temperans, latroni iustus, incesto castus, se ipsum non fictè & dicis causa, sed verè ac iure postponat? si enim neque verè, neque iure, profecto non erit ea humilitatis virtus, at potiùs error, mendacium, aut iniuria nuncupanda. Neque verò obtrudat quisquam, castum illum, iustum ac temperantem hominem, non quid diuina gratia, & aliena ope sit, sed quid sponte sua esse potuisset, animo voluere: non enim ex eo quod esse potuerit, sed quod sit, res est vnaquæque æstima-nda; quod nisi seruaueris, quid cui sit præferendum, quis dicet? & quamuis diuinè fuerit opis, quòd hic sit melior, melior tamen est, nec quòd peior esse potuisset, idèò deterior est.

FINIS

Hæc

Hæc sunt, quibus perspicuè faciendum est satis; quod ita conabor, vt ab aliorum sententijs & apophthegmatis abstineam: scio enim variè hac de re locutos esse non paucos, quibus recensendis & conciliandis si immorarer, à fine mihi proposito longius abirem. Gradatim igitur accipe quid hîc agendum & sentiendum putem.

Et quidem quando hîc exigitur, vt se nemo cuiquam præferat, postponat potius; non hoc agitur an iustus iniusto, innocuus peccatori sit præferendus: cum enim sic vniuersè quaritur, nemo est qui in dubium vocet, an malo præstet bonum? id autem propriè agitur, an suis ipsius eam rationem habere quis debeat, qua se altero iustiore, & iure præferendum censeat: quod sanè in longè diuersum abit, alijsq; rationibus nititur. Nam primò & maximè videndum erit quid de se, tum deinceps quid de ceteris sentiendum sit.

Et verò satis cuique constat, (quod dixisse S. Franciscum ferunt) tanti & non pluris esse quemlibet, quanti sit in oculis Dei, hoc est æstimatione & iudicio diuino, ex quo omnis rectè æstimandi, & iudicandi regula sumenda est: qui omnino, & certissimè, quæuis intima & maximè latentia perspicuens, ab eo quæ quod rectum est, nec affectu, nec errore deflectens, nec supra, nec infra rerum modum, illis pretia ponit: *Principium enim verborum eius veritas, & via eius recta, & iudicia eius vera.* Quare id quoque nobis erit obseruandum, vt sic humilitatem excolamus, vt tamen a veritate non recedamus, & quæ dicturi sumus, certissima veritate firmentur. Verùm si vniuscuiusque ea est æstimatio iustissima, quæ diuinæ conformis est, id etiam consequetur, ea quoque ceteris aut postponi, aut præferri debere quæ vel postponuntur à Deo vel præferuntur: at cum hoc ipsum ita sit obscurum, vt nemo prudens de se ipso iudicare possit se à Deo præferri ceteris, nihil sanè est cur hîc quisquam vlli se hominum præferat, vt è D. Bernardo verè audiuius.

Quid ergo? inquires, nonne viri sancti, qui in terris adhuc degentes, magna & mira multa perpetrabant, se pluri à Deo fieri, maioribus donis ornari, re ipsa, & factorum contestatione sentiebant? sed & aliorum nonnulli, qui modò ingrati esse noluerint, facile agnoscunt, maiori quodammodo, quàm ceteros hominum, curæ se esse Deo, pluribus eius donis & gratijs affluere: ergone vel illi credidere, vel credunt hi se ceteris præferendos? Absit: quin potius hinc virgendi se ipsos, & deprimendi occasionem arripiunt. Sciunt Deum multa sæpè multis, qui in æternum perierunt, beneficia contulisse: sciunt lucere alieno lumine non paucos: frigidam crySTALLUM sciunt collecto Solis radio incendere: sciunt luce sua in tenebras & cineres carbonem ire: sciunt plurimum donorum periculosiores esse rationes: sciunt denique non esse sapientis, aliena cura, alienaque liberalitate gloriari: quæ cum antè memorata sint, nunc obiter notasse sit satis: quæ sequentur, non parum ad illud idem conferent.

Tantum

Tantum enim abest ut sibi quisquam de iudicio diuino præfingat, ut potius illud sit quo vno ad summum terrorem, suique summam contemtionem viri sancti mouentur: quid crebrius, quam ut eos legas exclamantes, Alia iudicia sunt Dei, alia hominum? Insonuit auribus eorum quod à supremo Iudice, quibusdam dictum acceperunt, sibi que ne dicatur expauescunt, *Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus; Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.* Quibus è verbis duo animaduerto quæ in rem nostram maxime faciunt: primò, quàm se quisque nesciat: secundò, quàm se quisque miserum sciat.

Luc. 16.

C A P V T XV.

Quàm se quisque nesciat.

Quanta in ignorantia nostri versemur, inde facillè probatur, quòd Deus solus nouit corda hominum; quod non eò tantum refero, ut (quod solum exigit ea sententia) simulationes hominum, sanctitatem, qua se carere norunt, mentientium, deprehendat: sed etiam ut certum sit nobis, multa esse quæ ipsi in nobis ignoramus, & sunt Deo notissima: est enim spiritus eius, ut sacra Litteræ tradunt, *uiuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Ideoque rectissime ab illo postulare vnusquisque potest: *Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.* Et quidam Iustorum postquam liberè dixerat, *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa: etenim seruus tuus custodit ea: subito de hac sua custodia addubitans exclamat, Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo: manuque humiliter postulare, Non intres in iudicium cum seruo tuo; quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vitæus. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Cuius rei verissimam rationem profert Sapiens cum ait, Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est. pleniusque illud asserens Iob inquit, Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Quæ quoniam ita esse, satis perspicuum est, ideò ait D. Gregorius, Iste in hac vita iustorum labor est, ut semetipsos inueniant: & inuenientes; stendo atque corrigendo ad meliora perducant. Et mox: Peccata operis tanto citius cognoscuntur, quanto exterius videntur: peccata verò cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo inuisibiliter perpetrantur. Quisquis igitur eternitatis desiderio anxius, apparere venturo iudici desiderat mundus; tanto se subtilius nunc examinat, quanto nimirum cogitat, ut tunc*

Heb. 4.

Iob 13.

Psal. 18.

Psal. 142.

Psal. 129.

Eccli 7.

Iob 7.

lib 1. Mor.

c. 21.

terrore

terrore illius liber assistat, & ostendi sibi exorat ubi displicet, ut hoc in se per penitentiam puniat, seq. hic diudicans, in iudicabilis fiat. Sed inter hec intueri necesse est, quanta peregrinationis nostra pœna nos percudit, qui in eam cecitatem venimus, ut nos ipsos ignoremus. Perpetramus mala: nec tamen hec celeriter deprehendimus vel perpetrata. Excluse quippe mens à luce veritatis, nihil in se nisi tenebras inuenit, & plerumque in peccati foueam pedem porrigit & nescit. Ita vir sanctus, non de hominibus suæ salutis incutiis, sed de iis quos iustos, quos æternitatis amantes dicimus: vnde videas quàm immeritò se quisquam alteri præferat, qui an damnationis æternæ sit futurus reus nesciat: sibi que (quod mox demonstrabimus) eo acrius timeat, quo longius in virtute processit.

Ideo huc apud Cassianum Theonas pronunciat: Quanto magis profecerit mens humana, & ad sinceriores contemplationis peruenerit puritatem, tanta se impuriorem quasi per speculum suæ puritatis inspiciet, quia necesse est ut, dum animus ad sublimiorem se extendit intuitum, & maiora quam agit, prospiciens concupiscit, illa in quibus est, ut inferiora semper ac viliora despiciat. Iterum que grauius & pressius altero capite addit: Parit sibi maiorem reprehensionis dolorem, irreprehensibilis vita, & multiplicat gemitus atque suspiria emendatio morum, & amulatio attentata virtutum. Nemo enim illo, in quo profecerit, gradu potest esse contentus, & quanto quis fuerit mente purgatior, tanto se sordidior videns, magis humilitatis, quàm elationis inuenit causas; quantoq; pernicius ad sublimiora contenderit, tanto amplius præuidet sibi superesse quod tendat. Et D. Gregorius, Humana mens, — tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat conspicit; sicq; sit, ut illuminata, plus mereat. Et alio loco, Sancti viri quo apud Deum altius virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci sunt, quidquid eos in se ipsis latebat, inueniunt. neque verò nouum est, ut quem locum densiores tenebræ premunt, immundus esse nesciatur; at si splendorem lucis immiseris, fastidiosus vndique sordibus turpiter scaterere cernatur. Sed & siue hac, siue potius alia de causa, de se tamen magnus ille profitetur Apostolus, peccatorum esse se maximum: Venit, inquit, Iesus Christus peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Hoc autem, ut optimè est apud D. Bernard. l. de Vita, solit. Non dicebat Paulus mentiendi præcipitatione, sed estimandi affectione. Qui enim perfecte examinando, se ipsum intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum existimat. Quæ ratio diligenter est notanda.

His igitur partim argumentis, partim testimoniis quando constat, signum esse profectus, multa in se qua sibi, que Deo displicent videri: num quid non vnumquemque sic animo affici necesse est, ut multa istiusmodi defectuum vides contremiscat; vel non videns, tanto grauius cecitatis suæ ignorantiam expauescat? scimus enim quod delinquenti non parcit Deus, non hæcetur, neque parceret, cum que ad iudicandum venerit, vbi que quo diuinitus est ad extremum reddet. Quis autem extremam illam æterni iudicii diem, quis sententiam æterni-

rate firmendam intrepidus expectet? ò formidinem, iustissimæ aduersus omnes humilitatis, procreatricem simul & altricem!

Quantumvis enim, quouis homine pessimo, me nunc temporis meliorem facias; neque tamen id mihi constar, & ut constet, at certè non constar, pariter id in æternum futurum: & verissimè, ad cuiusvis hominis occursum, mihi ipse dicere possum; En ille, & ille in cælis aliquando beatus triumphabit, dum ego infelix inferorum incendijs æternum implicabor! absit quidem, faciesque, bone Iesu, pro tua clementia, ut hoc postremum non accidat: quia tamen non tantum fieri potest, sed re ipsa in hoc omnes discrimine versamur, quid si fiat? quid tum me misero fiet? in quantam præcipitabor vilitatem! in quantam extollentur ceteri dignitatem! sed & hinc quanta mihi contemptio accedit, quòd ea conditione vivo, ut in eiusmodi malorum barathrum & ruere possim, & neruam, certò præstare ipse non possim? Cumque huiusmodi sim, quid melius, quam ut frequenter, vel cautionis, vel humilitatis augenda causa, memoriam istam renouem; crebroque vsurpem coriarii Alexandrini laudatissimam vocem, qua se ipse quotidie increpitans dicebat, En Alexandria tota calum rapit, ego peior omnibus, æterna damnatione multabor? quam eius cogitatione vsque aded probauit Deus, ut summum virtutum omnium athletam Antonium, tantæ humilitatis exemplo erudiendum, abs eremo ad eum emiserit: qui eum eò venisset, idque auditione didicisset, admirans exclamauit, Verè hæc est salutis via!

Neque verò mihi obijcias velim, ex eo quod nondum euēnit, re ipsa haud me minoris esse, cum præsertim & id ipsum alijs imminet. Quid enim? tantane in re, tamque ineluctabili, expectandum erit donec euenerit? scilicet; emorere, & mortuo medicina fiet! sed, si infelicem esse non posse, est summa felicitas infelicem esse posse, ad summam infelicitatē natura sua tendere, nec se à prolapsione tutari, aut prolapsum erigere posse, quis infelicitati summæ proximum esse non patet? ego verò, qui me ad istiusmodi miseras prouidum, imò ceteris prouidum sentio, annon meritò me, quasi tandem tot malis inuoluendum, ipsemet aspernabor? Er quamuis in ea ipsa ceteri æquè delabi possint: at illorum infirma non sentio, mea verò sentio, ideoque meorum pressu, meritò præ illis deprimor, minus mihi de me, quam de alio spondeo, mea mihi mala (ut curari & deseri valeant) ob oculos pono, alterius recta quæ videntur lætus inspicio, & sic illum longè mihi præfero, de illo confido meliora: de me verò non ita possum, cum enim & mihi cauere, & mihi timere, mihi incumbat, me verò passim nutantem, lapsantem, titubantem sentiam, quidni peiora formidem? & quamuis nunc forsitan melius mecum agi credam; at hoc ipsum (ut dicemus) incertum est, & quoties aliàs, à meliore & puriore vitæ tenore, subitum ad deteriora traductus? igiturne vitrea mea constantia nitatur? nec verebor, ne vel prauitas, vel impetitia mea summa, aut in portu naufragium faciat,

aut

aut à portu in summum mare se referat, ventis & procellis ludibrio denique futura?

Et quoniam quid tandem euenturum, & quorsum casura omnia ignoro, clarissimum profectò redditur, ignorare quoq; me alicuiusne, an nullius omnino pretij in æternum sim futurus: temerarium itaque fore, si me in periculo certo ex incerta salute magni æstimem. at, in quies, cur ex incerto, minoris potius, quàm pluris æstimas? Dixi, quia in hoc ipso; esse æstimationis incertæ, minoris est, vbi maximè maior est ad inferiora procliuias: quod tanti facio, vt hoc vnum satis esse putem, ad omne, quod nunc forsan in me vigeat, bonum obscurandū, suaque æstimatione priuandum. Cùm enim immortalis animi ea sit conditio, vt breuissimæ huius vitæ angusto tempore superato, ad ipsius æternitatis infinita sæcula porrigatur & excurrat: cumque id omne quod huius nostri temporis decursione finitur, sit præ æternitate momenti instar, desinatque, nec minùs obliteretur, quàm si fuisset numquam; profectò id quidquid sumus, & agimus, non alio à nobis in pretio habendum est, quàm quo futura sunt in æternum. Quid hæremus? quidni prætereuntia, ac fumi instar euanescentia præterimus? in æternitatem oculos, in æternitatem curas cogitationesque conuertamus, hinc de nostra virtute, de existimatione nostra iudicium petamus: è momento, ex instabili, ex incerto, nihil nobis vani tumoris irrepit. Hæc autem cùm & certissima, & rationi maximè consentanea sint, annon consequens est, vt qui de mea æternitate nihil statuere, nihil asseuerantiùs pronunciare possum, nihil etiam habeam quo de mea existimatione statuere, cur alij cuiquam hominum præferre me valeam; nisi potius eò postponam, quòd & de eis meliora omnia cùm credere, tū spondere mihi in æternum possum, mihi verò vehementer ab æterna dånatione, & perennatura infelicitate formidare? certè quis vel pili, rem alioquin pretiosissimam, faciendam putat, si quàm mox momento difflanda, æternum que peritura est: atqui præ æternitate, tempus omne momentum, & momento minus est; omnis igitur mea bonitas, virtus atque præstantia, si huius vitæ breui puncto finienda, & numquam desituris miseris, & desperatione mutanda est, quid habet quo letari, quo se possit extollere? Quid est ergo cur me, non meis laudibus, ò vani laudatores, effertis? Auertamini statim erubescentes, qui dicitis mihi, Euge, Euge? Anima mea, qui te beatam prædicant, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Ecce stat ad iudicandum Dominus: cuius timorem si de oculis deponis, Contritio & infelicitas in visis tuis, & viam pacis non cognosces: si verò de illius iudicio non præfidis, te adhuc reum, & quamdiu viuus iniudicatum, profectò temerè non tentabis absoluerè. quàm impudentis esset audaciæ, summo iudici, tuo de te iudicio præiudicatum velle?

CAPVT XVI.

Quàm se quisque malum sciat?

Quandoquidem satis demonstratum est, vnumquemque de se ipso nescire quid verè sit: veniamus ad alterum, ita scilicet multa videre & sentire in se quemlibet, vt se potius mali quàm boni feracem sciat, quam in rem vniuerso, licet variis probationibus implexo, argumento vtat: & eo quidem perfacili, & ad sensum certo, dummodo in se vnusquisque attentè & sincerè inquirere velimus.

1. Reg. 16.
1. Paral. 28.

Homo quidem, vt sacra docente loquia, videt ea quae parent, Dominus autem intuetur cor: imò verò omnia corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Ex his autem curiosius inspectis, est vnde vehementer nos ipsos deprimamus, & ex ipsa summæ veritatis doctrina, summo operè formidemus, ne

AB 8.

Marth. 7.

certa & venenata, quamuis occulta, in nobis lateat radix peccati, & in nos quædat, quod in Simonem recens baptizatum, & Spiritum sanctum, licet non rectè, postulante, dixit S. Petrus, *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Vt enim nos docuit summa Dei Patris Sapiencia, is cui iudicium omne dedit Pater, qui vnde & quomodo sit iudicaturus nouit: à fructibus hominū cognoscetis homines. Numquid colligunt de spinis viuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit; mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona, malos fructus facere: neque arbor mala, bonos fructus facere. Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Bonus enim homo, de bono thesauro profert bona; & malus homo, de malo thesauro profert mala. Itaque videas exire de corde eius cogitationes malas, homicidia, adulteria,

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 15.

Prou. 4.

fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias, & ea quae coinquinant hominem: quae enim, vt antè dixerat, de corde exeunt, ea coinquinant hominem. Quapropter non sapienter tantum, sed omnino necessariò monuit Sapiens: *Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit.*

Lib. 19. c. 12.
vel 16.

Quam in sententiam piè & exquisitè omnino facere mihi videntur quae his verbis S. Gregor. comendauit, in hæc S. Iob verba commentans; *Iustitia induit me, & vestiui me sicut vestimento. Vestimento vtique, ait, cum vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo iustitia sicut vestimento vestitur, qui se vndique bono operi protegit, & nullam partem actionis suae peccato nudam relinquit. Nam qui in alijs actionibus iustus est, in alijs iniustus; quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit, nec iam bona sunt opera, quae subortis alijs prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur:*

Eccel. 9.
Iacob. 2.

Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Quam videlicet sententiam suam

suam ipse diligenter exposuit, cum subiunxit, Qui enim dixit, Non mechaberis, dixit & Non occides. Quod si non mechaberis, occidas autem, factus es transgressor legis. Cordis ergo oculis circumquaque porreitis, vndique nobis adhibenda custodia est. Vnde rectè quoque per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Dicitur enim, Custodia, pramisse Omni, vt videlicet vnusquisque hinc inde se diligenter inspiciat, & quamdiu in hac vita est, contra spiritales inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat; ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim ciuitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni munitur custodia: vnum verò in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui vndique exclusus videbatur. Phariseus namque Luca 18. ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mentis suae quanta munitione vallauerit audiamus: Ieiuno, inquit, bis in sabbatho, decimas do omnium que possideo. Qui pramissit, Gratias ago tibi, magna certe munimina adhibuit. Sed videamus vbi insidianti hosti immunitum foramen reliquit: Quia non sum sicut publicanus iste. Ecce, ciuitatem cordis sui, insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cetera, cum locus vnus, de quo hosti patet aditus, munitus non est. Gratias rectè egit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatem cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo seruaui. Vicia est per abstinentiam gula, destructa mentis ingluuies, superata est largitate tenacia, auaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus: Sed ò quot labores vno vitio percussi ceciderunt, quanta bona vnus culpa gladio sunt perempta! Vnde magnoperè oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire: ne si mentem eleuant, bona non sint, qua non auctori militant, sed elationi. Et nonnullis interie-

Ibid. c. 13.
vel 18.
Pron. 12.

Etis; Bene quoque per Salomonem dicitur, Cogitationes iustorum iudicia: quia ipse eorum intimus motus cordis, quasi quadam libra est iudicaria potestatis. Quae verba quoties accuratiùs mecum ipse perpendo, & omnem mihi de virtute fiduciam excutiunt, & vehementem, de vitijs latentibus, timorem incutiunt; ac nescio annon quilibet qui modò in eadem animum intenderit, idem mecum de se quoque sit sensurus. Quippe ex eis agnòsco, nec vllam à me virtutem integrè possideri, nec vitium vllum ex animo meo esse funditus euulsurum. quod si ita est, annon & quauis virtute careo, & sum cuius vitio obnoxius? quod quid aliud est, quam omni carere laude, omni vituperio esse dignissimū, bonis vacuum, malorum esse sentinam: non vnus tantum, aut alterius, sed omnium esse reum: eritne cur eiusmodi hominem, vel cuiquam præferas, vel alicui non postponas? & vnde mihi, tot in me scaturigines vitiorum videnti, elatè sentiendi cogitatio surrepet? Hæc autem ne quaquam fictè (quod vtiā esset!) sed verè à me sumi & dici, clarè commonstro.

Arbor bona, vt Domino nostro Iesu Christo docente didicimus, bonos edit fructus, & è bono thesauro bonus homo bona depromit. quod sic intelligo;

Cuius totum animum recti & æquiamor, Dei que sancta caritas penitus occupat, ille à se omnes iniquitatis fibras, omne malitiæ fermentum expulit, atque à dominatrice caritate quasi sub iugum missus, nusquam nisi eius imperio mouetur, omnis eius cogitatio & actio à Deo incipit, Dei gloriæ decurrit, Deo denique auxiliante finitur: cumque illum toto corde, tota mente, totis viribus diligit, eius, quam totam Deo dedit, dilectionis partem nullam, rebus alijs relinquit: cumque in eo perseuerare amet, molestumque sit quidquid in diuersa descedit, omnis conatus & desiderium eius, vno diuini amoris quasi cardine voluitur, ipseque sibi operum seuerus exactor instat, bono bonis cumulans, deque bono cordis thesauri, indefinenter noua bona proferens: & quoniam radix bona, bonus succus, & quidquid in animo est, bonum est; quidquid etiam ab eo proficitur, sua bonitate gaudet.

Præclarum profectò istud & omnibus votis experendum: at quis est hic, & laudabimus eum? tu de te affirmato si voles: mihi tantum non assumo: aliam adhuc in membris, & animo meo vigere peccati legem sentio, timeoque ne virtutem meam in puluerem deducat; nullam, fictam, mendacem esse comprobet. Quid enim? ausimne profiteri esse profectum, vel semel à me aliquid cum virtute coniunctum, cuius non sibi partem aliquam, aut commodorum, aut gloriæ aut cupiditatum quædam prauitas vendicaret? vnamne quidquam ago, vbi non mei, meorum, existimationis, famæ, oblationis, emolumentis, vel spe, vel timore permouear? vbi, vbi vquam, sola virtus, sola ratio, solus Deus in oculis fertur? at sanè non diligitur, quoties aliquid, vel ex æquo cum illo, vel etiam magis diligitur.

Bona verba, inquires: bona sementis est, at superuenit qui lolium interfeminet inimicus homo; messis tempus veniet, & aræa purgata lolium igni, frumentum horreo tradetur, expurgabitur actionum scoria, virtutis aurum permanebit. Vtinam id saltem liceat sperare! at, cum in tenui actionis vnus quasi cauliculo lolium deprehendo, eritne vnde certior fiam, id vniuersum aliud esse quam lolium? atque hinc, quid potius pertimescam, quam ne cum infelici lolio fasceatim colligatus, & caelestibus horreis pulsus, æterno igni tradar concremandus? non equidem diffitebor ingratus; bonam animo meo sementem, & sanctos virtutis impulsus inferebat Deus; at, hæc mea improbitas, hic maior est reatus; bonis haud benè vtor, & optimum gratiæ vinum nimio animi mei acore corrumpitur. Quid dicam, & quid respondebo, cum venerit ad iudicandum Deus? hætere, & me deslere magis, quam pergere liberet. ò æternorum ignium palea, quid superbimus? Audiamus quid hic quoque vir sanctus timeat dum sic Deum alloquitur: *Contremisco totus, tuam Domine Iesu, quantillo possum intueri, considerans maiestatem, præsertim cum recordor, in quantis ipse aliquando contemtor existiterim: sed & nunc, cum iam à facie maiestatis fugi ad*
genia

*D. Bernard.
epist. 42.*

genus pietatis, quid amplius facio? vereor ne qui aliquando contrarius existi maiestati, nunc ingratus pietati inueniar. Quid enim si cessant manus, & non cessat pectus? quid si os iam silet, necdum cor quiescit? si singuli illiciti motus animi, singula sunt in re Deus conuicia, vtputa iracundiæ motus in mansuetudinem, inuidia in caritatem, in frugalitatem luxuria, turpitudinis in castitatem, & innumera his similia, quæ de canoso lacu prurientis pectoris mei etiamnum incessanter ebulliunt, inundantes & impinguentes in serenitatem præfulgentis vultus tui, quid magnum feci solos cohibere artus, actus corrigere? si has atque huiusmodi, quas, foris licet vacans, intus actitare non cesso, iniquitates obseruaueris, ô Domine, quis sustinebit! Sed pergendum, & aliæ sunt huius argumenti partes euoluendæ.

Vbi etiam non parum hoc nomine vrgeor, quòd cum virtutum singularum plures sint partes, earumque singulæ suam in animo sedem habeant, nec partes eas in me comperio, & si quid virtuti assimile video, vereor ne rei veritate carens, inani specie & vmbra deludat, cumque animo meo vera desit virtus, vanum tamen eius aliquod fictumque simulacrum, per cogitationes & opera mea peruagetur. Hoc autem quàm non ex vano timeam, mihi quidem compertissimum est, vt verò etiam aliis demonstrarem videndum est.

Negar quodam loco Cicero, strenuos animososque milites, fortes illa sola de causa esse dicendos; quia licet ad ardua audenda, & ad vulnera in bello perferenda ingentes animos gerant, pars tantum fortitudinis illa est; res aduersas, probum, egestatem, ferent iniquissimè: quare, cum vera & integra virtus ad omnem circumquaque sui partem vigere debeat, vel nonnisi elanguida & inchoata, vel potius nonnisi quædam inductio animi in eam partem persuasi, habenda est ea omnis affectio, quæ in omne virtutis munus circumquaque diffundi nequit. Præterea constans est, firma, perseverans, sibi æquabilis, loco moueri & cedere nescia virtus, vbi cumque radices penitus egerit; sin autem nondum egerit, nondum est vera virtus, nondum vitium mentis arce depulsum est, sed vt summum, in quodam virtutis & vitij confinio habitat.

Quid pluribus opus est? in hæc pauca si intendo, verè me deprehendo omni virtute spoliatum? eritne vel vna cuius omnes partes exequat? quam constanter, firmè, æquabiliter, quouis renitente, vel illiciente conferuem? si potissimè virtutes ad Christianæ Religioeque perfectionis normam exegero? quàm multa, quàm magna, vel patientia, vel fortitudo, vel humilitas, vel paupertas, vel caritas, vel obedientia, & alia quæuis virtus Religiois complectitur? pati quæuis, à quibusuis, quando, & quamdiucumque, non indignari, lætari, amare persequentes, non retaliare, laudationem & beneficia rependere, & in his semper esse sibi similem, numquam exardescere, commoueri numquam, numquam à summa perfectione deflectere: re vera, meum non est, & quod consequens est, meum non est, me nuncupare patientem.

quid?

quid? humilitatis propè omnia deesse, nōne suprā monstrauit? Paupertatis, castitatis, obedientiæ, virtutum maximè necessariarum, partes enumerare non institutam, quantum illarum desit sentio, rerum vsus idem comprobat, & seipsum non agrè quis perentare potest: videat quoties meliora probat, deteriora sequitur: videat quàm in rebus arduis, sensui molestis, diuturnis, iudicio, desiderio cupiditatiq̃ aduersis, ad earum se virtutum perfectionem conformare, ab earumq̃ præscripto, nulla ṽquam occasione, vel latum ṽnguem recedere sit solitus: eumq̃ se à tantæ constantiæ firmitate longius abesse persenserit, fateatur esse iustissimum, de cuiusquam virtutis certa possessione dubitare: atque hinc non malè coniciat quanta sub eorum verborum cortice lateat, cum de Rege Dauide Deus loquitur, *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo.* Atqui Dauidem scimus grauissimè lapsum, ac (vt Propheta ad illum loquitur) *alienam tulisse vxorem, militē fidelem incircumcisorum gladio occidisse, contempsisse verbum Domini, & nomen eius blasphemari fecisse, sed hoc peccatum, & alia pariter seridè desceuit; & in alium virum immutatus, adeò nihil sui sibi seruauit, vt iam diceretur esse vir secundum cor Dei: quasi si, veluti in Deum nulla ṽndecumq̃ iniquitatis ṽmbra cadere potest, ita quantum homini fas erat, nullus profus vitiosus amor in corde Dauidis lateret, atque inde clamaret, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum: Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum. Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Inflammatum est cor meum. Deus, Deus meus ad te de luce vigilo, sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Mihi autem adhaerere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam. Tanta ista sancti Regis totum se Deo redhibentis integritas vsque adeò diuinæ maiestati grata fuit, vt hanc eius quasi palmarem laudem esse voluerit, & alios reges ad hanc normam exegerit. ṽnde toties repetitum legimus, Sicut seruus meus Dauid, Non sicut Dauid pater eius. Sed & probatur hoc ipsum ex illa singulari Iosia Regis laude qua dicitur, *Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi.* Ita semper totum cor, totam animam, totas vires exigit sibi Deus, suo calentes amore amat, frigidusq̃ minùs quàm tepidos odit, clamatq̃ facula ardens Elias, *Vsquequo claudicat is in duas partes: si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini eum.**

Vidēsne, ex istis quò iam deuenim? edè certè vt me omni virtute nudum clarissimè cernam. id enim omne quod in me videtur esse virtutis, nutandum, fluctuans, incertum, decurtatum & mutilum sentio, multa etiam perturbationum fuligine inspergitur, nec raro inolitorum vitiorum improba contagione fœdatur. Cùm igitur instabilitas, imperfectio, perturbatio, vitium

&

& mali amor, à cōstantia, perfectione, æquabilitate atq; virtute infociabili odio
 dissideant, nec in eadem sede morari simul possint, necesse est vt qui in me ista
 regnare nimum (heu!) sentio, omnes ab animo meo virtutes longiùs exulare
 confitear. *Qua enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut qua societas luci ad tene-* *1. Cor. 6.*
bras? qua conuentio Christi ad Belial? si in imis cordis mei latebris iniquitas deli-
tet, mihi iustitiam vendicare, lucem & tenebras sociali vinculo iugare pos-
sum? atqui duobus dominis seruire nemo potest, & cordis humani angustum
pallium duos non operit.

Diuisum tamen est cor meum, & quod peius est, ex imo eius fundo iniquitatis
 amaror erumpit. Quod vtrumque me non mediocriter perterret: quàm verò
 iustè, sic accipe: Bona multa & perfecta video, diuini ad maiorem sanctitatem
 impulsus non rarò affluunt, sentio nonnumquam ad ea persequenda subilire
 mihi cor, at non toto impetu, sed cessitando, respectando, intermorando, dum
 nescio quid intus repugnat, retardat, aliorum euocat, ac sæpenumerò prorsus
 auertit. Quæ molestia, cum sit perpetua: *sensus enim & cogitatio humani cordis,* *Gen. 8.*
in malum prona sunt ab adolescentia sua, video bonæ voluntati, sanctisq; desiderijs,
 insidians & renitens aliquod malū semper inuolui: cumq; nihil bonum sit, nisi
 quod sua vndiq; integritate constar, malum verò vel ex vno defectu fiat, annon
 sum m opere mihi pertimescendū est, ne potiùs mala, quàm bona sit, quæ tot ma-
 lis inspergitur, mea voluntas? Atque hac ratione permotū crediderim magnum *Lib. 5.*
 illum virū qui dixit: *Ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in sub-*
tili lance examinis misericorditer penset. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Melior est mi- *Mor. c. 2.*
sericordia tua super vitam: quia quilibet videatur innocēs, apud districtum tamen iudicē, *Lib. 8. c. 19.*
nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum, misericordia benignitas non relaxat. *vel 22.*
 facile quippe è vicino malum contrahitur, felleumque mel euadit si fortè felle
 miscetur. Quæ si ita sunt, curex aliena sperata, nondumque obtenta misericor-
 dia, potiùs quàm ex veritate, mea que indignitate me iudicem?

Præterea si virtus omnis cōstans est & firma, me infirmū, inconstantem, fragi-
 lem scio, tum natura, tum quia corde diuiso, has qualescumq; viticulas, ne qui-
 dè totas, ad meliora confero; inde frequentes tardationes, cessationes, lapsus, &
 à benè cœptis recessus; inde noua cōsilia, recti fastidij, ad vitia debellanda hor-
 ror atque desperatio. Quæ singula cum in me vigeant, eritne vnde mihi aliqua
 virtutè adesse meritò existimem? Neque verò tantum sic frequenter vacillo, vel
 impingo, sed id quoque mihi certū est, nullum esse tam abnorme peccatum, in
 quod leui dæmonis aut mei sensus impulsu ruiturus non sum, omniq; virtuti æ-
 ternū vale dicturus, nisi diuinæ suæ gratiæ munere me rueretur Deus: imò verò
 quamuis copiosa mihi adesset gratia, nisi tamen temptationis, illecebrarū & occa-
 sionū vim temperaret, nisi semper intra gratiæ viriumque modum contineret,
 heu quàm precipiti vitiorum profundo totus immergeret, nec virtutis, nec ho-
 nesti, nec mei, nec Dei cura vlla retineret! certo certius nouit Deus, vbinam, &

videnari precipitandus essem, & pro summa bonitate sua, ne ad eum periclitationis articulum deveniam provideat, ac ut spero providebit. Interim tamen, cum hæc ita se habere mihi sit compertum, quis novit, an mihi istius à peccatis abtinentiæ partem aliquam, an potius soli gratiæ totam adiudicaturus sit Deus?

Psal. 138.

imperfectum meum vident oculi eius, ac fortasse substantia mea in inferioribus terra.

Quid? inquires, ergone ex iis quæ futura forsitan essent, nec fuere tamen, iudicabit Deus? hoc si foret, non esset salva omnis caro: nec diuinæ bonitati esset consentaneum, si non de præteritis tantum, sed & futuris quæstionem exerceat.

Lib. 3. cont.

Pelag. c. 2.

reclamat ille quoque seueritatis assertor Hieronymus: Deus, ait, præsentia iudicat, non futura: nec condemnat ex præscientia, quem nouerit talem fore, qui sibi postea displiceat, sed tanta bonitatis est, & ineffabilis clementia, ut eligat eum quem interim bonum cernit, & scit malum futurum: & ita raptum quemdam legimus, ne malitia mutaret eius intellectum, aut ne scitio deciperet animam illius: id verò qua causa? quia placens Deo factus erat dilectus, valdeq; placuerat, cui cauebat Deus ne vinq; displicere posset, dum futura peccata præoccupans, properauit educere illum de medio iniquitatum. Nihil igitur est, inquis, cur ob lapsum qui contingere poterit, quamdiu nõ contigit, sit animus contrahendus: fragilem verò esse, labi posse, posse graui quadam aggressionem superari, naturæ est, non vitio tribuendum, & ad misericordis gratiam, magis quàm ad tribunal iudicantis deferendum.

Sapient. 4.

Benè sanè, ac, ut opinor, verè loqueris, quæ si non essent, quæ posset spes esse reliqua? ac non nihil hinc solatij affulget: quàm verò perparum, mente mea clariùs exposita, vltro fateberis. Nec enim ex iis quæ futura essent, sed ex præsentia mea imbecillitate occultaq; tereidine me iudicandum & damnandum pertimesco: & ex ruina, quam pro certo secururam, meq; bonis omnibus euerfuram, nisi Deus obstitit, video; quantum in me putredinis & cariei lateat, animaduerto. Ut enim fatiscantibus antiquis trabibus, & ædificio corruente, nemo ruinam subitã subito, sed olim ac furtim illapso vitio tribuit, verissimeq; licet non ad extremum, cariosæ tamen & putridæ trabes antea fuerant: ita quando mihi compertum est, arcere à me Deum tentationes eas, quarum pondere diffractus ruerem, cur ad repulsam in diuino iudicio ferendam, mea erit ruina præstolanda? annon cariem, occultumq; meum vitium perspicit? quis docebit, vtrùm virtus animi mei tentationis impulsu fracta, an potius iam antè fracta, nunc demum, quod erat verè, sed nesciebatur, occasione oblata in apertam prodar? cumq; hoc postremum & procliuius sit, & facilius creditu, etenim quotusquisque derepentè sit improbus? cur non quoties lapsus fuero, aliquid istius improbitatis in me antea delituisse credam? cur non, quod consequens est, plus minusue eam in partem adhuc delitere, in quam facilius mihi ruina imminet? cumq; semper (quod in me est) immineat, consequens est, ut meritò ac vehementer pertimescam, ne in me semper aliquid eiusce veneni deliteat?

CAPVT XVII.

Vitiorum turba plurima nos implicari.

Est quædam & alia ratiocinatio, quæ me non mediocriter angit, nec habeo unde excutiam, victas trado manus, hæreo, impalleo, obmutesco, nec aliud quam summæ diuinæque clementiæ suffugium reperio. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea! Domine, si sic uiuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me, & uiuificabis me: ecce in pace amaritudo mea amarissima. Libera me, & pone me iuxta te, nec enim aliter peccatum eruetur à me. Ideoque tuus ille fidelis & in cælum etiam raptus Apostolus clamabat, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius! tantique luctus causa erat, quod sentiret aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, eumque captiuantem in lege peccati. at ecce præsidium, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum: quem sciebat aliquando dixisse, Veritas liberabit vos. Filius manet in aeternum; si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Sed quò tendam accipe.

Si quis ea se corporis habitudine affectum sentiat, vt, quamuis lautos apteque conditos cibos moderatè ad victum adhibeat, vbi tamen concoqui cœperint, protinus frequentes amari saporis, & fœtidi odoris ructus assurgât; verè omnino aperteque colligit, purulentum & noxium aliquid stomacho insidere, vnde amarorem & fœtorem optimi cibi contrahant, quare ad sanitatè necesse esse, vt noxium istud virus expurgetur: quod si consequi non possit, nec perfecta sanitas perfici poterit. Non dissimiliter de mentis nostræ conditione differendum est. Quare, cum vndique in me beneficiorum diuinorum densus imber depluat, cum quidquid est procreatum, ad procreantem inuitet, cum in Religione quidquid auditur, legitur, videtur, agitur sit sanctum & salutare, ad aeterna & diuina propellat; ecce tamen, ex animi mei quasi vtero prodeunt, & certatim ebulliunt, superbia, luxuria, inuidia, & pessimarum cogitationum agmina; neque verò violentè & molestè, & quasi forinsecus intrusæ irrumpunt, sed leniter, amicè ac blandè, non sine voluptario sensu, quasi domesticæ & innatæ, veluti ad sedem propriam conuolant; nec tantum, sed etiam tam obfirmata frequenter potestate dominantur, vt, quamuis eas censoria ratio conetur expellere, instent tamen, neque loco cedant, donec mentem letifero suo afflatu clanculum infecerint, improboque dente vulnerarint. Cum igitur non aliunde, sed à me ipso tor prauos animi motus sentio enasci, foueri, roborari, magna vt mihi ad eos reprimendos sit frequenter vis inferenda: cumque non durè, non implacatè, quasi alieni, adueniendo perturbent, sed leniter & amicè, quasi domestici subintrent; vbi tamen, quæ rectora & perfectiora sunt, magna sæpè

contentione, vix & agrè aduocantur. Annon vides, ingens hinc mihi creati præiudicium, aut verissimum potius iudicium, iniquitatis ac peccati in me latere radicem, haultique aliquando veneni succum, in intimas demissum medullas, subsedisse, vigere, eoque potentiùs, quo occultius, vim virtutis elidere, fucata tantùm & simulata me bona ostentare, veris, grauibus & pluribus vitiis abundare? Quid enim? si quæ sanctæ probæq; cogitationes, si quæ per me rectè facta sunt: à Deo ista sunt, in Deumque referuntur, quem non est nouum, etiã per improbos probè agere: at arrogantes, iniusti, impatientes, inhonesti, impuri, auari, superbi, blasphemii cogitatus, mei, mei planè sunt; egregiam hanc mihi prolem, sine inuidia, sine mendacio vendico, & licet in partem aliquando veniat dæmon, neque tamen id perpetuum, & fermè occasione ex me hausta, aliquid audet. Ad initium ergo reuertamur: numquid non à fructibus homo cognoscitur: an non malus homo de malo thesauro profert mala? malos fructus edit arbor mala? & coinquinant hominem quæ de corde exeunt: nõne ex corde meo prauissimi cogitatus agminatim pullulant? quid me igitur aliud censere possim, quàm inquinatam, prauam, distortam, tot fructuum pessimorum arborem? hominem cuius ossa impleantur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient? cuius occultiozem cordis recessum pertinaces malorum reliquiæ, vigentes & vrgentes obsident? atque inde iustissimas timendi causas habeo. ne ista ipsa in me vitia dominantur, eoq; penitiùs infixæ sint, quo tanto tempore, tot sanctis propositis, vitaq; in Religione traducta, ex occupatis animi sedibus necdum potuere auelli. Quid dicam, aut quò me vertam? facit hoc ipsum vt pessimis, & qui vulgò putantur sceleratissimis hominibus, me sceleratiorem, si non factis, at animo credam.

Cùm enim non aliud in ipsis animaduertam, quàm id quod perpetrant malum, graue licet, at infrequens & ratum, ac vt plurimum egestatis, cupiditatis, consortiorum vi extortum, in me verò prauorum desideriorum instinctus creberrimè, & spontè, ac propemodum affectatè vigere sentiam: æquum est vt existinem, aliquos quidem qui vulgò nequiores habentur, tentationum, atque ad praua facinora inuitamentorum quasi torrente violenter abreptos, peccatisque tantùm extimè illudentibus, in profundam eam voraginem esse delapsos; cum tamen in intimas animi mei medullas penitissimè se malignū iniquitatis virus penetrarit, & in me, quàm in illis, longè altiores radices egerit. Hinc est quòd tot annis, eam quæ iam induruit, prauitatem cordis corrigere non valeo, cum tamè illi (quod pluribus accidisse aut vidimus aut legimus) vbi ad se rediuerint, tantos in virtute progressus habere, ita funditus mala omnia eruere soleant, vt nihil eiusdem hominis in eis perseuerate videatur. Nempe non dissimiles erant solo, quod stercore & sordibus inspersum horret & fetet, at leui brachio eueritur, & ad natium nitorem redit: ego verò sepulcrum sum dealbatum, ossibus & tabo cadauerum intus emarcidum, qui longo situ & simulatione putorem

Iob 20.

rcm

rem in interiora demittente, ne ve vaporatione mitescat arcente, rabificos peccatorum humores neque tot gratiarum diuinarum flauis eluo, neque temporis diuturnitate, vel perpetuatione laboris exhaurio: viget malum, ac subinde ita recrudescit, vt me subito tempestas aquarum obruat, affligar & humilior nimis; cor meum conturbatur, & derelinquit me virtus mea, lumbi mei implentur illusionibus, non est sanitas in carne mea, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum, putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, miser factus sum & curuatus vsque in finem: laboraui in gemitu meo, sed miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: conuertere, & eripe animam meam, ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris à me. Intende in adiutorium meum Domine Deus salutis meæ.

Sed rei iam vt opinor, satis probatæ, finis est imponendus, & quæ diximus abundè sufficiunt: breui summa dicta recolligam, vt isto quasi redintegrato impetu, superbiam nostram colossus proruat. Is enim, quantum sentio, neq; se cuiquam præferet, atque etiam in postremis locandum credit, cui probè notum fuerit, nihil se, peccato dumtaxat excepto, posse suum dicere; nec virtutem, nec rem vllam laude dignam suam esse; si quid tibi boni inesse videatur, id superbia deperdi, id admittis peccatis in fici, in multis deficere, valdeq; formidandum, ne iudicante Deo virtus nostra reprobetur, æternisq; miseris addicatur. Tormentis inuis mentem depascens, quanto dispendio in aliena mala, nostris præteritis, quærimus? at qui aliena sola bona videre, nostra sola mala vestigare oportet, quæ tanto plura deprehendemus, quo maiores progressus in virtute faciemus. Aliena non sentimus, & ferè nemo est qui non eximium aliquod bonum, peritiam, facultatem sit sortitus, quæ nos caremus: at si nos attentius introspexerimus, quàm multa, verius dixerò, quàm omnia nobis defunt: fragiles, labiles, cadui, quouis impulsu ruere procliuēs, viribus exesi, qui casuros propellant, præstolamur: & quoties mole nostra premitur, nostro incitatu perimus: quam amara, virulenta, pertinaces, omnium propemodum vitiōrum radices, cordis nostri vitalia in sede sunt, virtutem pullulantem opprimunt, sancti Spiritus afflatus suffocant, ad eò que ab exterminio absunt, vt vltro aduolent, sese non vocata obiciant, ei quod rectum est præui semina inspergant, atque vsque ad eò per omnia peruabentur, nihil vt integri, nihil intaminati in homine relinquunt: Et quis omnia dinumerare poterit, quæ vel mala inuehunt, vel bona proturbant? qui eiusmodi in se nulla sentit, ille securus degat, se magnis adnumeret, parui faciat ceteros, ita si lubet, si nouit, de bonis extolli securum esse. Ego verò qui iniquitatis pondere oppressus gemo, non habeo quò assurgam, intus marcesco, foris valentes æmulor, & me qui corintheus iudicabit. Deus. ista perpendenti quid animi possit esse super?

CAPVT XVIII.

Quomodo erga domesticos humilitas obseruanda.

DE domesticis non idcirco quæro, quasi ceteros præteritos velim: imò verò quàm maximè in omnes est obseruanda; cauendumque ne (qui non aliud quàm humilitatis palæstra esse debet) Religiosus status nostro vitio fiat superbiæ incentiuū, si vel illis ipsis, qui in vanitate sui sensus vitam terunt, vel (à quo longissimè abesse oportet) alterius instituti Religiosis nos vel nostra præterimus. Domesticorum igitur memini, quia conuictus eorum est perpetuus, quia, vt vulgò ferunt, familiaritas contemptum parit, quia si hoc vnū benè obseruetur, vitæ Religiosæ, quæ forsan occurrerent, molestiæ mirè lenientur, faciliſque atque iucundissima perseuerantia reddetur.

Hinc B.P.N. Ignatius nequaquam id in postremis habuit, imò quanti faceret, appositissimis & grauiſſimis verbis atque ſententijs teſtatum reliquit. Cum enim ageret de ſuis, vt loquitur, *in ſua vocatione conſeruandis, iuuandisq; vt proficiant in via Dei, & virtutibus*: paulò poſt, hæc omni commendatione memoriæque digniſſima perſcribit, *In omnibus procurent atque optent potiores partes alij deſerere, omnes in animo ſuo, tanquam ſibi Superiores ducendo, & exterius honorem ac reuerentiam, quam exigit cuiusque ſtatus, cum ſimplicitate & moderatione Religioſa exhibendo: atque ita fiat, vt ſe mutuo conſiderantes, in deuotione creſcant, Deumq; Dominum noſtrum laudent, quem quiſque in alio, vt in illius imagine, agnoſcere ſtudeat. Quæ ſi obſeruentur, & ſatis eſt, & optimè eſt: idcoque illoꝝ vim partiè explenbimus, aut potiùs (perſpicua enim ſunt) idco latius diducemus, quòd iucundum ſic eis immorari.*

Equidè huius præceptionis, quam tamè tunc exſtare neſciebamus, obſeruatio animaduërſa me meoſq; ſocios olim ante Societatem imitã, admiratione haud parum perculit. Crebri ad Duaceniſis Collegij atq; vocabantur, ſacerdotes, Profeſſores, ſtudioſi quoque literarum, ijdemq; iam Religioſi Societatis, curtabat alacer & frequens ianitor, pluriſimè acceſſus, reſeſſuſq; perpetuabatur, & quamuis nihil curioſius obſeruaremus, ipſa tamen illa, Religioſa inter eos veneratio adoleſcentes oculos ſalubriter vulnerabat. Nec ſemel reſſi alter alteri diximus: Vidiftine, quàm amicè inter ſe conſalutant, quanta comitate & reuerentiã, nec ſecùs quàm poſt longas abſentiã moras excipiunt, quàm blandè compellant, quàm paratè pacatè, mollitèq; reſpondent! ſenioribus in iuniores, ſacerdotibus in non ſacerdotes, & in ſuos Coadiutores, quàm nihil imperioſum, nihil ſibi prærogans eſt aut acerbum! Mirabamur, mouebamur, nec immemor quin & illorū qui tum erant, grata etiamnū apud me, idco vigeat recordatio: ac

propterea refero, vt, quantum in ea re ad permoendos animos momentum in-
sit, clarius conset, posterique etiam atque etiam videant, ne huiusce patrimonij
opimam hereditatem sua vnquam locordia dilapidari sinant.

Vigear igitur aduersus vnumquęque, eximia quedam, non sine ingenuo pu-
dore reuerentia, affabilitate, comitate, ac sereni vultus amabilitatem prefe-
rens, ita vt ad cuiusuis occursum iucunditate subiliat pectus, caritate incitetur,
veneratione temperetur. Nihil mihi hic vanorum & leuiculorum hominum
familiaritati cognatum sit, seria non morosa tamen, grauitatis & sanctimonie
plena, sed omni acerbitate carentia adhibeantur, candor sine fuce, sine solutio-
ne remissio, sine leuitate iucunditas, sine suspitione prudentia, moderata con-
siliolorum sine fictione rectio, purus, castus & castus haustus, acin celum sti-
mulans amor. Que ducuntur humanitas, humanitasque coalescunt amicitia,
quadam ferme nituntur similitudine, conuenientia & paritate nature affectuq;
modum nesciente, paulatim sibi vsque adeo implicantur, vt decorum, re-
ctumque & iustum, pre amore suo, non admodum pensi habeant; aut saltem,
si moderatores fuerint, tacite, nimiumque patienter multa dissimulent, que a
prescripto rigida rationis exorbitant. Amantium, ait quidam, rixae, amoris re-
dintegratio est: quippe inter eiusce generis amantes, leuitate, procacitate, dica-
citate, petulantia, amarulentis iocis, in rixas, in contentiones itur: moderatus &
æquabilis amor deest, sed est incertus, perturbatorum fluctuationi obnoxius,
solicitus, inuidus, suspicax, modò exardescens, & amici omnia, vel mala excu-
sans, vel bona supra verum efferens; modò verò languescens, frendens, indi-
gnans, minitans, & quò se vertat ignorans, ac nisi breui placeat, in implacabiles
inimicitias desinens, ignem & flammam, mox & cineres daturus.

At Religiosus amor, virtute, ratione, Deoque connixus, coalitus atque per-
seuerans, nusquam à vero, decoro, honesto rectoque desectit, sibi semper simi-
lis, eodem tenore decurrit; dicteria, sermo blandus & fractus, ioci leues, soluti
risus, molles oculorum coniectus, contactus atque complexus corporum, pro-
cul hinc exulant: nihil datur auribus, nihil adulationi conceditur, per rara eita-
mici in faciem laudatio, at frequentissima, ac propè perpetua ad meliora cohori-
tatio: perperam facta non dissimulat, amicè sed grauitè, modestè sed fortiter,
leniter simul & acriter monet, reprehendit, vrget, neque cessat donec in ratio-
nis gyrum reduxerit: ab æmulatione & inuidia tantum abest, vt nihil magis optet,
quam vt is quem diligit diligatur à cunctis; ideoq; non in angulis, non secre-
to, non in tenebris, non in latibulis ac seorsim, sed luce, palam, in omnium con-
spectu, sine trepidatione, sine cuiusquam tremula vitatione, versatur: amici
presentiã gaudet, ita tamè vt suo tempore, vt neque diutius aut crebrius quam
par sit, & Religionis mores exigant, neque otiosa in longum colloquia pro-
trahantur, neque velit sibi, vel ad momentum, adesse amicum vltra quam ratio
postulet; ideoq; non est anxia, non sollicita, non querula, & obuersantibus de-
sideriis

sideriis molesta absentia, imò nec imperatus discessus diuturnus tristitiam
 ciet; sed vnius diuinæ maiestatis obsequiis omnem amicitie dulcedinem
 egregiè compensari putant, nec eos aut spatia temporum, aut locorum inter-
 ualla seiungunt, quos vnus cum Deo spiritus, æternæ caritatis non dissociabili
 vinculo pariter vnus fecit. Quod ipsum in sua cum D. Basilio familiaritate Na-
 zianzenus Theologus animaduertens dixit; *Corporum amores, quia rerum fluxu-
 rum sunt, fluunt quoque ipsi, non secus ac veris flores. (nam nec flamma consumta ma-
 teria remanet, sed vna cum ea extinguitur: nec cupiditas marcescente fomite subsistit.) At
 pudici, & Deo grati amores, quandoquidem rei stabilis & firma sunt, propterea diutur-
 niores etiam sunt. quantoq; maior pulchritudinis species ipsis obijcitur, tanto etiam arctius
 & secum, & inter se rerum earumdem amatores deuincunt. Hæc quippe superni amoris
 lex est. Ita ille, & optimè.*

Orat. 20.

Cum enim illius modus, fons & origo sit Deus, nec aliter in animis nostris
 Religiosus fratrum amor, quam diuinæ gratia obstetricante pariatur: Dei verò
 gratia & paterna beneficentia, non in vnum, aut alterum, sed in omnes variè dis-
 fundatur, ac nonnumquam ibi copiosior lateat, vbi minùs in speciem sese of-
 fert: non debet angusto paucorum numero Religiosus amor arctari, latius in
 plures vagetur, cunctoq; quos eiusdem Religionis fouet sinus, præcipuè
 completatur necesse est. Cumque non dissensionis sit Deus, sed pacis, nihil verò sic
 pacem exterminet, dissensiones gignat animorum, vt inæqualitas, vt singulari-
 tas: sibi enim quisque negari dolet, quod in alium videt largiter effundi; ideo
 etiam amorem hunc in omnes æqualiter expandi oportet, vitiumque fuerit, si
 vel in pauciores tantum, vel intensius in nonneminem conferatur. Qua de re
 grauitè S. Basilius. *In hoc communi contubernio, inquit, partiaris amicitias ac socie-
 tates communis lex non permittit. Omnino enim necesse est, partiaris fauores in multu
 ledere communem concordiam. — Si verò quis maiori caritatis affectu mouetur erga mo-
 nachum, fratrem, aut cognatum, quam ad alium quendam, propter quemcumque tandem
 preteritum, u velut iniuriam faciens communitati castigetur: nam redundantia affectio-
 nis in vnum, multam accusationem affert defectus in ceteris. Iterum que alio loco; Qui
 vnum præ alio diligit, accusat semetipsum, quod erga alios non habeat perfectam carita-
 tem. Docet enim ibidem, communem & æqualem esse oportere, qualis natura-
 liter inest homini in sua membra: his enim omnibus æqualiter vult sanitatem,
 quamuis, vt vnum alteri præstat, ita non æquè in oculum, pedisq; digitum af-
 ficimur: nec dissimiliter in hominibus, pro honestatis ratione, suam, in his qui
 vtiliores sunt, prærogatiuam habet dignitas. Sed hæc obiter pertrinxisse sita-
 tis, suus illis debetur differendi locus: ad nostram redeamus.*

Homil. 4.
ascet.Homil. 5.
ascet.

CAPUT XIX.

Cuiusmodi Veneratione familiaritas Religiosa conditur?

Religiosis ergo singulis in alios is amor, ea familiaritas utenda est, quæ humilitate, quæ veneratione conditur, fierique nescio quo modo, ut, quem admodum palato maxime attrident, quæ non nihil illud feriant, ita iucundior reddatur ille conuictus, quem virtutis observantia, præstabili decore honestabit. Id etiam eximie utilitatis consequetur, ut vtrò aliarum amicitiarum incommoda omnia caneantur, nihil dicatur aut fiat, quod à præscriptis Regulis, aut à Religiosa perfectione sit alienum. quid enim? singulos in animo suo, quasi Superiores ducit, exterius honorem & reuerentiam exhibet, ut inquit Beatus Ignatius: qui nihil fictum & affectatum, sed quod verè ex animo proficiscatur amat, nec animo contineri, sed foras prodire, alijque tum ad exemplum, tum ad caritatis conseruationem, id ipsum iubet prodere.

Hæc verò reuerentia, partim ab eo definita est, dum vult ut in omnibus potiores alijs partes deferri procurent, & exoptent; partim vniuersiusque iudicio, pro rerum & personarum occurrentium varietate, ac locorum & gentium diuersis moribus, est relicta, dum honorem palam deferri exigit. Ne quid tamen hic peccaretur, modum adhibuit, Religiosam simplicitatem ac moderationem, iuxta cuiusque statum: & nostri enim, & aliorum, est ratio habenda, ut decorum, absque quo nihil beneficit, obseruetur. Ut nostri ratio habeatur, simplicitas & moderatio est necessaria; estque hæc, ad cuiusque Religiosi instituti modum, ritè metienda.

Nostra quidem Societas, ut in hominum medio est posita, Dei que causa omnia sit omnibus, non vult suos; quosdam esse misanthropos, & ab humanis moribus alienos, lucifugas, barbaros, hispidos, austeros, & horrentes; ciuiles mores, comitatem, affabilitatem, vultus & verborum amabilem leporem, idque omne quod ad aliorum animos honestè deuincendos facit, perlucubenter amplectitur. Religiosè tamen, non aulicè, non iuueniliter, non blandientium, assentantium, vanamque loquacitatem iactantium in morem, est interdum in sermone, ac (ut vocant) aulicis & ciuilitatibus nimium quiddam & affectatum, molle, fractum, exquisitum, quod & simplicitati aduersetur, & moderationis limites irascendat: Religiosam verò comitatem decet, non ambrosios verborum circuitio- nibus inuolui, non obnoxia laterum, corporis, capitisque fluctuatione circumagi, non lenocinia captare sermonis, non pronuntiandi aut loquendi ambitu nouitates; ac sincero mentis candore, quem assimilis & rotundus sermo prod- dat, propensionem affectus, & animum beneuolum ita restari, satis ut appareat,

plus in recessu latere, quàm foris ostensum fuerit, cureturque, (quod B. Patrem conatum scribunt) ut non æquentur tantùm, sed etiam factis promissâ superentur.

Præterea moderationem in honore reuerentiâque deferenda, non verò admodum in animi existimatione seruari vult: dum enim omnes magni, plurisque quàm te ipsum, & instar Superiorum æstimes, haud magnopere refert quanti, & an pluri facias aliquos; neque iure, in tam obscuris humani cordis latebris, postularerur à quoquam, ut ad veritatis libellam æstimationis pondus æquaret. At refert plurimum, ut neque crebrius, neque contentius, neque diffusius, in vnius cuiuspiam laudes excurras, nemini etiam honorem deferas, quem hominis conditio indecorè admittit, at vnicuique quod rationi, quod vsui & moribus consentaneum est reddas. *Sap. 4.* Pronuntiar Sapiens; *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis, & etas senectutis vita immaculata.* Quod quamuis ita sit, alius tamen quidam honoris modus, alia compellatio est iunioris virtute senili præditi, & viri ætate senis, itemque non sacerdotis atque sacerdotis, Superioris & non Superioris, aliorumque plurium: soletque hæc diuersitas, benè moratis mentibus sponte sua occurrere, cumque iudicio rerum, locorum ac hominum constet, præceptionum formulis comprehendere nequit, seruetur quod vsu receptum, quod ab ijs qui experientia & prudenti comitate valent, fieri videmus. Quod verò decet, id promptè, alacriter, integreque præstandum est: vel enim affectationem vel rusticitatem redolere, suoque magis quàm aliorum honori subseruire videtur morosa & cunctabunda illorum grauitas; qui tardè, ægrè, vixque modicè, lassam (exempli gratia) manum; ac veluti pondere depressam affixo capiti pileo admouent, eique vel extremis digitis minitantur, vel tantillum à delicato capite submouentes, trepidè loco pristino restitunt. fastidientium, non honorantium ista sunt.

At præceteris cauendum, ne vniquam qui exhiberi poruisset honor, ijs defuisse videatur, quos conditio vel casus contemtionis magis obnoxios reddit: hos enim ad sinistram sui contemtus interpretationem, naturæ sensus facile impellit. Huiusmodi sunt, qui magistrata, imperio, potestate, vel munere ampliore abiuerunt, tum porissimè eum in eo minus erga te beneuoli fuisse, vel munus illud suum non ad eò præclare gessisse, nec ad illud nisi ægrè redituri, vulgi rumore creduntur. Sed præsertim, ac perpetuò, in hoc genere sunt, quos Coadiutores vocamus, qui proprio suo ritu, nec sunt, nec esse aliud vi suæ conditionis possunt, quàm aliorum administri: quam (opinionem hominum) sortem inuicem, Dei ac Domini nostri Iesu Christi amore, liberè cupideque complexi, ei tanto similiiores euaserunt, quòd, ut loquitur, *filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & esse in medio nostri sicut qui ministrat.* Quare cum Domini nostri similitudine nihil illustrius, nihil possit esse gloriosius, virumque Religiosum non

non externa specie, sed vera virtute, & honestatis dignitate, æstimationem hominum metiri deceat, erunt illi ob præstantissimas humilitatis caritatisque virtutes, conditioni ipsorum indiuiduas comites, susceptu & honore animus prosequendi.

Iam verò, vt id aptè constanterque fiat, primò quidem de se ipso demissè sentire oportet: nec enim alijs, sed sibi honorem arrogabit, qui eius cupiditate flagrat, & qui magnificè de se sentit, agrè adducetur, vt ex animo honorem (qui præstantiæ signum esse solet) alteri deferat. Præterea, adhibere sibi stimulos variè oportet, seipsum domo, supellectile, rebus omnibus, & potissimè aliorum conuictu indignum habendo. Hoc autem vt fiat, eiusmodi sunt rationes & modi comminiscendi, qui nos permoueant, qui etiam vsu crebro frequentari, memoriæ sedulò commendari, & mentis oculis quàm celerimè recurrere possint. Cuiusmodi fuerit, si domum, si supellectilem, si victum, vestitum, ceteraque omnia velut sacra, Deoque dicata veneramur, nihil eorum temerè contrectamus, instar templi, sacri anathematis, diuinique, & non temerandi dominij suspicimus. & te vera eiusmodi sunt Religiosorum omnia: sunt enim Deo & Domino nostro Iesu Christo donata; ille est cuius nuditate vestimur, esurie pascimur, siti potamur, paupertate diramur; ille est, qui accepti & expensu rationes exiget, qui nullum in re sua detrimentum irrefarcitum abire patietur; ille est qui te tradet exactori, exactor mittet in carcerem, nec inde licebit exire, *donec*, inquit, *etiam nouissimùm minusum reddas.* In huius tanti *Luc. 12.* Domini, tam perspicacis iudicis, medio patrimonio positus, non potes quin rerum istarum omnium, conspirantes quasi voces, ad Dominum suum reuocantes, frequenter exaudias, quo fiet vt tibi ipsi præsentior, modestiæque ac humilitatis obseruantior euadas.

Hinc etiam domesticos quicumque occurrerint, non secus excipies, quàm sacræ ædis, aut palatij regij, aut potius cælestis paradisi incolas, Patris sui, supremi omnium Regis, domo receptos, interimque hæc bonorum moderatione vientes, donec vberiore copia, in æterna beatitudine, gloria & honore circumfluant. Plurimum conferet, si, quoties obuiam factus quis fuerit, toties pium aliquod desiderium mente iaculeris; veluti, Ah vrinam tuæ aliquando, mi frater, gloriæ particeps euadam! vel, O mi frater, cum benè tibi in cælis fuerit, memento mei, à Deo precibus impetra, vt educat me de carcere mortis huius, & in Sanctorum patriam euocet! vel, Erit aliquando cum animula hæc misella, iudicanda Deo offerretur, & vos fratres mei assidebitis iudici, vnà iudicantes tribus Israel, adeste trepidanti, fauoremque vestrum ex hoc nunc postulanti adeste, vel, O quantis, quibus careo, virtutibus frater hic abundat! Benedictus Deus, qui me, nullo meo merito, timentium eum participem effecit. Da mihi, Deus meus, vt hoc sancto, & tua caritate inolito consortio, non reperiar indignus.

*De tertio humilitatis exercitio, quod est, sui continua
in omnibus accusatio.*

C A P V T XX.

Sanctorum id esse proprium.

EX eo quod antè dictum, & in confesso est, nullam esse posse sine humilitate sanctitatem; humilitatis verò id proprium, vt neque bona sua videat, & plurima sibi etiamnum deesse, acutissimè verissimeque perspiciat: cum etiam virorum sanctorum id sit vnicum & ardentius desiderium, imperfectum omne deponere, perfectaque virtute decorari; quamdiu se nondum eò pertigisse vident, (& verò semper vident) tamdiu se tarditatis, negligentia, ingrati animi reos peragere non cessant. Estque istud exemplis aded certum, nullus vt fuerit qui non summopere & virtutis cuiuscumque iactantiam cauerit, & se semper in postremis, cum habuerit, cum haberi voluerit: *Iustus enim, vt loquitur Sapiens, prior est accusator sui: quasi iustitia sit proprium accusare semetipsum, illeque sit & iniustus, & gloria indebitè usurpator, qui peccator cum sit, iustitiam sibi vltro arrogat.* Itaque sanctissimus ille vir, qui pronuntiare de se audebat, *Ipse scit* Iob 23. *viam meam, & probauit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus; viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi,* c. 27. *& in sinu meo abscondi verba oris eius: neque reprehendit me cor meum in omni vita mea: huius tamè virtutis quam non sit oblitus, dilucidè confirmat, cum ait, Si abscon-* c. 31. *di quasi homo peccatum meum, & celauit in sinu meo iniquitatem meam.* Ecce, o vir Dei, o quisquis perfectionis amantior es, ecce quem sequi, quem imitari non pudeat, non pudeat humili confessione, minus rectè facta purgare: caue ne silentio, ne dissimulatione malis culpam tegere, quam veri enuntia voce malum aperire; caue, sagitta est in nocte perambulans, & à superbia pharetra specie recti prouolans, quoties animus opinione virtutis elatus, & bonam in animis proximorum, existimationem sui agnoscens, nimio opere timet ne quid reprehensione dignum à se profectum esse credatur.

At, inquis, scandalum vereor, malo exemplo esse formido. Equidem si de peccatis grauioribus & flagitijs ageretur, excusationi forsan esset locus; sed his immunem alloquor; cumque istis careas, vsque adeone pertimescendum putas, si vsquam imprudentius egisse, concitatori affectu impulsus esse, errasse, impigisse, offendisse, verbo dicam, homo fuisse censearis, talemque te esse fatearis? Estne, fuitne, hominum quisquam, solo Christo Domino, sanctaque eius matre

1. Ioan. 1.

sepositis, qui erroris, qui peccati omnis, vndiq; fuerit expers: Sãctẽ affero, qui in omnibus innoxius videri voluerit, is mihi longẽ veriũs in omnibus noxius esse credetur. Veritatis amore, nil sanctius: vitium omne falsitate, simulatione, mendacio suffarcinatur. Quare ille dilectus Deo scribebat, *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quid ergo, si peccatum in nobis est, cur id fateri formidamus? ecce continuo vt à nobis id timoris depellat, addit, *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.* En confessionis, en accusationis sui mercedem præclaram: culpam diffiteris? culpa grauiore inuolueris: faceris, accusas? errori datur venia, iudex pronuntiat innocentem: parum est; eum etiam in virorum perfectorum numero collocat. Nec enim alio, quam planè diuino spiritu locutus fuisse credendus est Magnus ille Gregorius cum dixit de sancto

lib. 22. Mor. Iob, Videatur vir iste cuiuslibet magnus in virtutibus suis, mihi certè sublimis apparet etiam in peccatis suis. Mirentur in eo qui volunt, castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiae, mirentur viscera pietatis: ego in eo non minùs admiror confessionem humillimam peccatorum, quam tot sublimia gesta virtutum. Scio enim, quod per infirmitatem verecundiam, plerumq; grauioris est certaminis, commissa peccata prodere, quam non admissa vitare; & vnumquodq; malum quamuis robustius vitetur, tamen humiliter prodatur. Merito igitur prouideq; vir quidam longo spiritualium rerum vsu probatus, cum interrogaretur quam potissimùm viam reperisset, qua perueniret ad Deum; respondit, Hanc præ omnibus, vt seipsum homo in cunctis semper accuset. Cuius rei quanta sit vis, non ille pido apologo Abbas Pastor expressit, narrans virtutes omnes, ad quandam virtutis vnus domum, cum genitu commigrasse, nunc autem magna pace iunctis dexteris in simul habitare, quo fit vt qui extra domum eam virtutes quæsiuerit, frustra nitatur vano labore desudans; at quicumque ad eas eò loci adiuerit, expeditissima omnia sortiatur, eumq; vitro ac parè certatim, virtutes primo inuitatu sequantur. Hic igitur interrogatus, quæ demum tanta illa, tamq; nobilis esset virtus, cuius vnus domus incoleretur à ceteris? Omnino, inquit, ea est, perennis & indefessa sui ipsius in omnibus accusatio, siue reprehensio. Hanc qui constanter, & ex ardenti intima humilitatis affectu exerceat, tranquillissima animi quiete, gaudioq; & solatio perfruens, in perfacilem virtutum omnium consecutionem veniet. At verò (vt idem vir sanctus pergens addebat) qui ab hac accusandi via declinauerit, etli innumeras, ac, si dicere liceat, infinitas virtutes possederit, numquam requiescet, semper affligetur, tandemq; suorum omnium laborum fructu excidet. Quæ sanè tam asseuerata viri in studio perfectionis exercitatissimi affirmatio, nobis quidem instar plurimarum probationum esse debet; quare nec addam plura, & ex ijs quæ dicta sunt ac dicentur, abundè stabiliri potest.

CAPVT

CAPVT XXI.

Improborum esse seipsos excusare.

Verè admodum scripsit B. Hieronymus; *Omnes homines, vitij nostris fauimus; epist. 147.*
 ac nescio an aliud vllum, penitiùs inolitum vitium nobis inhaerit: etenim
 cùm natura nostri peramantes simus, id omne quod fœdum, probrosum, & de-
 decoris est plenum, aut à nobis quantum datur amouemus, aut certè maculam
 quantum licuerit, eluimus, dissimulamus, obregimus: quo fit, vt, cùm eorūq; de-
 mētire nemo soleat, vt probrosa non putet quæ cum peccato, vel stoliditate, vel
 imprudentia sunt coniuncta, fermè imprudentiæ ac peccati à se suspiciōne tan-
 to sollicitiùs amoliat, quisque, quo clariùs id à se perpetrari non debuisset per-
 uiderit. Hoc facit stolidus & letalis pudor, quo non tam peccatorem esse, quàm
 videri pudet: atqui, vt verissimè D. Chrysostomus, erubescendum fuerat quan- *to. 5. orat.*
 do peccabatur, non quando nos pœnitet; sed cōtra quàm debuit, diabolus pec- *3. de pœnit.*
 cato audaciam, pœnitentiæ affingit verecundiam, facitq; vt malum tanto altiùs
 penetrer, quo testiùs ne erumpere possit cauet. Grande quidem, attamen vt
 D. Gregorius Magnus loquitur, *vsitatum humani generis vitium est, latendo peccatum* *1. 22. Mor.*
committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex *c. 9. seu 13.*
illo quippe lapsu primi hominis, hæc augmenta nequitia ducimus, ex quo ipsam radicem traxi-
mus culpa. Cùm enim legem sibi positam primus hominum parens temerare esset
 ausus, confestimq; audaciæ pœnas, rebellionis carnalis exprobrante, sensisset; ad-
 ueniēte omnium inspectore Domino, erubuit, fugit, latuit, nisi potiùs, latere vo-
 luit, at non potuit: eumq; admissi facinoris argueretur, tenuit quod semel cœpe-
 rat, sui defendendi, & à se culpam amolendi institutum. quidem? *Mulier, in-*
quit, quam dedisti mihi sociam, ipsa dedit mihi delicto, & comedi. Sed & ipsa illa mu-
 lier, quasi eodem docta ludo, itidem à se culpam amouere, vel minuere saltem in
 alium traiciendo nititur, *Serpens decepit me, & comedi,* inquit. ô vanas & noxias
 nimiùm tergiuersationes! vt quid excusationes textis in peccatis, nec videtis cur
 interroget, cur vrgeat vos Dominus? interimque serpētem non interrogare, sed
 damnare solum voluerit? *Mitigat iudicem pudor reorum, excitat pertinacia denegan-* *Amb. 1. 2.*
tium: deprehensam culpam qui tuetur, quid aliud quàm veteri nouam adiun- *de Cain c. 9.*
git? ita Adam, ita Eua nouo se excusationis crimine obstrinxerunt, & in Deum
ipsum peccati sui parrem obliquè retorquere conati sunt. Ille enim, Mulier, in-
quit, quam dedisti; hæc, Serpens quem creasti, ipse me seduxit: quasi vno ore
dicerent, Præceptum posuisti, & eius violandi iramenta præbuidisti: cur tanto-
pere id fecisse damnemur, cuius efficiendi, per res eas quas tu ipse dedisti,
nobis est & facultas & voluntas oblata? id perpetrasse si peccatum est, de-
buitne

buitne ad id perpetrandum, ad moueri illecebra? Ecce quam pertinaciter peccatum peccato cumularunt; nos verò exinde superbissimorum parentum superior soboles, eandem ad vitia integenda, & mendacibus inuolucris obtexenda, procliuatatem hausimus: indeque id nobis mali accedit, vt tanto tardius & difficilius corrigamur, quanto ægius ad agnoscenda & fatenda mala nostra perducimur.

Primus enim ad sanandos animi morbos, maximeque necessarius gradus est, velle sanari: id autem velle non potest, qui prauo errore deceptus, morbos suos ipsammet, in d summam & solam, putat sanitatem. Quapropter capitalis humani generis hostis Satan, vel maxime nititur, ne mali nostri grauitatem agnoscamus, vt cæcata mentis acie, numquam ad iustitiæ splendorem conuertere liber oculos. Itaque & Samsoni, animo scilicet Solis instar virtute radianti, in suam potestatem redacto Philistæi, hoc est cinere peccatorumque tenebris conspersi, oculos effoderunt; & rex ille Babylonius perturbationem confusionemque sonans, visionis pacis siue Hierosolymorum euerfor, sacrificiorum, sacri que templi impius erator, Sedeciam, hoc est iustum Domini, at longa iam obsidione superatum vincitumque, ad se iussit adduci, & in Reblatha, quæ rixam significat, excæcari. vbi enim melius? nec enim pax inuipijs, aut in impietate cæcis esse potest, propheta teste.

*Id hebraice sonant
hæc verba.*

Iob 41.

Hanc ipsam improbitatis vim atque naturam, non subtilius quam verius expressam tradit Magnus Gregorius, his de Leuiathan verbis, *Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus: vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedis per eas. Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur.* Sed & facile in eundem conspirant sensum, quæ proximè præcedunt: *Quis reuelabit faciem indumèri eius, & in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet: per gyrus dentium eius formido.* quæ singula satis denotant, quam ægrè, ad latentis iniquitatis refectionem, perueniri queat. Quare aptissime dicitur, *Corpus illius quasi scuta fusilia*, quia omnes iniqui, ne ad se, corripitiuum verba, quasi iacula perueniant, eorumque deprehensa nudetur iniquitas, defensionum & variarum excusationum scuta obijciunt, multipliciter tergiversatione vtuntur, ramque sinuosè oblectis excusationum gyris facta sua inuoluunt, vt neque satis peruideri species externa, nec ad interiora penetrare possis. vnde & merito densatum compactumque squamis idem corpus dicitur: quippe squamæ lubricæ sunt, & imperfectè collucet, & non tota videntur, sed latiore & lucidiore sui parte extant, angustiore & obscuriore reconduntur: habentque omnes improbi quiddam in suis actionibus speciosum, quod vltro & affectatè in lucem proferant, quod reprehendentium asperitatem lauore & glabrie sua effugiat, partemque sui probrosiorem oculis suffurantes, id solum proferunt quod aliqua honesti imagine intuentium oculos possit fascinare. Et quoniam id quod defenditur placet, quod autem placet, a voluntate non expellitur, ideo quamdiu peccatum defendimus,

dimus,

dimus, placet, & voluntati adheret: quare verissimè dicitur, *Nec spiraculum vite incedit per eas*, peccatorum excusationes; quomodo enim in eum vita penetraret, quem mortis amor totum occupat? squamis tegitur; & veritatis volante sagitta penetrari non potest. At verò si potente illa voce feriatur, quæ cedros confringit, desertum concurrit, præparat ceruos; decidunt implexæ squamæ, omni- que simulatione posita, simplex veritatis candor apparet; ideoq; forsan de quodam ab impietate reuocato scriptum legimus, *Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius*: ex eoque tempore, non tantum ab erroribus pristinis excusandis desijt, sed toto corporis animique nisu, sudoribus, laboribus, periculis plurimis, ad extremum vique spiritum, palam priora facta damnauit, & contraria omnia statuere, ipsius etiam vitæ prodigèntia, conatus est.

Quamdiu intra viscera residens morbus latet, vires ipso tempore acquirit, & sensim ad vitalia depascenda prorepit: at si deprehensum foras expuleris, continuo redintegrari quod tentatum fuerat, restitui quod ex parte deperditum, atq; ita singula ad suam reparata naturam redire senties. Enimverò id ipsum longè certius in morbis animi accidit, quos deprehendisse, dimidia ex parte sanasse est; accusatos foras prodere, iam expurgare, iam per sanare est. *Sic enim quisque inuenit gratiam apud Deum*, inquit D. Bernard. *si inuentus erit durus iudex in semetipsum*. Vel, vt alter, *ipsa nos apud districtum iudicem, accusatio nostra excusat*. quodque in alium finem protulit Cassianus, hinc maximè quadrat; *Illico vt patefacta fuerit confessio maligna, marcescit. & — serpens teterrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu, confessionis virtute protractus ad lucem, & traductus quodammodo, & dehonestatus, abscedit*. Et hoc ipsum Serapionis cuiusdam, viri percelebris auctoritate ac exemplo confirmat: Hic enim cum perditu, intempestiuæ furtiuæque edacitati sic assueuisset, vt assuetudinis quodammodo tyrannide oppressus, quamuis gemens, & seipsum miserè lugens, iugum tamen, nec aunderet, nec posset excutere, iamq; immedicabili vitio laborare videretur; accidit vt Abbate Theona multa graui- ter copioseque, de gastrimargiæ vitio, in corona fratrum differente, Serapion conscientia redarguente perterritus, & sibi ea, Deo reuelante, dici putans, vber- tim profusus lacrymis, veniam postularet, & audientibus ceteris, sui ipsius accu- sator durus, inolitæ consuetudinis omne virus euomeret. Quid verò? sic accu- sasse, non tam accusasse, quàm criminis absoluisse fuit, quod ipsum prodigiosus probauit euentus: quippe mox ad illa verba, obscura & foetida quædam flamma, ab ipso furti conscio & susceptore sinu erupit, cumque aliquamdiu cellam totam odore sulphureo complexerit, euauuit: diceres demonem, accusatione sui, victum loco cedere. & re ipsa cessit: nam ex eo tempore, vt eiusdem Serapionis testimonio constat, ad eò est illius diabolicæ tyrannidis dominatio extincta, atque in perpetuum sepulta, vt ne vel sola quidem recordatione, eiusdem vitij cupiditate pulsari se senserit. Credas autem peruelim, hanc esse perpetuam, nec separabilem ab accusatione sui vim,

K k

qua,

Greg. l. 25.

cap. 7.

Collat. 2. c.

10.

Vide Iulius

apud Cass.

qua, si ex animo vsurpetur, mirè tentationum & viciositatum omnium robur eliditur.

C A P V T XXII.

Quibus in rebus nos ipsos accusare oporteat.

VTinam tam esset huius questionis vsus, quàm expedita responsio! verè etenim in rebus omnibus nos ipsos accusare, & possumus, & consultum est, & si non semper ore, at semper corde versare illud Prophetæ, *Peccatum meum contra me est semper*: contra me, id est è regione, & ex aduerso positum, ita ut quocumque me verterò, illius tamen molestissimam imaginem oculis incurstantem videam semper; vigilantì adstat, dormientem infestat, domi, foris, agèri, cessantì, vltò sese ingerit. quemadmodum enim illa quæ coloribus plurimùm exstantibus expicta, & ad molestiam vel terrorem composita sunt, si propiùs ad oculos admota perseverant, non possunt, quin eos ad sui contuitum vehementer alliciant, aut etiam totos in se detineant: ita qui suorum peccatorum, seu indulta cicatrice obductorum, seu vigente vulnere adhuc sanguinantium, scèditatem probè peruiderit, qui suam ipsius vilitatem, multiplicem ad mala plurima pronitatem, lapsus frequentissimos, honorum omnium egestatem, ingratissimum ad immensa beneficia diuina animum, perpetuam denique, & à natura congenitam, ad mala omnia prolapsionem, atque à melioribus auersionem, in se tantopere vigere deprehenderit, potestne malorum tam crudeliter infestantium obliuisci: tantæ miseriæ fontem, tantarum spurcitiarum fontinam, circumferre se, imò esse se perspiciens, potestne à sui detestatione cessare? potestne, aliquando non dicere, *Peccatum meum contra me est semper*? Potestne vllis adulationum, vel amore deceptorum laudibus, potestne rerum è voto succedentium, aut prudenter, & ex virtute gestarum frequentatis euentis, à sui accusatione perpetuanda retardari.

Crediderim equidem, non magis id posse fieri, quàm claudo vel cæco persuaderi possit, aut claudicationem aut cæcitatem esse depositam, quia vel equo vel curru impositi absque tardatione vel offensatione vlla, longius progredi, & celeritùs, quàm valentiores pedites, possint. Qui enim se ipsum ex ijs quæ antè diximus nouerit, quantumnis animaduertat se prudentia valere, eloquentia instructum, auctoritate pollentem, gerendis rebus industrium, ipso etiam Deo perbenigno & perfacili ad iusta sua desideria utentem: attamen longè sibi plurima abesse sentit, verissime quæ toto cordis affectu Domino canit, *Imperfectum meum viderunt oculi tui: Tu scis Deus insipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundùm multitudi-*

mem miserationum tuarum respice in me. Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me. Susceptum, creptum, donis tuis, Deus meus, ornatu mihi vident homines, & ecce id meis laudibus tribuunt, quod soli tuæ bonitati debuerant. Recedite à me, onerosi laudatores, parumne vobis est mentiri hominibus, nisi & mentiamini Deo meo? Narrauerunt mihi iniqui fabulationes; ego verò laudabo nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laudo: clamorem pauperis exaudiuit Dominus, & indignum non despexit: ideoque laudationem Domini loquetur os meum. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur ferra contra eum à quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui vsique lignum est. Istiusmodi si non vocibus, ac cogitationibus, abundat humile pectus; bonum omne, laudem omnem in Deum integerrimè refundit; at quòd in bonis decurtatum & mancum sit quiddam, malumque omne vnde cumque irruens, id verò sibi peccatisque suis meritò fert acceptum: his vnis proba consilia eueriti, calamitates importari, aduersa omnia iuuehi, diuinæ bonitatis elementiam in vindictam proritari, videt.

Videt, inquam, (vt alium quoque horum verborum sensum venemur) Peccata sua contra se semper: videt iniquitates, peccata, ingratitude, vitiositatem plurimam, veterum virtutum egestatem, fucata & adumbrata permulta, ingenti numero, quasi manu facta, instar hostilis exercitus, continuo in acie stare, inimicare, oppugnare, subuertere: nec habet quid circumqua; verius exclamet, quàm, Peccatum meum contra me est semper: semper contra me mea pugnat iniquitas, mihi semper nouas clades molitur; quocumque me vertero, adortur, inclamat, exterrèr, noua que de peccatore posnas reposit. Hinc fit vt nunquam aliorum, sed sui semper solius sit accusator; suum vnus, & quidem nocentissimi; caput peti credat, quoties publicè priuatimue in homines Dei ira defæuit.

O miseram, inquis, vitam, tam anxifero timore vallatam! imò verò, ô præclaram securamque vitam, stabili moderatæ mentis tranquillitate perfruentem! nec enim vlla vera est, nisi in veritate tranquillitas: citò, fallax fictaque labaleunt, quid est aut verius aut certius, quàm sibi mala tribuentem, à solo diuini fontis profluvio bonum omne arcessere, indeque semoto omnis creaturæ contagio, quo purius, eo celtius, plenius, copiosius haurire? sed vbi fuerit de fiducia in Deum differendi locus, melius ista prebabitur: nunc est nobis in hac exercitatione pergendum, & minutim ad singulas eundum.

Curandum igitur, vt nusquam pedes, nusquam oculos, aures aut sensum & cogitationem in vllam inferamus, quin istic reperiamus, vnde nos meritò incusemus, nisi fortè ipsa rei natura vel grauitas, occupatæ mentis vigorem aliorum vertant, vt in intricatis, grauisque momenti negotijs, oratione, contemplatione, diuinorumque mysteriorum operatione contingit.

Atqui duobus modis nos ipsos accusandi materiam vestigare debemus:

Vno quidem, ex ea quam res animaduersæ præbent occasione, argumentum nos reprehendendi aptè comminiscens: Altero verò, malorum, defectuum ac imperfectionum variè per res plurimas diffusarum, causam omnem in nostra peccata conferentes; atque ita, vtroque quem antè notauimus sensu, quasi solemne carmen recinentes: Peccatum meum contra me est semper.

CAPVT XXIII.

Se ipsum ubique incusandi modus vnus.

IN priore modo, facilitatem & copiam suppeditabit ardens incitatio mentis, in omnem huius exercitationis occasionem excubantis: cum enim nec soli gloriam Dei enarrent cæli, nec sola pigritiæ vitium exprobrer formica, sed nos vndique erudiant omnia, & defixas humi mētes in sublime vocent; qui sibi, qui singulis rebus, haud incuriæ cogitationis perspicaciam applicuerit, is profectò quid sibi loquantur, quàm se grauius exstimulent, audiet.

Etenim cum Sol in tanta constantia, tanta rapiditate, cursum conficientem intueor; possumne, vel inconstantia meæ, vel lentitudinis arguendæ obliuiscer? Quid? nonne vniuersim omnibus, bonis & malis, summis & infimis, amicis Dei atque perduellibus, pariter lucet? ego verò & paucis benefacio, & hominum delectam habeo, pauperum contemtor, potentiorum obnoxius oblectuator, iniuriarum apprimè memor. Sol ecce, ex ortu suo tenebras omnes momento dissipat, rigentia fouet: at ego nec à me, nec ab aliis, erroris tenebras, vitiorum frigus amoueo, promoueo potius & implico. Sol vitam corporibus impertit: heu, nullius animam Deo meo feci viuere, tenebricosis potius operibus, exemplisque pessimis perdidit. Calore suo fouet & auget corpora: tepore meo, virtutum ardorem sopio. Fœcundat solum, & prata terra que conuestit: at ego infœcundus sterileco: & alia eiusmodi plurima que conferre possum.

Cæli verò quàm multam mihi miseriam exprobrant! ecce omnibus enarrant gloriam Dei, quam factis & vitæ prauitate obscurare non vereor. Cælum à terra & corruptione remotissimum est; at ego totus, perituris harumce rerum amonibus & desideriis aestuo: angelorum, purissimarumque mentium cietur impullibus; at ego lutulentæ carnis, cupiditarumque prauarum perturbationibus transuersus abripior! non potuit cælorum celsitas superbum suis in orbibus sustinere Luciferum, sed inde præcipitem deuoluit; & ecce in hoc meo carneo terrenoque corpore, iactantia, elatio, superbia stabulantur! purissimi & mundissimi sunt cæli; at ego impuritatis & luxuriæ fœda & impurata sum cloaca! cæli æquabilitate summa ordinem suæ conuersionis obler-

uerit,

uant, numquam motori suo inobsequentes: heu quoties angelorum, & motorum meorum, hoc est Præsidium, non tantum nutibus, sed & imperiis, non tantum non obsecundo, sed obisto, sed in contraria despecto: in capite, in cauda draconum, in fraudis & consiliorum pessimorum machinatione nonnumquam inuolutor, eclipses & lucidarum virtutum obtenebrationes patior; leonem iræ; gemina vitia, luxuriam & gulam; retrogradum imprudentiæ cancrum, & istiusmodi monstra cælo afficta, non verè infixa, mihi verè & penitus insita deprehendo. quod autem in cælis nihil dispar, nihil sit confusum, inordinatum, sibi pugnans, ô quantopere meam ordinis peruersionem, actionum compugnantiam & inæqualitatem arguit! Stellas plurimas, vim quamdam, maximeque penetrantem efficaciam, intimo quasi sinu suo occultant cæli: at ego vanæ iactationis & gloriæ vile mancipium, & nihil intus recondo quod non effundam, & virtutis laxata compage suo robore vires destituta hæcescunt. En quot, præter cetera multa, nominibus, me ipsum, quoties cælum intuebor, accusandi seges præstò erit? quid? ut ad illud suspirem, excidere timeam, nihil dum tanto dignum præmio fecisse me indignum? quid noctium tenebræ, quid lucis diuinæ fulgor clamat? sed hæc indicasse, & per amplexum de corpore, oculisque semper exposito, paulò plura dixisse sufficiat. Progrediamur ad reliqua.

Quidni enim diffusus ille æther, vnde quaque perfiabilis & permeans, cælestium in inferiora illapsuum, & quodammodo impressionum vehiculum, multa mihi mala mea exprobranda in memoriam reuocet? nempe modò durum illabenti spiritui cor, modò varium & mutabile, modò nec pellucidum, & tenebris, niue, grandine, irarumque fulmine turgidum, modò graueolenti vitiorum peste letiferum, modò chimæris, vanis næque superbiæ fictis impressionibus, quasi quibusdam meteoris inumbratum, modò variè hinc inde luctantibus affectionum procellis luxatum; quidni sic, quidni sexcentis alijs modis, me mihi exproberet?

Si mare, si aquas cogito vel video; quidni ipse me compellere valeam: Heus tu, en quomodo tecum agitur; æquor vidèris, at profundo fidentes mergis, vnde cumque ventos incubantes admittis, & turbaris; hinc scopulos, ibi syrtes, istic vada vitiosus occultas; pisciculos ripis, pleno alueo cete grandia, hoc est minora vitia extimè quidem, at peccata grauiora intimo recessu mentis recondis; vbique tamen salax, amarus, inconstans: & quamuis septemplex ostia Nili, quamuis tot grandia diuinæ gratiæ dulcissima flumina, in te quotidie influant, numquam tamen tua illa nimia amarities edulcatur.

At ecce, Sole vapores sursum euocante dulcescunt, & in pluiam roresque pergratoscunt: nec dissimiliter percolata per terræ poros vnda maris,

in suaues & limpidos fontes exit. O si terrarum vilitate desprera, si caelestis patriæ exastuante desiderio, cupiditatem recidere, idque omne quod crassius est mentemque hebetat, exuere valeam! sed en aquas: vt in mare refluunt, pristinoque redduntur amator! verè, & mihi quoque prona est in deteriora prolapsio, sursum euolo, non nihil emundor, at mox ingenito pressus pondere, in ima deuoluor, cupiditatibus implicor, delicias parum probas consector, turgidis vanæ spei desiderijs effloror, curandisque terrenis rebus admistus, in vile lutum, quæ & putens cænum degenero.

Ad terras vbi me conuertero, nihil reperiam quod non mihi quidpiam exprobet: Si aut siccitate, aut æstu, aut neglectu sterilescunt, aut hispida sentibus horrescunt; si densior imber irruens, si atrocius impacta grandio, vel quæuis inimica tempestas maturescens, anni spem violenta deinescit, quam procliuè est, vt animi mei calamitates, & egestatem, quæ in imagine expressas intuear? Adseribam, quod è Sulpicio, hæc scribenti memoria ingerit: *Boues ex Dial. 2. c. 11. parte præca depauperant, inquit, porci etiam nonnulla suffoderant, pars cetera que manebat illæsa, diuersis floribus quasi picta vernabat. Speciem, inquit Martinus, gerit illa coniugij, que pecore depauperata, etsi non penitus gratiam amisit herbarum, nullam tamen florum retinet dignitatem. Illa verò quam porci, pecora immunda, foderunt, fornicationis imaginem sæclam præterdit. Ceterum illa portio que nullam sensit iniuriam, gloriam virginitatis ostendit: herbis sæcunda luxuriat, fœmin ea fructus exuberant, & vltra omnem speciem distincta floribus, quasi gemmis micantibus ornata radiat. beata species & Deo digna! nihil enim virginitati est comparandum. ita ille, vnde videas hæc è rebus occurrentibus, pietati fouendæ cogitationes, viris sanctis perfamiliares fuisse: sed ad nostra. Si crebris iugis arduam, rupibus & saxis difficilem, si torrentium rapiditate, præcipitiorum immanitate regionem inuiam videro, si dolosis niuibus complanata pericula, si erraticos in euagante silua mæandros obleruo: non dissimiliter animi mei vitia enotabo, inenlabo, nempe superbiæ tumores, pertinaciæ asperitatem, cupiditatum impotentiam, profundum vitiorum inexhaustum, dolosæ virtutemque simulantis naturæ altus, ac multipliciæ ne deprehendatur inuolucra. At verò vbi amœnos, vernantes, fecundos, atque vndique videntes agros videro, eiusmodi esse debere animum meum, at non esse deplorabo: illi solum exitum, ipsa etiam viscera metallis & lapidibus frugifera sunt, ego verò foris & intus detrimentosus rotus, venientem calitus imbrem excipio, fructum non refero, maledicto proximus, procellæ & inextinguibili igni mox forsan addicendus.*

Quid attinet singula terris infixæ persequi? herbae omnes & arbores sursum germinant, cælumque qua possunt petunt: ego, cælo natus, deorsum feror, terris immergor, ac propè in sepelior. In illarum floribus, fructibus, seminibus, mirisque proprietatibus, quàm multa me redarguunt! Quid in animantibus? cognoscit bos possessorem suum, suum tempus miluus, littora sua piscis, ha-

ben-

benique singula vnde in omnem partem eradi, & in cognitionem ac odium plurimorum vitiorum venire possimus. Nec dissimiliter res omnes, siue natura, siue arte constantes, aded conuenienter apreque mea mihi vitia exprobrant, ac si non ad aliud facta, vel tota prauitibus ac nequitijs meis propalands destinata forent. Ibone per singula? & serpentium venena, ferarum latibula, audaciam leonum, tigridum feritatem, vulpium astus, imbelliam ceruorum, porcorum ingluuiem, salacitatem passerum, chalybis duriciem, plumbi molliem, scoriae impuritatem, aeruginis perniciem, & id genus mala plurima, ad horum intuitum an mihi exprobrabo? an si quid boni rebus iisdem, aut ceteris adsit, vt puritas auro, candor argento, chalybi firmitas, docilitas cani, pieras ciconia, gratitudo leoni, prudentia serpenti, an & has & plures, a me abesse dotes lu-gebo: infinitum id esset, & vellicanda auri sedulae haec dicta sufficiant.

Id etiam perpetuum, quodque vehementer nos vrgeat, esse debet, vt meminimus, in illo formidabili & decretorio iudicij die, de rerum procreatarum vsu repositendam esse rationem. Quod igitur tunc vitio dabitur, an non iustam nuacnos accusandi materiam praebet? itaque de tempore incassum effluente, annis, mensibus & horis infrugiferis, me ipse reprehendam. Luce, virtutem simulo; tenebris, flagitia contego: victu ad intemperantiam, ieiunio ad iactantiam abutor: rerum abundantia, superbiam; penuria, impatientiam generat: luxam, commoda, cupiditatum mearum expletionem vnde quaque emendico; cumque singulae res & datae sint & facta, vt ex eis Creatorem docear, illumque tanto perfectius diligam, in eis tamen ipse me nimium completor & quaero; peruersoque illarum vsu, contra suum, quantum in me est, Creatorem, illas inuitas repugnantesque detorqueus, nonne acerbas, in extremum illum iudicij diem, accusatrices mihi praepero? nonne rebus procreatis circumuestitus, & vndique circumdatus, quasi ex hoc nunc partim clamantium, partim accusandi formulam meditantium voces exaudire mihi videbor: meque ipse pariter accusando, veniam quam innocentia non possem, animi saltem summisione sperabo? Sed haec pauca de plurimis dicta sint, ad primum illum, & occurrentium rerum occasione se accusandi modum: ad alterum, qui malorum omnium causam in se confert, transeamus.

CAPVT XXIV.

Alter a se ipsum incusandi ratio.

EST haec, admodum propria, & ad aequabilitatem, ac mentis tranquillitatem maxime conducens: quam sedulo obseruare conabimur, tum in varijs naturae euentis, tum in hominum aliorum, & potissime nostris conatibus & factis.

Varios

Varios naturæ euentus voco, id quidquid publicè priuatimue solet accideret, ut est, exempli gratia, grandinatio, fulminatio, tempestates, inundatio, torrens æstus, sterilitas, fames, annonæ caritas, epidemici morbi, & pestilentia, ærugo segetum, arborum sideratio, cunctæque vel solo vel cælo calamitates inflictæ, atque cum iactura damnisque coniunctæ. Casus item varij naturaliter exorti, ut ruina subita, animantium internecio, & quæcumque permolestè solent accideret: hæc enim singula peccato meo, multo nimis, accepta feram.

At in ijs quæ spectant ad homines, aptior & potior huius accusationis nostri vis est collocanda, ita ut eorum omnium quæ, siue in rebus, siue in hominibus desiderantur, in nos vnos & culpam & causam conferamus. Si malè cessit consilium inritum; si offensior, iratior, implacatior quispiam est; si bellica vastatione, si hostili incurfu, si latrociniorum impunitate respublica turbatur: si vigescunt hæreses, mores deprauantur, à recto deficient plurimi: si lites, rixæ, odia, discissionesque defauiunt: si contentiones, homicidia, adulteria, & peccata multa, in nos iram Dei prouocant: quid longiore enumeratione est opus? si mihi contumeliæ irrogantur, affinguntur crimina, pœnæ inferuntur, plagæ, vulnera, mors denique intreatatur: quid melius possum, quàm ut in his omnibus, & in omni iniuria, cum viro quodam sancto, in hanc humilitatis vocem erumpam, *Peccata mea illum cogunt: ac propterea hæc mihi accidunt*: Verè, consequè grauitatis excreuere peccata mea, ut etiam ceteros exacerbent, aliosque quodammodo cogant, ad me iniurijs varijsque malis lacessendum, meritoque imò infra meritum puniendum.

p. 4. Vir. SS.
P.P.

Sed hoc, ad ipsa quoque minima, & sigillatim aptari debet; si quid curæ nostræ demandatum, quod non cedit ex voto; ut si discipuli, famuli, amici, subditi, quidquam secus quàm optaremus admittant, aduersi aliquid illis eueniat, à recto virtutis tramite exorbitent, in morbos incidant, morte rapiantur; id ego à peccatis meis profectum arbitror. Si labores, conatus, consilia, in irritum abeant, aut certè minus fructuosa sint, quid dicam, nisi Peccatum meum contra me est semper? si offendi vsquam, si impegi, si collapsus sum, si vitrum fregi, si memoria aut sermone lapsus sum, aut in quemcumque quomodocumque errorem incidi; quid, nisi Peccatum meum contra me est semper?

Plura non attexo, nec enim certo numero comprehendi possunt: sit nobis hic vsus commendatus, & materia deesse non poterit. Sentiemusque hinc pacem maximam in animo nostro, apud ceteros verò amabilitatem plurimam efflorescere. quam in rem iuuabit referre, quæ reprehendit in suorum quibusdam Doctores, & quam ratione meliore, correctæ vellet.

Do 7r. 7.

Venisse ad se olim duos è suis memorat, qui cum domi nescio quid rerum turbassent, rationem reddituri accedebant: atque en tibi ille qui maior erat, ait imperasse se quidpiam minori, ex quo confestim turbatus iunior fuit, quo viso, nec sibi se ab ira temperare potuisse; si enim, inquit, in me fidem & carit-

caritatem habuisset, à me omnia cum fiducia & mansuetudine excepisset. At contrà iunior, Da veniam Pater, inquebat, hic mihi non est ex timore Dei locutus, sed vt qui ambiret imperare, ex quo existimo durius id mihi incidisse, nec potuisse me à memeripso id spei & fiduciæ in illum impetrare. En quomodo vterque alterum, neuter seipsum accusaret. Audi & alterum simile: Duo quidam, post iurgium, pœnitentiam ob læsam caritatem egerant, at nondum plene perfectæque consentiebant. Dicebat alter, videri sibi aliam non ex animo condonasse, & idcirco non plane posse confidere: alter verò, nondum penitus condonare se posse, cum alium viderit non remisisse offensam, nisi quia prior rogabatur. Vide si iniquum cogitationum prauarum turbinem? vides veterem iurgiorum hodiernorum imaginem? vides vt in omnem nos vertamus partem, quò nos expurgare, alios culpæ possumus? At certè primus ille, se imperiorum nimium & auctoritatis affectatorem debuit edicere: alterum verò sibi persuadere oportuit, sibi cum caritate & fraterna dilectione imperari, se verò inobedientem, superbum, sine timore Dei, & temerarium alieni animi iudicem esse. Aliorum verò duorum etiam vterque sui accusator meritò esse debuerat, & alter quidem se ipsum reprehendere, quòd non sponte, & prior condonasset, eoque factum esset vt minorem sui fiduciam ostentaret; alter etiam sibi debuit vitio vertere, quòd priorem rogasse quasi pœniteret, ideoque non exiguam in corde suo superbiam & impatientiam occuleret. At in alios causam intorquere maluerunt. *Hinc fit*, inquit Dorotheus, vt numquam proficiamus, numquam procedamus; conterentes omne vitæ nostræ tempus, computrescimus in cogitationibus nostris, belloque intestino nos inuicem lacepsimus. Vnusquisque etenim nostrum se iustum facit, labiturque quiuis ad quemcumque sine cura, sine custodia vlla suisipsum. Extorquet vnusquisque præcepta à proximo. *Hinc fit vt neque ad bonum consuescamus.* Cum enim paululum exanduerimus ira, omnia ex proximo volumus extorquere, accusamusque illum illico, & dicimus, sic agere eum debuisse; inclamamusque, quare ita non egerit? At cur non magis ipsi nobis imperamus? cur non accusamus nos ipsos potius, vt desides & negligentes in rebus nostris? Et mox: Aiebat D. Antonius esse hanc humani operis partem maximam, qua peccatum proprium in conspectu Dei ponit: qua nullum temptationum vitabit incursum, sed durabit semper dum vita spiritusque manebit. *Hinc Patres & seniores nostros inuenimus, huius virtutis fuisse studiosissimos.* Itaque ille, non immeritò à præcorum Patrum tanta perfectione nos desciuisse lugens.

Vide igitur, carissime frater, vt Sanctorum æmulator, quàm hypocritarum imitator esse malis; hi enim peccatores esse volunt, videri nolunt; illi se peccatores esse nolunt, ac esse tencunt, & quia in veritate stare cupiunt, quod verum est fatentur, ac etiam sibi metuentes, nec suas latebras sibi satis exploratas habentes, & vndique multa se iniquitate circumdatos videntes, suis vndi-

dique se peccatis impugnari agnoscunt: humana iudicia pro nihilo ducunt, ad diuina contremiscunt, utque his absoluantur, istis condemnari desiderant: accusationibus impugnari, condemnationibus deprimi, humilitatis exercitium, crucisque Dominicæ experimentum esse credunt. Quapropter caueas factum tuum dictumque, à reprehendentium aut vellicantium moribus, vlla vquam occasione tuearis, aut subtrahas; imposita, licet falsò, licet graui, ne verbo, ne signo amoliaris; numquam culpæ vel munitionem, vel auertionem vllam tentare coneris: nec vllus vquam tibi sit, teipso durior exactor, aut index. Insuavis hæc est amoris proprio cantilena, sed certum de superbia trophæum, humilitatis corona, secura perfectionis adipiscendæ via.

*De vita
solit.*

Sed in Bernardo hunc locū concludam; *Obsecro fratres, inquit, non excusemus nos, sed accusemus nos & confiteamur. Et qui magni nominis vmbra, & personate quoddam figmentum perfectionis apud homines induimus; apud Deum, conscientia nostra cognoscit paupertatem, non vsquequaque recedamus à veritate, & veritas liberabit nos.* Et alio loco; *Volo vos non parcere vobis, sed accusare vosmetipsos quoties forte in vobis vel ad modicum tepere gratiam, virtutem languescere deprehenditis, sicut & ego pro huiusmodi metipsum accuso.* Hoc facere, hominis est, qui curiosus est circumspèctor sui, & scrutator vitæ suarum, ac studiorum, atque in omnibus suspectum semper habet arrogantia vitium ne surrepat. In veritate didici nil equè efficax esse ad gratiam promouendam, retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore coram Deo, inueniaris non alium sapere, sed timere. Enimvero si tanti id esse momenti solet in ceteris, at vno in tempore maximè necessarium est, ibique si defuerit, hominem ego istum nil verebor auferere perfectioni & religioni esse prælanguidum: nempe si quando ex quacumque causa corripatur à Prælato, & lux ausit ipse esse assertor innocentia. quam in rem legendus omnino idem ille Sanctus homilia 42. in Cantica; vbi post exaggeratam eorum qui obiurgationi non acquiescunt improbitatem, *Vides, inquit, à quantis è regione malis, & se & nos liberat, qui correptus mansuetè responder, verecundè acquiescit, modestè obtemperat, humiliter confitetur? Huic ego animæ, in omnibus me profiteor debitorem, huic me ministrum & seruum, tamquam dignissima Domini mei sponsa, & quare vera dicere possit; Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusus circumquaque vicinis regionibus, ipsum quoque regium accubitum grata suauitate respergat. Ita ille.*

*Homil. 54.
in Cant.*

Cant. 1.

Et de hoc loco in libro de vita solitaria, ubi dicitur: Volo vos non parcere vobis, sed accusare vosmetipsos quoties forte in vobis vel ad modicum tepere gratiam, virtutem languescere deprehenditis, sicut & ego pro huiusmodi metipsum accuso. Hoc facere, hominis est, qui curiosus est circumspèctor sui, & scrutator vitæ suarum, ac studiorum, atque in omnibus suspectum semper habet arrogantia vitium ne surrepat. In veritate didici nil equè efficax esse ad gratiam promouendam, retinendam, recuperandam, quàm si omni tempore coram Deo, inueniaris non alium sapere, sed timere. Enimvero si tanti id esse momenti solet in ceteris, at vno in tempore maximè necessarium est, ibique si defuerit, hominem ego istum nil verebor auferere perfectioni & religioni esse prælanguidum: nempe si quando ex quacumque causa corripatur à Prælato, & lux ausit ipse esse assertor innocentia. quam in rem legendus omnino idem ille Sanctus homilia 42. in Cantica; vbi post exaggeratam eorum qui obiurgationi non acquiescunt improbitatem, Vides, inquit, à quantis è regione malis, & se & nos liberat, qui correptus mansuetè responder, verecundè acquiescit, modestè obtemperat, humiliter confitetur? Huic ego animæ, in omnibus me profiteor debitorem, huic me ministrum & seruum, tamquam dignissima Domini mei sponsa, & quare vera dicere possit; Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis ascendens, perfusus circumquaque vicinis regionibus, ipsum quoque regium accubitum grata suauitate respergat. Ita ille.

CAPVT XXV.

Qualis esse debeat accusatio sua?

Haec sunt, ait Magnus Gregor. vera humilitatis testimonia, & iniquitatem suam *Li. 22. c. 13.*
quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. Et Dorotheus humili-
tatis esse filiam, sui ipsius perpetuam accusationem scribit: unde conficitur *doctr. 1.*
eam demum esse sui accusationem laudabilem atque frequentandam, quæ
à sincero humilitatis affectu ortum ducat, & de se non aliter loquatur, quam
in animo sentit.

Illustre quiddam, omnibusque suspiciendum virtus emicat, plurimumque
approbationis & amabilitatis comitari solet humilitatem; contra verò ex eo
quod vitiosum aut superbum est, tenebrosum quiddam, & horrois ac odij
plenum solet erumpere: inde fit ut lucem & publicum amet virtus, at vitium
latebras quærat, nisi si ementira specie virtutis, ex alienæ lucis imitatione splē-
dorem simulet: quod nonnumquam tam dolosè perficit, ut philantia sibi pa-
trocinante ne quidem sentiat dolus. Quod sanè præ ceteris, in sui accusatio-
ne obseruare licet, quam plurimi oretenus, at sincerè & ex animo fortasse vix
vnus vsurpat: cum enim scriptum esse, omniumque ore decantari sciant, Iustus
in principio accusator est sui; vltro in sui accusationem, non ut deprimantur,
sed ut extollantur excurrunt: ex accusatione purgationem, ex humilitate glo-
riam venantur, & ut quidam Sanctorum loquitur, *de confessione peccati ornari vo-*
lunt, non humiliari, & per accusationem suam, humiles appetunt videri, non esse. *D. Greg.*
l. 24. Mor.
c. 6. vel 12.

Non igitur cuius, non nostræ ipsorum assuetudini, nos peccatores dicenti,
credendum est; non estinquam, cur de humilitatis profectu nobis gratule-
mur, si quando ad nos accusandos erumpere non ægrè possumus: excutiendus
est animus, & curiosius explorandum, numquid cariosum aliquid & adulteri-
num sinceritati officiat. Ac primò quidem, ut accuratus ille cogitationum sua-
rum explorator Gregorius obseruauit, *Indicium vera confessionis est, si cum quisque* *Lib. 22.*
se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri non contradicit. Quod si superbe defendi- *c. 10. seu 14.*
mus, liquet quia peccatores nos ex nobis fide dicebamus. Superbia quippe vitium est, ut
quod de se fateri quisque quasi sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignetur. Quod
alio loco dilucidius & paulo diffusius exponens, Peccatores, ait, se esse plerumque
confitentur, etiam qui se peccasse non credunt. Nam sapè contingit, ut passim se homines *Lib. 24.*
iniquos esse fateantur, sed cum peccata sua veraciter alijs arguentibus audiunt, defendunt
se summo opere atque innocentes videri conantur. Vnusquisque ergo cum talis est, si deli-
quisse se dicit, verè non dicit: quippe qui peccatorem se, non ex cordis intimo, sed verbo
tenus asserit. nam si confitendo peccatum, esse humilis veraciter appeteret, de perpetratio-

ne peccati arguentes se alios, non impugnet. Quæ quidem ut verissima, jã vsu propemodum assiduo deprehenduntur.

Et ut clarius cognoscantur, animaduertendum quoque à quo, & quo animo, quibus audientibus obiecta videantur, & cuiusmodi illa sint. Si enim qui nos arguit, vir grauis & magnæ auctoritatis est; idque verè ex animo, præmeditatè, & quali sic omnino persuasus obiciat, hoc ægrè patietur, qui de se non idem sentiet, sibi que planè viluerit. Præterea, si obicitur iis audientibus, quos magni facimus, vel quorum in potestate sumus, merito que credendum est, propterea nos his vel illis munij arcendos, minori que in opinione apud eos esse futuros; profectò id non feret, nisi ille qui se, non tantum accusare, sed coram Deo suo condemnare consueuerit. Denique quædam sunt, in quibus facilè vel imperitiam, vel errorem, vel etiam peccatum agnoscimus. & hæc duplicis sunt generis, primum eorum, quæ parui ducimus, nec ad nos putamus propriè attinere, ut in artificiorum à nobis alienorum peritia, belli artibus, controuersa forensis Iuris causa, quando vite institutum ab his remotum sequimur: alterum eorum, quæ passim quibus hominum proborum atque prudentium, à se amoliri non solent, idque ferme, quòd nec aded graue censetur, & propè omnibus commune est, eo vitio laborare, aut saltem eas nonnumquam fuligine afflari; cuiusmodi sunt, si animum pluribus occupatum, aliquid præterierit, si minùs vbique patiens, minùs humilis, laudis amore tangi dicaris. In huius vtriusque generis rebus vel accusare te ipsum, vel accusationem pati, nihil excelsi, nihil ardui continet. At sunt alia, quæ peculiarem quamdam nobis notam inurunt, idque in eo quod magni facimus, aut saltem quod magni facere, vulgò solent homines; hic igitur, humiliter accusare semetipsum, vel alienam reprehensionem ac improbationem æqui bonique consulere, humilitatis est, prædixerim, heroicæ.

Sin autem quæsieris, quæ illa sint, quibus tantoperè permouemur? non possum equidem aut numero, aut forma certa comprehendere; quot homines, hominum que status, tot ferme varij affectus vigent. Vniuersè dico, vnusquisque in rebus sibi commissis impiger, strenuus, peritus & solers videri vult, & quicumque in re, exercitio, vel arte vlla affectat excellere, numquam, nisi maximos fecerit in humilitate progressus, vel ipse in eo se accusabit, vel ab alijs reprehendi patienter feret: itaque neque concionator, in oratoria; neque Iurisperitus, in formulis; neque medicus, in curatione; neque philosophus, in dissertatione; neque artifex in ea quam proficitur arte reprehendi, neque vult quisquam in eis rebus tiro & imperitus putari, quarum præ ceteris peritiam ipse sibi vltro arrogat; qui comis, vrbanius, facetus in colloquijs haberi exoptat; is in comitæ rusticitatis damnari se iniquis animis accipiet. Quare si nos ipsos diligentius perserutemur, vel vnum vel plura deprehendemus,

demus, vbi nostros, nostra, vel nos ipsos perstringi, & minoris fieri nolumus.

Erit autem hic aculeus tanto acerbior, toleratuque difficilior, si nobis vel imperitiam vel errorem exprobrari viderimus, ab eo quem in eiusdem rei pertractatione patimur æmulum, vel cui superiores nos haberi volumus; vel si ab eo quidem non exprobratur, at is ab alijs nobis præfertur, aut etiam abrogato nobis munere demandato, id ipsum illi quasi peritiori traditur: vt si à concionandi, docendi, procurandi, regendi munere, improbata opera nostra remoueamur, alterique demandetur, qui parum sit in nos propensus, qui alia & diuersa omnia sit secururus, qui in speciem multa, pauca re ipsa vtiliter præter, sibi que tribuat quæ antea præclare confeceramus, ac nihilominus in omnium ore versetur, vigeat, floreat. Hic nihil de istius opinione, neque verbo, neque voluntate detrahere, de sua innocentia tacere, de suo iure, rebusque falsò sibi impostis silere, nec aliud quàm culpam semetipsum, impavidumque ac Deo soli fidentem, casus omnes excipere; hic, inquam, patientia Sanctorum, & victrice humilitate est opus.

Et quidem tunc sese potissimè effert, quando rebus ipsis premimur: fit enim nescio quo pacto, vt suæ existimationis retinentior animus, in aduersis, quàm in prosperis accusari, & in se calamitatis causam reici molestius ferat: siue quòd rebus quasi exacerbator, facilius irretetur; seu potius quòd acerbæ sortis casibus, quasi quodam vel rerum, vel impugnantis Dei testimonio rei peragi; contra verò, latiore sorte, cum rerum, tum ipsius Dei fauente calculo absolui videamur: quapropter, quoties aduersis premimur, insurgimus; & si fortunam non potuimus, at causam tamen videri volumus habere meliorem. Præuam istud est, nec tibi, carissime frater imitandum, nec est tui ipsius accusatio extra patiendi tempus, sed potius in eo vel maximè frequentanda. *Valde facile est, vt peccatorem se quisque, cum nihil pro peccato suo patitur, fateatur, inquit Diuus Gregorius. Securè videlicet .ib. 24. c. 6. iniquos nos dicimus, cum vindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem, in tranquillitate loquimur, sed cum de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Cum tamen, vt paulò antè alleruit, Vnusquisque in flagello positus, minus adhuc peccata sua consideret, si vel tantum, vel amplius percussam se, quam merebatur existimat. Quis enim peccatorum suorum, vel multitudinem, vel grauitatem, pennis vllis æquari posse putet? quid enim est homo, qui iniquitatem quasi aquam bibit, nec est mundus, ipso etiam in vitæ limine, primo in ipso natiuitatis die? quàm multa exinde, seu aliena contraxit, seu propria parauit: dicat igitur, vereque & ex animo, & cum tremore dicat, quod magnus ille virtutum athleta dicere non erubuit, Peccauit, & verè deliquit: & vt eram dignus non recepi. Afflixit me, sed non sine misericordia Dominus; corripuit, sed patris & amantis, non iudicis & irati flagello corripuit: ideoque cum sponsa pariter cano, Trahè me, & in odorem vnguentorum tuorum curremus: Me, inquam, & sponse,*

Homil. 44. corripe, me exerce, me tenta, me trabe post te: quoniam ego in flagella paratus sum, & pa-
 tens ad sustinendum: unguentum enim in plagis tuis, & in vulneratione sanita-
 tem reperiam. Quis virum sanctum Bernardum, tanta viri innocentia, tot
 laboribus pro Dei gloria, Ecclesie pace, tam foriter & feliciter obitis, de sui
 corporis infirmitatibus acerbissimis loquentem audire, & à lacrymis temperate
 possit, quando fratres sic alloquitur? *Infirmas mea pausandum indicit, sicut &
 saepe facit. Sed quid? Ego in flagella paratus sum, sciens me adhuc longè recipere impari
 meritis. Vapulem, sanè vapulem, ut malè operans, si forte verbera in merita reputentur:
 fortassis miserebitur flagellato, qui bonum in me non inuenit quod remuneret, spon-
 sus Ecclesie Iesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in se-
 cula. Amen.*

C A P V T XXVI.

Quo veritatis impulsu, nos ubique accusare possimus?

Cum diuersa nos ipsos accusandi genera recensuerimus, non potest in ipsi-
 omnibus vna & eadem veritatis esse ratio, sed accedendum est ad singula,
 & quid in eis lateat edifferendum. Sic igitur nostri accusationem dispartiu-
 mus, ut quæ diximus, in triplicem rerum ordinem seu occasionem referri pos-
 sint; nempe si quacumque oblata, si alijs nos inquisantibus, si quouis in euen-
 tu, frustratione, peccato, & rebus aduersis, reperimus vnde in nos culpam con-
 feramus: quæ singula qua veritate nitantur, declarandum nobis est.

Et quidem, quod est quibusuis in sensum & oculos incurrentibus, occasione
 nos ipsos deprimendi, docendi, arguendi reperire possimus, non habet opinor
 res ista controuersie quidquam, dum tantum, & ea quæ cap. 23. dixi, probè intel-
 ligantur, & veræ humilitatis desiderio flagrans animus, quæ ad eam conducant
 scrutari & sectari non pigritetur. Cumque nihil amplius iure desiderari posse
 putem, non est cur agam pluribus.

At in alijs duobus modis haud paulò plus obscuritatis lateret: nam, quod ad
 secundum attinet, quis nescit facillè accidere, ut reprehendentium feruor me-
 tas veritatis transiliat, ipsoque obiurgandi æstu veris fallæ permisceat: quid? quod,
 & facillè error intercedit, ut innocentem pro nocente habeas, & id vel aliorum
 criminatio conficta, vel probabilis aliqua, sed tamen fallæ coniectura persua-
 deat: dubia pro certis, coniectanea pro compertis, conficta pro factis, pronis ad
 deteriora credenda auribus, admittimus. Iam igitur, inquires, si ab alio, eius cri-
 minis aut erroris insimulor, à quo sum omnino alienissimus; si vehementer, &
 supra verum exaggeratur, quod erat alioqui leuissimum, ideoque toleratu per-
 didiciles pœnæ iniunguntur; qui fieri potest, ut ego me, vnà cum increpantibus,
 illæsa veritate condemnem?

De perpeſſione harumce rerum, alius erit diſſerendi locus; nunc de veritate paucis; & primò quidem, veriffima Dorothei ſententia reſpondeo; *Profectò ſi ſe quis cum Dei timore diligenter examinet, numquam omnino ſe inſontem inueniet, videbitque vel factò, vel verbo, vel ſpecie, aliquam à ſe occaſionem datam. Quòd ſi in nullo horum ſe tunc ſontem inueniat, proſectò alio in tempore, vel eàdem, vel diſſimili in re peccauerit.* Tum igitur, quoties nihil nobis ipsis parcendo, reos nos eſſe comperimus, veritati erit conſentaneum, vt nos quoque grauiter iaculemus: nec in animum eam excuſationis vmbra admittemus, quali ſupra verum, error noſter modicus, in immenſum, ex inuidentiã augeatur: vbi enim, vel culpæ aliquid, vel ſaltem ſpeciem aliquam deprehendemus, (& vbi quæſo non deprehendemus, ſi ſeuerius inquirimus?) non eſt quod parcamus nobis, cum debeat eſſe perſpectiſſimum, perſpicaciùs alienis, quàm noſtris, & ſui amatoribus oculis, mala noſtra perideri. Ex quo id etiam conſicio, quod hinc valet plurimum, vt, quoties à tui amante, à Religioſo, à Præpoſito tuo, imò verò à quocumque, quem vitæ non omnino perditæ putes, alicuius non probè admiſſi facinoris argueris, id ſemper humiliter agnoſcas, credas non id illum à ſe vltro eſſe finxiſſe, ſed occaſione per te oblata in mentem eam tua opera veniſſe, cumque illo te pariter acculeſ potius, quàm argumentòſè ſuſpicionem eam à te amoliri coneris. Licet enim id ipſe non aduerteris, quidni tamen tibi potius, quàm illi de te, fidem abroges? Et verò, quàm incurij ſumus noſtri obſeruatores? quàm multa nos præteruolant? quàm multorum dictorum factorumque non meminimus? quàm igitur procliuè & expeditum eſt, vt quamuis factum dictumue non meminerò, obiectanti tamen credam, minusque à me animaduerſum putem? Quòd ſi nulli harum exceptionum locum eſſe poſſe ſuſeris, ſed certo certius de falſitate obiecti criminis conſtare: neque verò in tanta rerum humanarum varietate, id accidere poſſe negauerim: tum nihilominus & patientiæ eſt exercitatio ſeruanda, tacendo, perferendo, de nemine conquerendo, non recriminando, non denique innocentie patrocina anxie ambiendo; ac etiam ſe ipſum, ſi non ob iſtud, ac certè generatim ob ſimilia aut diſſimilia multa peccata accuſandi locus eſt ſemper, quaſi ſi in opinionem eam, illorum promeritis inuecti fuerimus, eaque ſint quæ ſic merere puniri. Sed hæc vt ad tertium modum pertinent, ita nos ad eum vocant.

Vbi equidem longè grauiùs inſtantem te vrgentemque audire mihi videor: Eritne vt tot in rebus quæ improuiſò immeritis accidunt, ſe quiſquam verè poſſit accuſare, rerumque à ſe alieniſſimarum cauſas tamen in ſe comperire? & vt plurimum enumeratione acrior inſurgas; Itane, inquis, ſiue volenti, ſiue nolenti, imò fugienti & præcauti mihi quid inciderit, ſi quid etiam ceteris publicè, ſeu priuatim, calu, indultia, lenius, durius quomodolibet euenerit, eruntne hæc tam multa, tam diuerſa, vnius eiusdemque ſui accuſationis lance penſanda? & vbi que in rebus cõtrarius, vna & eadem, ſimplex ſibi conſtabit veritas; arden-

ti aestu torreantur infames agri, rigente gelu torpentia concrecant omnia, humusque glaciata feminibus neget exitum; bello, peste, fame ciuitates & regna atroci depopulatione vastentur; egone vt meis id tribuam peccatis? quis, id si fecero, non pro deridiculo habeat? Sed pergamus ad similia: si praematurè, mihi pergratus moritur amicus; si latrocinia, adulteria, factiones, & peccata graui impunè grassantur, si perditis, & à vera fide alienis hæreticis ex voto cedunt omnia, pertinacioresque erroribus adhærent, si quæ ad lætitiã comparabantur funestos exitus sortiuntur, optimorumque consiliorum deplorandi euentus existunt, si digni à reipublicæ Ecclesiæque gubernaculis amouentur, adinuentur indigni: si, in priuatis & singulorum erroribus, à sanatione medicus, à sectione phlebotomus, à lege Iureconsultus, ab artis præceptionibus artifex, imperitè recedit, denique in omni aberratione, frustratione, iactura, illato damno, eritne hoc in mei vnus caput congerendum? Quid? si abs Ecclesiæ hostibus in vinculis habeat, torqueat, & exquisitis tormentis de medio tollat, eritne hic quoque omnis in me vnus, peccatumque meum culpa conferenda?

Planè, quantum video, indulges animo, & prolixius obijcis, ac ita multa, vt non agrè possit eò referri, quidquid aliud humanitus occurrit; quæ si plenius explananda suscipiam, longius à proposito limite recedam; erit forsitan vbi aliquando id liceat; nunc paucis indicabo, vnde fiat satis.

Et quidem quod postremum attulisti, esserne tibi peccato tuo tribuendum, si in carcerem & mortem tuendæ fidei causa incideres? est mihi à ceteris planè seiungendum: tum enim gratiarum actioni locus est, gaudendumque, quod pro nomine Iesu te contumeliam pati donauerit Deus: & in rebus prosperè fluentibus, non est alius propriè se accusandi modus, quam si vel peccatis tuis agnoscas fieri, vt angustiore aluèo profuant, quæ ruptis aggeribus vnde quaque diffusius exundassent; vel agnoscas fuisse quidem, ob peccata tua, vnde bona sua cohiberet Deus, at maluisse bonum Dominum misericordiam superexaltare iudicio, quare misericordias Domini & cantas, & cantabis in æternum. Qui affectus, longè est optimus, & eum per familiarem habeas opto.

In eis verò, quæ passim contingerent, frustrationibus, vel iacturis, & id genus erroribus, nihil vrgeò vt te incutes, nisi quæpiam ratione ad te spectant, vt sunt communia in tua repub. damna, vt Ecclesiæ res aduersæ: at si sunt qui ad te nihil attinent, quorumque nihil est quod in te redundet, nihil opus est vt calamitatum, quibus incurfarentur, te reum facias.

Iam, si in peccata tentationesque incurris, si à virtutum quas per optates consecutione arceri te sentis, ac propè inuitus cupiditatum vinculis implicaris: certè hîc satis patet, verissimè acclamari posse, Peccatum meum contra me est semper. Quòd si alios vel peccantes cernis, vel peccatis tenaciùs adhærescentes, vel etiam iniquitatem dominari, vt si hæresi inuestà, Catholica pellatur; idem quoque tibi potes recinerè, quasi si solum peccatum tuum, tantum sit, vt tanta pe-

na, & in ceteros redundante puniendum sit, vel certe (quod facilius suaderi potest) tantum sit eius pondus, vt ipsius ad ceterorum peccata accessione communis mensura compleatur, & in vindictam iusta diuinæ iustitiæ ira concitetur. Sed & quicumque perspicacius id contemplari voluerit, ita reperiet, vix esse peccatum vllum, quod non sit vel peccati pœna, vel propiore aut remotiore aliquo modo à peccato ortum ducat. & quis nescit ab vno ingrati animi vitio, gratiæ fontes obtuari, & peccati genus omne manare?

Quod autem ad res aduersas, consiliorum frustrationes, desideriorum aberrationes, & alia id genus attinet, pronunciat vniuersè Dorotheus: *Verè, quid quid patimur, ob delicta nostra patimur: at sancti viri passi sunt, vel ob Christi Iesu nomen; vel vt virtutem suam in lucem ederent, ad multorum vtilitatem; vel vt premium suum maius apud Deum fieret: de nobis autem infelicibus quomodo possumus hoc dicere, qui quotidie peccantes, & passionibus nostris vitiiisq; obsequentes, relinquimus viam rectam, quam patres nostri dixerunt in vera suis accusatione consistere?* Sed & D. Augustinus inquit, *Deus meus, vbiq; presens est, vbiq; totus, nusquam inclusus, qui possit adesse, abesse non motus. Ille cum me aduersis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata castigat, mercedemq; mihi aeternam pro toleratis pie malis temporalibus seruat. Quare qui te Sanctorum numero inserere necdum audes, nihil est cur in quibusuis aduersis, peccatorum tuorum pœnas exigi, vel dubites, vel verearis agnoscere.*

Denique & potissimè, oportet vt hæc omnia diuinæ providentiæ seria contemplatione nitantur, quam nostri causa sic omnia dispensare credam, vt in omnibus, vel misericordiâ me alliciat, vel iustitiâ terreat, meque vnum in rerum omnium ordine & spectet & velit; *Nec enim vniuersis deest cum disponit vnum, ait D. Gregor. nec vni deest, cum disponit vniuersos. Et, vt D. August. nihil fit visibiler & sensibiliter, quod non de interiore & inuisibili aula summi Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam prauorum atque pœnarum, gratiarum & retributionum, in ista totius creaturæ amplissima quadam immensaq; re publica.* Benè igitur animaduertère Sancti, aduersa omnia vel præteritis, vel præsentibus, vel futuris peccatis esse tribuenda; præteritis, vt purgentur; præsentibus, vt purgentur & expellantur; futuris, vt quæ immincebant arceantur, atque ita vbique dicere possumus, Peccatum meum contra me est semper. Malorum etiam publicorum à nostris peccatis esse causam petendam, audi quam affeueranter D. Chrylost. *Cum reliqua nostra negotia, tum respublica malè geritur, quid causa est? Inopia, inquit, consilij. Imò nostrum peccatum, & errorum nostrorum vindicta, illa sursum deorsumq; omnia turbauit, omnis generis mala inuexit, hostes ad bellum armauit, nobisq; superiores effecit: non aliunde examen malorum in nos inunda- uit & irruit. Pergit que vir sanctus asserere, peccata nostra esse causam cur magistratus & duces imperitos nanciscamur, & eadè euentura etiam si sapientiores & sanctiores fuerint. Dein addit; Sed quid ego cum vniuersus populus peccat, hoc euenire*

M m

v r g e o ?

vrgeo: cū & paucorū peccata, imò etiam vnius peccatū, eorum qui iuste res administrant, libertatem apud Deum impediāt: quod postquam latè probauit, concludit, Hoc igitur cū teneamus, quotiescumque aduersæ res nos affligunt & premunt, delictorum & scelerum nostrorum penas à nobis exigi statuamus: quotidieq; criminum nostrorum instituto examine, non alijs, sed nobis ipsis horum culpam acceptam feramus. En auctoritates omni exceptione maiores, quibus vt nihil detrahā, nihil super his addam.

C A P V T XXVII.

De quarto humilitatis exercitio, quod in rebus & officiis ad speciem vilibus versatur.

Solet in omni, non virtute tantū, sed arte, peritia & scientia obseruari, vt suis exercitationibus acquirantur quæ illarum propriæ sunt, eandemque naturam induunt: Mathematicus lineas, problemata, figurarumque demonstrationes cogitatione pertrahit: Medicus morbos, corporis partium sūm, ciborum, succorum, temporum energiam dispicit: Miles equos, enses, arma pertractat: Iuris peritus legum scita, iura populorum, regionum mores, roboratæ vim consuetudinis, æquitati naturæ comparat. Denique argutatur Dialecticus, pangit versus Poëta, orationem meditatatur Orator. Quid igitur? annon fortia qui fortis, casta qui castus, humilia exercebit quicumque verè volēt esse humilis? Profectò id est vel maximè necessarium: cū enim superba naturæ propensione perpetuò vrgeamur, nisi contra edacem & assiduam torrentis istius alluionem humilitatis vallum obfirmauerimus, perfacile fiet vt pedetentim excessum corruat, toti que superbia & vanitate exundante diffluamus. At si exercendæ humilitati, quasi nouo aggeri comportando insudauerimus, ita fiet vt quod antè partum fuit magna securitate seruare, & etiam quasi ex quadam frumentatione militari nouum comæatum magna nostra voluptate comportare possimus.

Hoc erat ipsum quod in præclara de humilitate oratione, Magnus docuit Basilii, quando inquirens, quam potissimè ratione ad salutarem humilitatem, pernicioso superbiæ tumore relicto, peruenire valeamus? Si, inquit, per omnia ipsam exercuerimus, & nihil neglexerimus, tanquam hinc aut inde damnum nos perpassuri. Hoc est, omni data quantulacumque eius exercendæ occasione, ne id neglectim prætereire patiamur, ignaui scilicet naturæ torpore blandiente, & ex omni tenui illa exercitatione nihil damni emerfurum suadente; quibus profectò vocibus nequaquam accommodandæ sunt aures, sed per omnia vbi cumque dabitur exercenda humilitas. Rationem reddit his verbis: *Nam anima suis euadit similis studiis ac exercitijs, & ad ea que facit efformatur, ac coram quasi*

quasi figuram induit. Ideoque precipit ibidem vir sanctus, ut habitus, vestitus, lectus, incessus, supellex, sermo, conuersatio, omnia denique sint ad humilitatem composita, eam redolere, & externa etiam specie præferre videantur. Et sancto illi viro Bernardo displicuere aliquando ædificia non satis humilitati consonantia, eiusque suæ opinionis causam reddit his verbis; *Conferunt non modicum interioribus nostris exteriora nostra, ad similitudinem mentis aptata & composita, & bono proposito, suo modo conuenientia.*

Lib. de vita
solis.

Sed quoniam ad S. Bernard. defleximus, addamus quid super hac re ita docet ut præteriri, multoque magis ignorari non debeat. Itaigitur epist. 87. ad Ogerium quemdam scribit; *Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugas humiliationis. Nam, si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Prodest itaque mihi meam insipientiam sciri, & a scientibus iure confundi, cui sapè contigit a nescientibus iniuste laudari.* Et trigesima quarta homilia in Cantica docet, *Maxima, nisi humilitatis merito minime obtineri, ideoque eum qui prouehendus est, correptione humiliari.* Tu ergo, inquit, cum te humiliari videris, habeto id signum, in bonum omnino argumentum gratia propinquantis, nempe, ut mox docet, si & patienter & libenter te humiliaueris: *Est enim humilis, ut ait, qui humiliationem conuertit in humilitatem, & ipse est qui dicit Deo; Bonum mihi est, quod humiliasti me.* Sunt enim ex D. Bernardi sententia, qui humiliantur inuiti, idque iniquè ferunt, remurmurant, indignantur: qui profecto, stultè admodum rem magno opere frugiferam correptionem, cum sibi habere cogantur, quod amarum est gustant, & reuoluendo regustant; quod suaue, quod vile, & solatij plenum esset, id à se improvidè atque pertinaciter respuunt; quin, quod miserum est, pœnis istis, pernicaci animo toleratis, nouas, easque grauiiores pœnas commerentur. Igitur, sic humiliari, pessimum est, non rei tamen, sed hominis vitio. At sunt, qui moleste quidem id ferunt, quantumque licet declinant, se tamen intra rationis gyrum continent, tantumque vi animi à se ipsis impetrant, ut saltem patienter ferant, & abs eo quod iustum, Deoque placitum est, non recedant. Sed horum humiliationem, nondum sibi, nondum Deo ad plenum satisfacere asserit S. Bernard. Vult præterea ut ametur, ut magni instar beneficij eum gaudio, & sancta gloriacione cupidè admittatur: iuxta eum qui docet, *Glorietur frater humilis, in exaltatione sua;* eumque qui dixit, *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* ad eum in humiliatione, non tantum patienter ferre, sed magis, libenter gloriari voluit. De quo viro, eique similibus, *Generalem, inquit Bernardus, audi regulam: Omnis qui se humiliat, exaltabitur.* Significat profecto non omnem exaltandam esse humiliationem, sed eam tantum qua de voluntate venit, non ex tristitia, nec ex necessitate. Nec enim per contrarium, omnis qui exaltatur, humiliandus erit; sed tantum qui se exaltat, humiliabitur; nimirum ob voluntariam vanitatem. Ita ergo non qui humiliatur, sed qui sponte se humiliat, exaltabitur; vique ob meritum voluntatis. Esto enim

Jacob. 1:
2. Cor. 11.

Mm 2

quod

quod d' humilitatis materia per alium ministratur, verbi gratia, probra, damna, supplicia: non tamen idcirco rectè, ab alio quàm à semetipso, humiliatus ille dicitur, qui illa omnia, tacita & lata conscientia, causa Dei subeunda decreuerit.

Qua è doctrina, verè diuinitus afflata, intelligimus, quantum nobis ex omni aduerso euentu commodi, quantum pariter incommodi si velimus affulgeat: si enim indignabundè vel nostram sortem, vel hominum, aut rerum iniquitatem inculamus, quid aliud, quàm nos, non ista, sed potiùra, honoratiora, optatiora meruisse iactamus, ipsi nos extollimus, atque idcirco, (quod ex modò dictis sequitur) Deum superbiæ vindicem, vt nos iteratò, & grauiùs afflictos deprimat, iritamus? At verò, si id omne quod euenerit, placabili & æqua mente excipimus, nosque solos, quod superiore capite dixi, inculantes, Deum nostrum in omnibus laudamus, nostraq; omnia desideria, sanctissimæ eius prouidentia iudicij conformamus, quid restat quàm vt humiles, si non exalter (id enim spectare non debemus) at certè roborer, soletur, eripiat periculis, & securos æterni seruet Deus? Sed his, quorum suus fuit autea locus, omissis; id in præsens animaduertamus, quantum opere conferat, humiliationem omnem, siue vltro oblatam, siue sponte quæsitam, cupidè amplecti, velut efficacissimam conciliatricem, & omnis diuinæ gratiæ pronubam. Si enim virtutum atque gratiarum mater est humilitas, humilitatis verò procreatrix est humiliatio, necesse omnino est vt ab ipsa quoque humiliatione omnis gratia, & virtus omnis emanet.

Amandum igitur nobis est, quidquid eam redolet, & fugienda omnia que iactantiam, affectationem, fastum aut superbiam præferunt, cuiusmodi multa in superioribus enumerauimus. Pia quadam, & absque inuidentia, æmulatione leniter tangamur in eos, qui abiectiora, & in speciem viliora exercent, beatos illos ex animo credamus, mentisq; tranquillitate seruata, tum ad eandem, si obtingeret, sortem subeundam semper paratissimi, tum ad eam, vbi consultum fuerit, postulandam ac impetrandam, gnauius incumbamus.

C A P V T XXVIII.

Quæ ista sint viliora, & quibus animis vsurpanda?

QVOD si, quæ sint humiliora ista nominatim quæsiueris? docebit hoc ipse humilitatis amor, qui sibi congenita & similia, facilè & subtiliter aucupabitur: sunt enim in varijs institutis varia, sed & nationes ac regiones, suam etiam hinc varietatem pariunt. Quod in commune nobis, hac in Societate, vsu venire queat, obseruari facilè potest ex ijs quæ in B. P. Ignatij, Xauerij, Borgiæ, Gasparis, & huiusmodi virorum rebus gestis memoriæ tradita sunt, nihilque vel consultius, vel efficacius mihi videtur, quàm ad eorum imitationem remittere. In ijs

autem obseruabitur, respuisse semper, quantum in ipsis fuit, quidquid speciosius, magnificentius, magisque esset ad plausum; at obscuriora & depressiora omnia cupidè lectatos, frequenter carceres, pauperes, nosocomia triuisse, pueros, rudemque plebem, & agrestes salutari doctrina libentiùs imbuisse, trita pænula, habituque pauperimo esse vfos, domi abiectissima ministeria toties vsurpasse, quoties vrgentiora negotia ferrent; ac vt sapiùs ferrent, multa cura, humiliorumque cupiditate perfecisse.

De aliorum Religiosorum exemplis, quæ multa sunt, taceo; sed sunt ista domestica, quæ acriter ad eadem stimulare debent, eoque acriùs, quòd neminem, seu in Societate nostra, seu in aliis Ordinibus opinione sanctitatis altius euectum legimus, qui non adhæc, pro suæ Religionis instituto, abiectiora propensior fuerit. Quod non aliunde profectum putem, quàm ex eo quòd sine vera humilitate, non est vera sanctitas; non est autem vera humilitas, vbi non est verus rerum humiliorum amor; cumque verus amor nequaquam sit otiosus, & ad id quod amat, vehementer impellat, ibi deerit humiliorum amor, vbi eorum exercitatio deerit; vnde conficitur, & sanctitatem, & humilitatem pariter quoque defuturam.

Contundenda igitur est superba nostra præcellentium rerum appetentia, crebraque humiliorum cogitatione, desiderio atque tractatione faciendum, vt quod natura asperius, id assuetudo lenius reddat. Quare optimè D. Basilii præcipit, Decet pietatis cultorem, viliora etiam opera, magno cum studio, magna-
Constit. c. 24.
 que animi alacritate suscipere; scientem, eorum quæ Dei causa sunt, vivil esse minutum, sed grande, & spirituale, & eiusmodi quod calum nobis & præmia caelestia conciliat. Itaque etiam si iumenta oneraria ad communem vtilitatem sequi nos oporteat, reluctari non conuenit. Siquidem in mentem venire debet, Apostolorum, qui Domino pullum adducere iubenti promptè obediuerunt, & reputemus, etiam eos quorum causa iumenta ducenda suscepimus, fratres esse Saluatoris, benevolentiamque, & studium ipsis impensum, in ipsum Saluatorem redundare, qui dixerit, Quod vni ex his meis fratribus minimis feceritis, mihi fecistis. Quod, si verum est, de quouis cuius bene factum, quanto magis de bene erga Sanctos factum? Et mox; Porro si aliquod abiectius munus exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoque ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere, non recusasse; magnumque homini esse, si Dei imitator existat, dum per humilia hæc in excelsitatem imitationis istius ascendat: quis enim de cetero ausit humile id vocare, quod ipse Deus non recusauit attingere? Quod argumentum, velut admodum vrgens, latius & eleganter à Magno Leone pertractatur, quando inter cetera ita loquitur; Crux Christi, quæ saluandis est impensa mortalibus, & sacramentum est, & *Homil. 2. de resurr.*
 exemplum. Sacramentum, quo virtus impletur diuina; exemplum, quo deuotio incitatur humana: quoniam captiuitatis iugo erutis, etiam hoc præstat redemptio, vt eam sequi possit imitatio. Nam si mundana sapientia ita in suis gloriatur erroribus, vt quem sibi ducem elegerit, eius opiniones, & mores, atque omnia instituta sectetur: qua nobis
 M m 3
 erit

Philip. 2.

Tom. 2.
Bibl. PP.
orat. de
hum.

erit communio nominis Christi, nisi ut ei inseparabiliter uniamur, qui est, ut ipse insinuavit, via, veritas, & vita: Via scilicet conuersationis sanctæ, veritas, doctrina diuinæ, & vita, beatitudinis sempiternæ. Inde interiectis nonnullis cum illa S. Apostoli verba retulisset, Hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu: addit, Si magna pietatis sacramentum intelligitis, & quod pro salute humani generis vnigenitus Dei filius gessit aduertitis, hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu, cuius humilitas nulli aspernanda diuitum, nulli est erubescenda nobilium. Nec enim in tantum prouehi potest qualibet felicitas humana fastigium, ut aestimet sibi pudendum, quod manens Deus in forma Dei, Deus non est arbitratus indignum. Vnde & B. Nonatus, Aduersarius non vincitur nisi humilitate, & caritate: quia & ipse D. N. Iesus Christus non vicisset diabolum, nisi humiliatus fuisset: humiliatus autem, non necessitate, sed caritate. — Si ergo, qui fecit celum & terram, mare, & omnia que in eis sunt, Dominus angelorum omnium, qui creauit omnia, propter nos humilis factus est, quare nos, propter nosmetipsos, humilitatem recusamus? Via ergo salutis, non est nobis peruia, nisi humilitas.

Optimum igitur, & ex horum sanctorum Patrum mente, humilitatis condimentum fuerit, intueri in ipsummet Dominum nostrum Iesum Christum pro nobis tantopere humiliatum: maxime verò, si eum eadem & similia viliora peragentem, diuinisque illis manibus pertractantem contemplemur: cum enim Apostolorum, Iudæque proditoris pedes uerit, & de se sit professus, Venit filius hominis, non ministrari, sed ministrare, & neget multa illum, & sapiens famularia munia obuiisse, ægrotorum compotuisse lectos, expurgasse sordes, cibos apparasse, mundasse domum, supellectilem instruxisse, & subinde res varias humeris comportasse, laboreque ac sudore multo, alacritate magna, cum Apostolis, tam aliis egenis necessaria ministrasse? Quid? quod eundem Deum ac Dominum nostrum, supremum omnium Imperatorem, nobis, etiam nunc, comitem, eademque simul exercentem, intueri merito possumus? quippe, licet in excelsis habitet, familiarius tamen cum humilibus conuersatur, & ad humiliorum exercitium desideria instigat, & vires porrigit, & gratiam præfens præstat, cumque in ipso & per ipsam id fiat, profectò non sine ipso, sed vel maxime vnà cum ipso, ipsoque quodammodo collaborante peragitur. Ingens equidem solacium, stimulus acer, Christum sibi, actionum earundem participem & socium habere. Quod licet de aliarum virtutum exercitio dici queat, hinc tamen ideo magis & proprie, quod hæc est eius propria & singularis virtus, quam præcipue nos docuit, qua vel maxime delectatur.

CAPVT XXIX.

Sitne vltro ad vtiliora prouolandum?

Sed hinc mihi negotium facessit auctor, quem in ascetica doctrina maximi scio, Dorotheus; qui doctrina 21. super hac re ita pronunciat: *Currere sua sponte ad vilia exercitia, nullius profectus est, quin potius inanis gloria. Sed cum tibi vile aliquid precipitur, neque tu contradicis, sed iussa facis cum omni mansuetudine & obedientia, tunc fit hoc ad profectum: & hoc est contentum sui ipsius habere. Paucisque interiectis, Humilitas est nihili se ipsum existimare, & propriam voluntatem in cunctis amputare, ita vt sis in cunctis subiectus, & intrepidè ac constanter feras quidquid euenierit. Hæc est vera humilitas, in qua locum non inuenit inanis gloria, Sed humiliter loqui, arrogantiam præ se fert, & magis nocet, quam prodest: sed sufficit dicere, Ignosce, & ora pro me. Immo etiam sanctus ipse Chryostomus huic sententiæ suffragator accedere videtur, quando monet; Propterea te humilias, vt superbiam euites. Si igitur per humilitatem in superbiam incidis, melius fuerit non humiliare te-
 metipsum. Quid hinc dicemus? tantis enim viris fidem abrogare hominis fuerit, nec prudentis, nec modesti satis: at ecce affirmando; & omnium bene currentium retardabitur impetus, & ignauo torpori patrocinium paratur, & virtutum omnium initia propterea redduntur inaccessa, quod incipientium exercitationes alicunde mutilæ, ac næuo aliquo insperæ vitiari solent, essentque prætermittendæ, si omne omittendum foret vnde fortassis vitiosum quidpiam emergit. Quid? nonne rectè factorum insidiosa comes, ac nonnumquã interemtrix esse solet vana gloria? ergone illius formidine otiosi nihilq; audèdo torpebimus? & vbi istud Sanctorum toties decantatum apophthegma: Nec propter te cæpi, nec propter te desinam? sin autè quantumlibet obstrepente illa audemus, cur non pariter humiliora tætemus, licet inde vanæ de nobis opinionis leuior sensus irrepat? Vt igitur hæc conciliaris & ex ratione ritè obseruari queant, subsidio fuerit virtutum omnium moderatrix & regina discretio, quã à tantis illis viris etiam hinc cõmendatam fuisse crediderim: ad eamq; spectare, vt locorum, personarum, morisque atq; cõsuetudinis ratione perspecta, nihil insolens, nihil intractandum fiat, nihil præceteris affectatius adhibeatur. Si enim quapiam ex parte modum excederis, quàm facile est, vt vana gloria, quæ ipsis etiam rectè factis adnascitur, id quidquid peractum est inferuiat? Docuerat, & præclare, idem Dorotheus, duo esse superbiæ genera; monasticum, atque sæculare: Sæculare definit, quando ex iis rebus insolescimus, aut nos ceteris præferimus, quas ij qui communem & vt aiunt, sæcularem vitam degunt, magni ducere, ac inde se reliquis præferre solent: quare, isto sæcularis superbiæ morbo laborabit is Religiosus,
 qui*

Tom. 1.
 orat. de
 hum.

Doctrin. 2.

qui se alteri præferet, quòd ditior, pulchrior, ornator, doctior, nobilior sit, quòd monasterium aut institutum antiquius, celebrius, numerosius, abundantius, honoratius incolat: quippe hæc sunt quæ permagni ducere, & ob quæ aliis præponi solent, qui communi lege ciuilem inter homines vitam degunt. Eòdem quoque spectant, gloriolæ quædam è naturæ dotibus captatæ, vt à voce gratiore, cantu modulatiore, contentiore psalmodia, nitidiore atque comiore ministerio, & id genus pluribus; quæ licet Religionis magis propria sint, laudè tamen ab aliqua non Religiosa, sed naturali, seu sæculari industria vendicant. At monastica superbia est, cum ex eo laudem sibi quis arrogat, quod non solet aliunde laudari, quàm quòd sit virtus, virtutisve, vel similitudinem induat, vel partes explere videatur: vt quando ieiuniis, vigiliis, humicubationibus, obsoleto vestitu, incomta barba, sordibus affectatis, caloris & frigoris patientia, & eiusmodi rebus quispiam efferretur: *quando, inquit idem auctor, adipiscenda gloria gratia, quis humiliatur. Additque, licere, (si omnino glorandum) monasticè potius, quàm mundanè gloriari.* Quibus verbis innuit, modicam quamdam è rebus bonis gloriam, non admodum obesse, quin & nonnumquam, ijs qui incipiunt, non secus prodesse posse, quàm solet, vel paulò copiosior imber, vel stercoreatio pinguior, tenello & recens sparso semini adminiculo esse, ad facilius & copiosius germen proferendum.

C A P V T XXX.

Sitne è sanctis & vilibus, quàm è profanis & vanis minùs periculosa gloriatio?

AT ecce, dum superiorem dubitationem soluere putamus, ac necdum plànè soluimus, in implexiore inuoluimur, quam tamen euoluerè necesse est, Sitne è sanctis, quàm è profanis vanisq; rebus minùs periculosa gloriatio: quod asserere hic videtur Dorotheus, & vt probè intelligatur non parù refert. In quo existimo spectandum esse gloriationis modum, & ex quo sine, quibus in hominibus oriatur. Est enim quædam gloriatio, qua ex rei benè gestæ bonitate delectationem haurimus, laudemq; nos promeritos esse credimus, & ex istius laudis amore, quamquam non solo, neq; præsertim, incitatur tamen, & ad eadem agenda alacriores reddimur, ita vt primò & maxime istius rei benè gestæ bonitate moueamur; at non sola, sed quia inde in nos aliquid laudis redundare animaduertimus, laterq; etiamnum in animo nostro vitiosus nostri amor, & gloriolæ cuiusdã vana cupiditas; hominum animis, vel naturæ, vel educationis atque consuetudinis corruptione sic insita, vt viri ingenij acumine præcellètes affirmarint, esse veræ virtutis fructum honestissimum gloriã, vix inueniri qui non

*Cic. in Pis.
l. i. off.*

quasi

quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. Et quidē quamdiu illa tantum sequitur, aut præclarè factis comes accedit, quiddam habet imperfectum, ac pedetentim recidendum, nondum tamen planè venenatum, & vitalem succum virtutis elidens. In ijs autem qui stadium virtutis ingressi, Incipientium nomine censentur, frequentior vberiorque reperitur, neque acrius eos comprimi conuenit, sed potius probari & laudari quòd iam tandem meliora respiciant, abductumque à voluptatibus, & parum honestis rebus animum, ad iusta & honesta sapienter fortiterque traducant. Plantis teneris, luxurians folium indulgemus, at vbi induruerint, ad vitum rescabuntur: decet, vt qui nouè meliora spirant, gloriam è rectè factis, quasi humanam quamdam honesti lucem, spectare non inuiti aliquamdiu sinantur, donec robustiore ad æternam & interminam lucem mentis oculo, caliginosum hoc vitæ spiritualis crepusculum spernere, solaque diuinæ maiestatis claritate, quasi meridiano splendore regi atque collustrari appetant. Hæc igitur prima sunt incunabula, prima rudimenta virtutis, quæ vt non omnino laudat, sic non penitus reijcit Dorotheus, vt potius ab eo quod honestum est, quàm quod vanum & iactabundum gloria capretur, paupertatèque, humilitatem, obedientiam, diuitijs, nobilitate, licentia, gloriosiore putemus.

At perniciosissima hæc esca fugienda est, vix erit vt non etiam emoriatur si diutius laudi immorabitur virtus: etenim nescio quo pacto, fit tamen, vt mentium, huic deliciariorum humanæ gloriæ philtro epotando insuescentium, palatum sic ebrietur, vt eiusmodi laudes & ardentissimè & impatientissimè semper sitiant, honestique ac decori eum solum reliquum habeant sensum atque gustatum, quem appetentia gloriæ deserit. Hinc iam ad errorem longè priore grauiorem prolabantur, vt in omni actione gloriæ seruiant, eam vndiq; venentur, ad hunc vnum scopum colliment, ad agendum cessandurque moueantur. De quibus omnino loquebatur Dominus cum diceret, *Exterminant facies suas vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Quippe antè docuerat, Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videantini ab eis; alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in calis est. Quàm stultum & deplorandum, si pro summa inanitate popularis auræ, æterna Dei nostri felicitate, sanctorumque omnium societate excidamus?*

Equidem video, vt perfunctorij mentium nostrarum indagatores, & bonorum nostrorum creduli, nobis imponimus, multi erunt, qui se confestim, herou sic gloriam appetentium, numero eximent, quod vtrinam verè faciant! Mihi verò iustius videor vereri, ne tantò inextricabilius eius cupiditate vincantur, quominus eam agnoscendo, minus cauent, iamque sensus ipse diuturnitate malitima obstupuit. Subtile malum est, quod fibris, & plurimis, & tenuissimis impletur, quod euulsiisse summorum est ac sanctorum perillustrium virorum, vt non dubitauerit asserere D. Augustinus, *Tanto est quisque Deo similior, quanto ab hac immunditia, hoc est à laudis cupiditate, mundior. Qua in hac vita, etsi non funditus ex-*

Math. 7.

lib. 5. de Ci.

iii. c. 14.

diu.

N a

dicatur ex corde, (quia etiam bene proficientes animos tentare non cessat) saltem cupiditas gloria superetur dilectione iustitia. Vt, si alicubi iacent, qua apud quosque improbantur, si bona, si recta sunt, etiam ipse amor humana laudis erubescat. Et cedat amori veritatis.

In hoc igitur diligentius intendendum est, ut ne vires maiores cupiditas gloriae sumat: ubi enim dominari coeperit, virtutis & sanctitatis regnum omne subvertit, nihilque vel dicitur, vel cogitari turpius potest, quam si ea quae soliditatis & firmitatis plurimum habere debet virtus, seruire dicatur gloriae, quae si non improbitatis, at vanitatis & inconstantiae habet plurimum, tota quoque ex incerto, turgido inflatoque, conflat. Hic autem gloriationis modus, a superiore longe diuersus est: quippe in priore, cupiditas bene agendi praecedebat, proxime sequeretur bona actio, cui comes adhaere secebat gloria; huius autem & compescenda sunt illecebrae, & non admodum pertimescendus aduentus: cum enim iam constituta, & aliunde rite perfecta, quasi foris & extra numerum accedat, nequit id quod firmatum iam stabilitumque est, propterea eueri: ipse quidem gloriae appetitus vitiosus esse potest, at rem iam factam vitare non potest. Si tamen ad blandiendam, teneat enim quam par est amore complecteris, facile, quod ante monui, in posteriorem & perniciosiorem hanc gloriae cupiditatem incidis, quae comitandi vel subsequendi impatiens, ubique ambit praerire, ut non iam quid rectum, quid honestum, sed praecipue, sed maxime, quid gloriosum sit futurum quaeratur. Adeo scilicet magnum bonum gloria iam creditur, ut ipsa praeter ceteris quaeratur: hoc autem ubi persuasus fueris, primo quidem id spectabis, ut a rebus non omnino & aperte malis oriatur, at mox ad id quoque facies gradum (si casus aut praecipitium potius sit dicendum) ut vnde cumque gloriam captes, id quoque omne expectandum pures quod cum humana gloria sit coniunctum, ea vero omnia fugienda quae vanae hominum existimationi repugnant. quod nescio an aliquid vnum esse possit verae virtuti, sanctitati, Christianaeque fidei: magis aduersum, magisque, ut

Ioan. 1. &
12. v. 13
apud D.
Aug. sup.

idem loquitur Augustinus, inimicum: adeo ut propterea diceret Dominus, Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, & gloriam qua a solo Deo est, non quaerentes? Item de quibusdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangelista: Dilexerunt gloriam hominum, magis quam Dei.

Iam vero ex hac tanta gloriae cupiditate, qua fit ut ipsa velut ingens quoddam bonum diligatur, in alia etiam deteriora delabi cōtingit, nempe ut simulatione, fictisque iactationibus virtutem eminentibus comparetur, ut non è virtute gloria, sed è gloria virtus aestimetur, ut denique (quod longè pessimum & calamitosissimum est) pro verarum virtutum actionibus, quae longè longius exalant, aduocentur & subrogentur fucata omnia, id quoque quod in specie sanctum & laudabile videtur, re vera profanum, vitiosum, execrandum sit, totumque vanissima superbia feruiat: id quoque tantò immedicabilius, quod mentis oculos excecante vanitate, gloriaeque dulcitudine, ac honesti specie illudente, etiam sibi virtutis aliquid spondere praesidunt.

Enigitur quibus incrementis gloriae cupiditas augetur. Primum est, vt suo gradu contenta, comitetur, aut sequatur potius virtutem. Inde, si lenius excipitur, insolescit priorq; praecedere ambit; quod si assequatur, ecce virtutem loco mouit, nec iam virtuti, sed gloriae seruietur. Hinc, primo verecundior, non omnino mala sectabitur; at moxposito pudore, vnde cumque, licitis & illicitis, bonis & malis perinde vtetur, dum tantum seruire gloriae possint. Quo fiet, vt neque simulata, & ficta perhorrescat, imò sit futura, fingendi, vultumq; ponendi, & murandi, artifex peritissima: atq; hinc, nihil ex virtute, ex ratione, sed ex gloriae spe cuncta metiatur; sanctis ipsis, & praclarissimarum virtutum actionibus, ad aucupandos etiam anicularum rumusculos abutatur, cumque tantopere superbia, vitiorum omnium pessimo, intabuerit, praefidatamen, vanisque credula laudatoribus, haud modicum sibi verae virtutis inesse putet. Sed haec ad nodum supra positum euoluendum sint satis.

Hinc enim satis patet sentiendum esse, moderatam quandam gloriationem, quae ex rebus & exercitijs sanctitatem virtutemq; redolentibus oriatur, illi praefare quae ex vanis & futilibus ducitur: qui enim ob rem bene gestam gloriatur, bonum & rectum in pretio habet; at qui vanis vel etiã malis rebus gloriatur, aut omnem pudorem posuit, aut etiam peruersis iudicijs, à vero & recto abducitur. Et quidem ita se res habet, quamdiu gloria, vel comes, vel consuetaria factorum est, at vbi ipsa praecesserit, euerfoq; recti ordine imperarit quae parere debuerat, tum quidem pessum eunt omnia, tantaque perturbatione miscentur, vt non facile dici queat quid primum, quid deum sit in malis postremum: at tamen fidenter audeo dicere, eam esse omnium pessimam gloriationem, quae ex sanctitatis, humilitatis, & virtutum vsurpata affectatione conquiritur; eò quippe peruenit amentia, vt rebus longè praclarissimis & diuinis, ad inanissimarum cupiditatum expletionem abutatur, cumq; iam sribundo gloriae ardore sic exarsit, vt summas res illas, quaeque supra hominem, & supra omnia humana sunt, ipsius quoque Dei, ficta omnia introsipientis, oculos laudum delicijs posthabeat, poteritne in eius hominis animum vlla sinceri & honesti vera species illabi? Quid potius in illum, quam illud summæ Veritatis quadret: *Si lumen quod in te est tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantaerunt?* Matth. 6. Si humiliatio quae in te est, superbia est, si virtus vitium, si veritas mendacium & simulatio; ipsa superbia, vitium, mendacium, quantum & quam execrandum erit? Hinc in voragine flagitiorum omnium foedissimas prolapsos legimus, qui magni videbantur, posterisq; lugendum & tremendum exemplum fuisse, vt omnis affectatio, nostrique iactatio formidetur.

Quod si nobis persuasissima, & sincerè in opratis fuerit humilitas, intelligemus vera esse quae dixit Dorotheus, de ijs qui cupiditate gloriae perciti, magis videri, quam esse volunt humiles, ideoque humiliã vsurpant, vt de humilitate laudentur; summisionem in verbis & sermone ostentant, cum ipsi se in animo vana sui opinione efferant, cumq; suos cogitatus & conatus eò conferant, vt laudem

ab hominibus reportent, in conspectu tantum hominum, & coram eis quostalia magni ducere putant, ea exercent; magni aliquid perpetrasse se credunt, alijque idcirco se præferunt; quid alij de ipsis credant, anxie quærent, & hinc inde varia hominum opinione cruciantur.

CAPUT XXXI.

Quomodo sint assumenda vilia.

ERgône, inquires, istiusmodi imperfecto viro non sunt humiliora completenda? Equidem ea mente, ut de gloriatur, vel hominibus placeat, nequaquam suscipi conuenit, longeque præstat ab eis abstinere, quam sic & rebus optimis abuti, & inolitum vitium, tum assuefactione, tum virtutis assimulatione firmare. At in facili est, ut qui eiusmodi morbo laborat, eandem rem teneat, aliofium tantum mente conuersa; eadem humiliora vsurpet, at præcipue, imò tantum ut se ad inferiora deiciat, vilitatem suam agnoscat, ea tractet quibus solis dignus est, si tamen se dignum audet credere. Cum verò ista mente ad horum exercitium accesserit, subinde verò importunior gloriæ cupiditas interpellans lacesuerit, tum sanè impetus eius isto clypeo retundat, Nec propter te capi, nec propter te desinam.

Quam in rem nullum aptius occurrit exemplum, quam illud de quo latius Idè D. Aug. D. Greg. l. Mor. 20. c. 12. è cibo & alimentis ductum. Cum enim necessariò vita
l. 4. cont. nostra reparanda & fouenda sit cibis; necessitatem cibi voluptas gustationis
Inl. Pelag. c. allectatur, pronumque est, ut dum necessitati feruitur, voluptati indulgeatur, &
14. necessitatis metas voluptatis inescatio transcendat. quid ergo? an propterea di-
Bern. serm. mensum suum necessitati negabimus? absit: at ratione arbitra fortiter utendum,
15. de diu. ut refecetur quod nimium est, & intra naturæ modum, voluptas appetentiæ, ac
Etc. benè iori susceptioni, firmiori que ciborum retentioni, nequaquam ingluuiet,
que saturetati inseruiat. Idem planè de gloriæ aculeis est censendum: sicut
ut illi subinde, & quoniam ut cibo voluptas, ita virtuti gloria comes accen-
uit. imò verò ut non tantopere vtilitate, quam voluptate cibi tangimur; ita fit
nescio quo pacto, ut imbecilliorum mentium acies, haud paulò minus vero
splendore honesti, quam ficto gloriæ fulgore moueantur. Moueantur igitur so-
lum, at non etiam abducantur; moueantur, at illis moribus ratio sapiens aduigi-
ter, ut & reprimantur semper, & quantum dabitur opprimantur, illorum nos
neque sensus à virtutis exercitationibus absterreat, neque delectatio ad aliquid
sui solius causa adendum admoueat, sed certissima mentis firmitate atque
constantia, quid rectum, quid factum sit opus desiniamus; vbi autem ad ipsam
rei effectiõnem conatum adhibuerimus, magno & intrepido animo seu blan-
dien-

dientem, seu adlatrantem gloriam missam facientes ceptis insistamus, & ad scopum, certa destinatione semel benè positum, irerortis oculis contendamus.

Obseruandum insuper est, non tantùm inanes eos motus extimescendos non esse, dum tibi inuigiles, ne gloriæ solius causa quidquam facias, sed etiam eos ipsos à rerum humilium frequentatione superari; tum quòd humilia humilitatem pariunt, tum quòd ille se ipsum vincendi conatus eos comprimit, tum verò & maximè quòd diuina bonitas fortiter & constanter agenti præstò est. itaque eo diligentius & frequentius sunt humilia usurpanda, quò magis eorum exercitium gloriatione vana impugnat dæmon.

Caueamus item illorum error, qui propterea ab istis abstinere, quòd ab illis exercendis auersos animos nequaquam sentiant. Quòd forsàn non ita est; ipsi enim nobis imponimus: sed ita esse, vel concedamus, errant profectò grauiter, qui donatum vel quæsitum humilitatis ornamentum, otiosum delitere patiuntur: virtus omnis quæ in actione posita est, actionem amat; si non amat, non virtus, at virtutis magis est dicenda simulacrum. accedit, quòd in commune viuendum, necesse est rectè factorum exemplis, vitam bonam exornari. At quando, quàm frequenter, quamdiu, & in quibus, quis in tanta hominum, rerum, institutorum varietate præscribet? Consultat quisque semetipsum, rationes officij, instituti, virium, sancti denique Spiritus impulsus, eiusque cui se regendum dedit consilium audiat, & ex his quid & quouisque agendum sibi sit intelliget.

Tironibus tamen quàm veteranis huiusmodi abiectionum tractatio longè magis est necessaria; quippe his accessio tantùm, at illis, etiam virtutis est affectio, & nisi earum rerum horror ab ipsis primordijs corrigatur, non est cur sera vlla industria superari posse speretur. Itaque D. Basilius de probatione nouiter admissorum agens, docensque quomodo in reliquum vitæ præmuniendi sint, grauiter his verbis nos erudit; *Communis illa est ratio vnumquemque pertentandi, si animaduertatur, Numquid paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere, misa omni verecundia, ita videlicet, vt sordidissima quæque artificia suscipere non recuset, quandocumque illorum exercitationem vtilem esse ratio suadebit. & mox paucis interiectis; Maximè ei, qui ab splendido aliquo vitæ genere, ad imitandum modestissime humilitatis Domini nostri Iesu Christi exemplum festinat, munera quadam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant qui in civili vita versantur. obseruandumque, num in ijs cum omni animi alacritate, non erubescens & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat. Cuius rei exempla è sanctis Patribus ducta cum supra posuerim, à repetendis abstinebo.*

Vnum istiusmodi clariores viros, sed & ceteros monebo, diligenter vt videant, non tantùm vt Dei causâ, propensè ad humilia se conferant, sed sui etiam apud ceteros contemptionem, quantum licet, & expectant, & lati

complectantur; quod profectò, longè quam humiliorum exercitatio, magis arduum est, & eiusmodi ut ad veram ducat humilitatem, cuius comparanda causa cuncta ista subeuntur. Tum autem sui ipsius contemtionem seruitur, quando sic ea usurpantur, quasi necessarium, minusque voluntarium, & ex alterius præscripto fieret, ex animo nos habendo indignos, reliquumque sermonis, habitus & vitæ modum eiusmodi vilitati, qua decet, conformandò.

CAPUT XXXII.

Quid supradicta humilitatis exercitia ad perseverantiam conferant?

Eiusmodi virtus est humilitas, tamque amplè diffusa, ut eius exercenda plurimæ possint esse rationes & viæ, quatuor tamen eas quas explicui recensuisse contentus, meiple à ceteris continebo. Volentibus, valebunt plurimum, & quod nostræ inscriptionis caput est, perseverantiam dabunt.

Et quidem primo exercitio, quo nihil nobis, Deo verò bona omnia tribuimus, ipsam adeò perseverantiam elucrare, tamque certò videmur, ut constantissime asserere non dubitem, tam eum qui id perpetuò habeat, cadere non posse, quam eum perseverare non posse, qui non habeat: ut enim omnis lapsus à superbia, sui que existimatione ortum ducit, ita diuinæ gratiæ præsidium illis desesse non potest, qui à sui fiducia profusè desciscunt, in omnibus ab vniuersi liberalissimi Dei largitate sola pendent. Estque istius rei hæc ratio certissima, quòd sit Deus bonorum omnium fons perenne scaturiens, & homo sit malorum, & lapsum, ac perpetuam (si dicere liceat) deficientiæ in deteriora profuuium, quo fit ut horum utrilibet accesserit, eius modum induat, deficientem, inconstantem, elanguidum, quoties ipse sibi præfusus fuerit, at insuperabilem, efflorescentem, & semper vegetum, quoties in Deum abiens, diuino se robore, humilitatis ope munierit. Quapropter, quotiescumque in hoc primo humilitatis exercitio peccatur, perpetuum est & solemne, ut si leuius, si grauius delinquitur, leuiore aut grauiore aliqua secutura prolapsione puniatur: si autem in cuiuscumque rei aggressionem, atque processum, à te plurimum deficiis, maioribus incrementis atque aggeis, & firmissimis ad perennandum præsidij roboratis. Experire, & diligentius obserua, qui vales, & ita semper esse comperies.

Alterum humilitatis exercitium, quo nemini nos præferimus, postponimus potius, ferme nititur primo: qui enim sibi nihil tribuit, non videt cur se alteri præferat, vixque ac ne vix quidem fieri potest, ut in hoc secundum impingat, qui in priore non offenderit; cum omnis sui ipsius præ alijs existimatio, quippiam quasi sui iuris & vnde sibi meritò gloriandum sit, assumat; at qui supra de-

mon-

monstrauimus, eum qui sibi sic aliquid adscribit, in primum humilitatis exercitium peccare. Quæ licet ita se habeant, nil tamen repugnat, quin grauius in hoc secundum peccare is possit, quin non nisi admodum leuiter in primum peccet: sunt enim qui offensionum humanarum perquam timidi sunt, qui in hominum opinione momenti plurimum reponunt, qui admurmurantes, tumusculos, velut ingens bonum, cupidè venantur, omnique sinistra existimationis umbra consternati perterrefiunt; hi profectò suarum laudum, & ceteros antecellendi occasionem, vnde cumque oblatam auidè arripiunt, inuitissimi cedunt alijs, vltroque ad existimationis & honoris subiectilia prima prorumpunt: sunt, qui licet prima non ambiant, deprimi tamen postponique non ferunt, sibi que non minora quam alijs naturæ, virtutis & gratiæ dona diuinitus esse collata credant. Qui, & similes illorum, furtim semper & clanculum in se quidpiam honoris eius deurgunt, quem totum purissimè in vnum Deum collatum oportuisset; at tamen minùs in eiusmodi usurpationem animum aduertunt, sibi que solis relictis, in seipsis, modicè de se sentiunt, & admodum obnoxie Deo suo se submitunt: sed in homines eo grauius peccant, quo liberiùs putant aduersus eos erigi se posse. inde contentiones, tixæ, dissidia, inde diuturnæ grauesque dissensiones, inde plurimæ in humana vita offensiones, inde repugnantibus ceteris, multorumque exacerbatis animis, ac potissimè puniente Deo, multa secus quàm sperabamus accidunt, euertuntur nostri conatus, amicitia dissiliunt, tanto ambitu quaesitus honor probro inficitur, vita ipsa tota, totumque contubernium votis frustrantibus amarefcit, susceptus vitæ tenor saltiditur; noua, incerta, intuta consilia, perturbatè & inconstanter agitantur. quæ tam sunt constantiæ, perseverantiaque pugnancia, quam quæ maximè, præsertim vbi de vita sociali & cœnobitica agitur; hæc enim communionem reuera omnium, & quandam cunctotam æquationem exigit, cui nihil aduersus est quàm amor excellentiæ, fuga demissionis: ipsoque rerum vsu patet neminem in communi conuictu gratiorem illo hominè esse, qui nusquam contentiosus, nemini se præfert, posthaberi, deque suo iure decedere semper se paratus; potiora ceteris, sibi deteriora deferri, æquis animis patitur; quo fit vt nullum offensionis locum relinquat, omnesque vitæ suæ partes, sibi semper similis in summa mentis æquabilitate decurrat.

Id ipsum quoque à tertio humilitatis exercitio (quod in sui accusatione situm est) planissimè consequimur, omninoque qui reprehensionum vel criminatio- num impatiens fuerit, necesse est, vt in Religiosa, multorumque oculis exposita vita, in graues aliquando perturbationes incidat, & non rara naufragij pericula subeat: quippe in tanta vel spectantium, vel rerum, vel præsidum varietate, Deo quoque ne sua virtuti desint exercitia vigilante, materiamque certamini appa- rante, fieri non potest, quin subinde, vel supra verum exaggerentur leuia qua- dam, vel bene facta detorqueantur in prauum, vel ex probabili coniectura, fal- sum etiam aliquid affingatur. quibus in rebus, nisi nos ipsos reprehendi, accusa-

ri, puniri patiamur humiliter, necesse fuerit, vt graui molestia pressi, gembundi sub onere luceamus; & si nos ipsos accusare nolimus, quam erit acerbum, tristitia, molestia, dissensionisque plenissimum, cum ad singulos aduersos euentus, modò in hunc, modò in illum, molestiarum causa suspiciosè simul & inuidiosè conferetur? Adhuc nihil ita Deum hominesque mitigat, iratos placat, placatos amicat, atque sui humilis & sincera accusatio: vnde id sequitur, vt ei qui ad se accusandum pronus fuerit, Deo hominibusque propitijs, nihil euenturum sit, quod eius in virtute perseverantiam grauius impugnet: ac si fortè eueuerit, protinus tamen tam humili corde, quasi molli tomento exceptum iaculum, idu cassum concidet, animaque, tam ad sui correptionem parata, inferre vulnuse- rubescet.

Quartum denique humili ratis exercitium apertè id efficit, vt in Religiosis minus nullum nobis esse possit ingratum, & numquam vllum Præpositorum nostrorum detrectemus imperium, quo vno maximam ad perseverandum viam contineri nemo non videt.

Atque hæc de humilitate, vsque adè ad perseverandum necessaria virtute dicta sunt, det bonus Deus, & humillimus Dominus Iesus, factis consequi, quod quomodocumque verbis persequi dedit. Cum autem dederit, imò & cuius cui dedit, non existimet magnum aliquem se esse postquam ista perfecit. etenim si diligentius, quæ sunt antè dicta scrutamur, omnis illa quantacumque humilitatis excelitas, non aliud est, quam ipsa pura & pura veritas, & qui se summopere per omnia humilem præstiterit, non fecit nisi quod vilissimam infimamque naturam suam decuit, nec habet quod Domino Deo suo verius, quam Euangelicum illud dicat, Domine, seruus inutilis ego sum, quod facere debui feci, quid præmij repositam non habeo; bonus es, & pro tua bonitate, secundum iudicium diligentium nomen tuum me iudicabis. Si autem isti magni, & præcellsa humilitate spectabiles, ita de se loquuntur, & eò verè sunt loco; quid de nobis miseris dicemus, quo nos loco habebimus? ò lugendam vilitatem nostram teo que lugendam magis, quo minus eam lugemus!